ΠΑΝΔΩΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

ΑΠΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1870 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1871.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ

1871.

Κατανοήσατε ὅτι οὐκ ἐμοὶ μόνῳ ἐκοπίασα, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ζητοῦσι παιδείαν.
(Σοφ. Σειρ. Δγ', 19—20.)

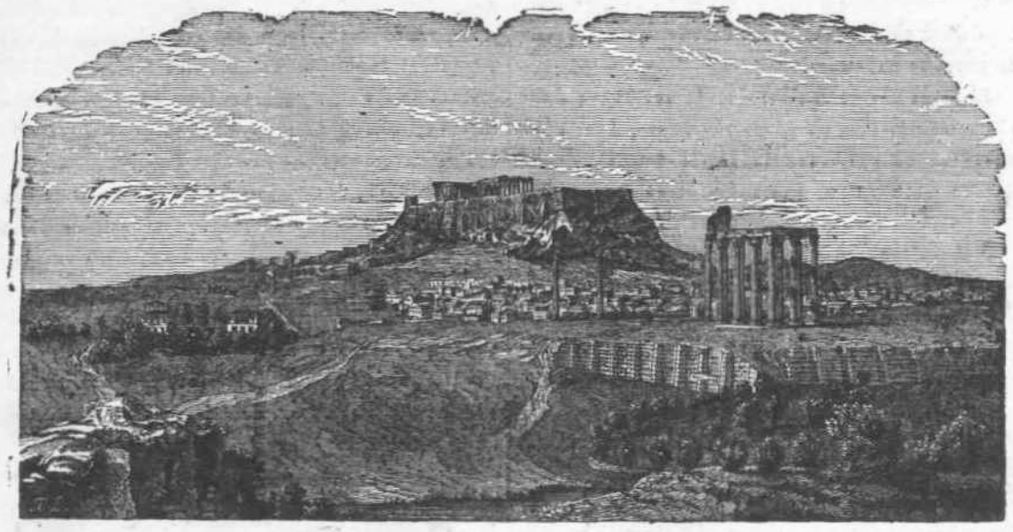

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ, 1870. ΤΟΜΟΣ ΚΑ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 481

ΠΛΑΤΩΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

ΦΙΛΗΒΟΣ.

(Συνέχ. Ἴδε φυλ. 479.)

ΤΜΗΜΑ Ε'.

(Σελ. 51. Β'.—59. Δ'.)

Ἐκ τῶν ἐν τῷ γ' τμήματι ἐπενεχθεισῶν σκέψεων προέκυψεν ὅτι οὔτε ἡ ἡδονὴ οὔτε ἡ φρόνησις καθ' ἑαυτὰς ἀποτελοῦσι τὸ ἄκρον ἀγαθὸν, ἀλλ' ἡ ἀμφοτέρων μίξις καὶ σύγκρασις ἱκανοποιεῖ ἁπάσας τοῦ ἀνθρώπου τὰς ἀνάγκας, ἁπάσας τὰς δυνάμεις του· ἐν αὐτῇ ἐνυπάρχει τὸ ὄντως αὐτοτελὲς καὶ πλῆρες ἀγαθόν. Ἀλλὰ πῶς καὶ ἐπὶ τίνι ὅρῳ δέον νὰ συγκερασθῇ ἡ ἡδονὴ μετὰ τῆς ἐπιστήμης, πότερον ἐκ τῶν στοιχείων τούτων δέον ἵνα ᾖ ἐπικρατέστερον; Ἰδοὺ λοιπὸν τὸ πρόβλημα εἰς οὗ τινος τὴν λύσιν ἀποσκοπῶν ἤδη ὁ Πλάτων, ἄρχεται ἀνατέμνων μετὰ θαυμαστῆς ὅσης ἀκριβείας καὶ ὀξύτητος τὸ ψυχολογικὸν τῆς ἡδονῆς φαινόμενον.

Ἀναζητῶν δὲ κατ' ἀρχὰς τὰ περὶ τῆς ἕδρας τῆς ἡδονῆς δὲν ἀντιφάσκει πρὸς ἑαυτὸν ὡς κατὰ πρώτην ἐπιβολὴν φαίνεται, θέτων τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν λύπην ἐν τῷ μικτῷ γένει, ἐνῷ προλαβόντως τὴν κατέταξεν ἐν τῷ ἀπείρῳ· διότι τὸ ἄπειρον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ εἶναι ἀφῃρημένον, εἶναι ἀνυπόστατον, ἂν μὴ συναφθῇ μετ' αὐτοῦ τὸ πέρας, ἑπομένως δὲ καὶ ἡ ἡδονὴ καί τοι ἄπειρος οὖσα, πλὴν ἵνα προσδιορισθῇ καὶ γένηται καταληπτὴ, προσδεῖται μικτῆς φύσεως ἢ ἀντικειμένου πέρας καὶ μέτρον ἔχοντος. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ λύπη εἰσὶ παθήματα τῶν ζωϊκῶν καὶ ἐμψύχων ὄντων, ἀλλὰ τὰ ὄντα ταῦτα προδήλως ἀνήκουσιν εἰς τὸ μικτὸν γένος ἢ τὴν γεγενημένην οὐσίαν.

Κατόπιν δὲ ἐξηγῶν τὴν αἰτίαν καὶ τὴν γένεσιν τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης, ἀνευρίσκει αὐτὴν εἰς τὴν ἰσορροπίαν τῶν σωματικῶν λειτουργιῶν καὶ τὴν διατάραξιν αὐτῆς. Λυομένης μὲν τῆς ἁρμονίας ἐν ἡμῖν τοῖς ζώοις, λέγει ὁ Σωκράτης, ἐν τῷ ἅμα γίνονται ἀλγηδόνες, πάλιν δὲ ἁρμοττομένης καὶ ἐπανιούσης εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῆς κατάστασιν γίνεται ἡδονή. Οὕτω π. χ. ἡ μὲν πεῖνα εἶναι διάλυσις τῆς ἁρμονίας, ἑπομένως δὲ λύπη, ἀπεναντίας δὲ ἡ τροφὴ γινομένη πάλιν πλήρωσις εἶναι ἡδονή. Τὸ αὐτὸ δὲ ῥητέον καὶ περὶ τῆς δίψης, καὶ τοῦ ψύχους καὶ τοῦ καύσωνος. Καθόλου δὲ τὸ ἐκ τῆς μίξεως τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ πέρατος φύσει γενόμενον ζῶον ὅταν μὲν φθείρηται, αὕτη ἡ φθορὰ εἶναι λύπη, ὅταν δὲ ἐπανέρχηται εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ σύστασιν, αὕτη πάλιν ἡ ἐπάνοδος εἶναι ἡδονή. Τοῦτο λοιπὸν εἶναι τὸ πρῶτον εἶδος τῆς ἡδονῆς καὶ

τῆς λύπης τὸ ἀποτελούμενον ἐκ τῶν προεκτεθέντων σωματικῶν παθημάτων.

Εἶναι δὲ καὶ ἄλλο εἶδος ἡδονῆς καὶ λύπης ἀποκλειστικῶς ἰδιάζον εἰς μόνην τὴν ψυχήν, ὅταν αὐτὴ προσδοκᾷ τὰ παθήματα ταῦτα, ἐφ' ὅσον ἐλπίζουσα μὲν τὰ ἡδέα χαίρει, φοβουμένη δὲ τὰ λυπηρὰ ἀλγεῖ. Ἐπειδὴ εἰς τοῦτο τὸ δεύτερον εἶδος παρίσταται ἀμιγὴς καὶ καθαρὰ ἡ φύσις ἑκατέρας ἐκ τῆς ἀκριβοῦς αὐτοῦ ἐρεύνης, νομίζει ὁ Σωκράτης ὅτι θέλει διευκρινηθῆν πότερον τὸ ὅλον γένος τῶν ἡδονῶν εἶναι ἀσπαστὸν ἢ ἔχει τὸ πρᾶγμα περὶ τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης καθάπερ περὶ τοῦ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, ὁτὲ μὲν εἰσὶν ἀσπασταί, ὁτὲ δὲ ὄχι, ἐπειδὴ καθ' ἑαυτὰς μὲν δὲν εἶναι ἀγαθαί, ἐνίοτε ὅμως τινὲς ἐξ αὐτῶν κοινωνοῦσι τῆς τῶν ἀγαθῶν φύσεως.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπασχοληθῶμεν εἰς τὴν περὶ τοῦ εἴδους τούτου ἐξέτασιν, λέγει, ἃς προτάξωμεν τὴν παρατήρησιν ταύτην. Ἂν ἀληθεύῃ, ὡς ἀνωτέρω, εἴρηται ὅτι τὰ ζῶα διαφθειρόμενα μὲν αἰσθάνονται ἀλγηδόνα, ἀναλαμβάνοντα δὲ τὴν φυσικὴν αὐτῶν κατάστασιν, ἡδονὴν, ἕπεται ὅτι, ὅταν εἰς αὐτὰ οὔτε διαφθορὰ συμβαίνει οὔτε ἀνάληψις, οὔτε λυποῦνται οὔτε χαίρουσιν. Ὅθεν ἰδοὺ τρίτη ἡμῶν διάθεσις διαφέρουσα τῆς χαρᾶς καὶ τῆς λύπης, καθ' ἣν οὔτε χαίρομεν οὔτε λυπούμεθα. Ἃς ἐγχαράξωμεν δὲ βαθέως ἐν τῇ μνήμῃ τὴν διάθεσιν ταύτην, διότι τὸ νὰ τὴν ἔχωμεν παροῦσαν ἐν τῇ διανοίᾳ ἢ ὄχι, τοῦτο συμβάλλει πολὺ εἰς τὴν περὶ τῆς ἡδονῆς σχηματισθησομένην κρίσιν. Ἀρκεῖ δὲ τοσοῦτον μόνον νὰ προσθέσωμεν ἐνταῦθα περὶ τῆς οὐδετέρας ταύτης διαθέσεως, ὅτι ὁ προελόμενος τὸν βίον τοῦ νοῦ καὶ τῆς φρονήσεως οὐδέν τι ἀποκωλύει νὰ ζῇ μήτε χαίρων μήτε λυπούμενος ὡς ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ παραβολῇ τῶν βίων (σ. 21. Α.) ἐῤῥέθη, ὅτι ὁ τοιοῦτος ὀφείλει νὰ διάγῃ πάσης ἡδονῆς ἄμοιρος, καὶ ἴσως τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ βίου εἶναι τὸ πάντων θειότατον· διότι πιθανὸν οἱ θεοὶ μήτε νὰ χαίρωσι μήτε νὰ λυπῶνται, ἐφ' ὅσον ἑκάτερον εἶναι ἀναξιοπρεπὲς τῆς θείας μεγαλειότητος· ἀλλὰ περὶ τούτου ἀκολούθως θέλομεν διαλάβειν ἐκτενέστερον ἂν συντείνῃ πρὸς τὸν σκοπόν μας, καὶ θέλομεν τὸ μεταχειρισθῇ ὡς βοηθητικὸν μέσον ἵνα ὑποστηρίξωμεν ὅτι ἂν ὄχι τὰ πρωτεῖα, πλὴν τὰ δευτερεῖα ἀνήκουσιν εἰς τὸν νοῦν.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ νῦν ἐξεταζόμενον δεύτερον εἶδος τῶν ἡδονῶν, ὅπερ ἐστὶν ἴδιον αὐτῆς τῆς ψυχῆς, προϋποθέτει τὴν μνήμην, ἅτε διὰ ταύτης γινόμενον, ἡ δὲ μνήμη προϋποθέτει τὴν αἴσθησιν, δέον νὰ προεξηγηθῶσιν ἀμφότεροι οὗτοι οἱ ψυχολογικοὶ ὅροι, καὶ πρῶτον ὁ τῆς αἰσθήσεως.

Ἐκ τῶν τοῦ σώματος παθημάτων τὰ μὲν κατασβέννυνται ἐν αὐτῷ τῷ σώματι, πρὶν ἢ διαβιβασθῶσιν ἐπὶ τὴν ψυχὴν, ἥτις οὐδαμῶς ὑπ' αὐτῶν παθαίνεται, τὰ δὲ διαδίδονται ἀπὸ τοῦ σώματος εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ἐμποιοῦσι σεισμόν τινα ἴδιον εἰς ἑκάτερον καὶ κοινὸν εἰς ἀμφότερα. Ὅθεν τὴν μὲν πρώτην περίστασιν, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ ἀπαθὴς γινομένη τῶν τοῦ σώματος σεισμῶν δὲν ἔχει ἑπομένως συνείδησιν αὐτῶν, ἃς ἐπονομάσωμεν ἀναισθησίαν, τὴν δὲ δευτέραν καθ' ἣν μία καὶ ἡ αὐτὴ πάθησις συμβαίνει εἴς τε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα καὶ κινοῦνται κοινῶς ἀμφότερα, ταύτην τὴν κίνησιν δυνάμεθα προσφυῶς νὰ ὀνομάσωμεν αἴσθησιν. Τῆς αἰσθήσεως δὲ ταύτης ἡ διατήρησις καλεῖται *Μνήμη*· διότι, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ἡ μνήμη εἶναι σχεδὸν ταυτόσημος πρὸς τὴν παρὰ τῶν νεωτέρων λεγομένην συνείδησιν, ἐφ' ὅσον ἂν ἡ ψυχὴ δὲν ἔχει συνείδησιν τῆς αἰσθήσεως, δὲν γινώσκει ὅτι αἰσθάνεται· δι' αὐτὴν τὸ αἰσθάνεσθαι καταντᾷ, μηδὲν οὐδαμῶς παραλλάσσον τῆς ἀναισθησίας. Ὅθεν ὁ Πλάτων ὁρίζων τὴν μνήμην σωτηρίαν αἰσθήσεως, διακρίνει αὐτὴν τῆς *ἀναμνήσεως*, δι' ἧς ἡ ψυχὴ ἄνευ συγκοινωνίας μετὰ τοῦ σώματος αὐτὴ ἐν ἑαυτῇ παριστάνεται ὅ,τι πρότερον δι' αὐτοῦ εἶχεν αἰσθανθῆν, ἢ τὴν ἀποσβεσθεῖσαν μνήμην εἴτε αἰσθήσεως εἴτε νοήματος ταύτην ἀνακαλεῖ αὐτὴ ἐν ἑαυτῇ συνεργούσης μόνης τῆς διανοίας.

Τοιοῦτος λοιπὸν εἶναι ὁ προσδιορισμὸς τῶν ψυχολογικῶν ἐκείνων ὅρων, ἐπιλέγει ὁ Σωκράτης, ὧν ἡ γνῶσις ἀναγκαίως προαπαιτεῖται ὅπως ἐναργέστατα κατανοήσωμεν τὴν ἡδονὴν τῆς ψυχῆς χωρὶς τοῦ σώματος, ἢ ὅπως διασαφήσωμεν τὸ ἀνωτέρω ῥηθὲν, ὅτι τὸ εἶδος τῶν ψυχικῶν ἡδονῶν γίνεται διὰ τῆς μνήμης. Ἀλλὰ πρὸς εὐκολωτέραν τοῦ ζητουμένου ἀνεύρεσιν δέον νὰ προϋποβάλωμεν εἰς ἐξέτασιν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τὴν μετὰ τὴν μνήμην παρεπομένην, ἐξηγοῦντες τὴν φύσιν καὶ τὴν γένεσίν της.

Ἡ ἐπιθυμία εἶναι τάσις πρὸς πλήρωσιν τῆς κενώσεως, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀνάγκης εἶναι τάσις πρὸς συντήρησιν τοῦ ὀργανισμοῦ. Οὕτω π. χ. ὁ διψῶν ἢ ὁ κενούμενος ὀρέγεται νὰ πίῃ ἢ νὰ πληρωθῇ· ὀρέγεται ἄρα τὸ ἐναντίον πρὸς ὅ,τι πάσχει· διότι ἐνῷ κενοῦται ὀρέγεται πλήρωσιν. Ἀλλὰ τὸ σῶμα εἶναι ἀδύνατον νὰ ὀρέγεται, διότι εἶναι ἀντιφατικὸν ἐνῷ πάσχει, ἐνῷ κενοῦται, ταὐτοχρόνως νὰ ὀρέγεται τὸ ἐναντίον τοῦ παθήματός του, τὴν πλήρωσιν. Ἡ ψυχὴ ἄρα εἶναι ἡ ἐπιθυμοῦσα τὴν διὰ τοῦ ποτοῦ πλήρωσιν. Ἀλλ' οὐδεὶς ἐπιθυμεῖ ὅ,τι ἀγνοεῖ· ἡ ἐπιθυμία προϋποθέτει παρελθοῦσαν τινὰ αἰσθητικὴν ἀντίληψιν τοῦ ἐπιθυμουμένου πράγματος, ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν τὴν ἀνάμνησιν αὐτοῦ. Ἐὰν καθ' ἣν στιγμὴν τὸ σῶμα κενῶται, ἡ ψυχὴ δὲν ἀνεμιμνήσκετο τὸ ποτὸν, δὲν θὰ ἐπεθύμει τὴν διὰ τοῦ ποτοῦ πλήρωσιν. Ἐκ τῶν εἰρημένων οὖν συνάγεται, ὅτ τὸ σῶμα δὲν εἶναι τὸ ἐπιθυμοῦν· διότι ἡ ὁρμὴ παν-

τὸς ζῴου ἀντίκειται πρὸς τὰ ἐκείνου παθήματα· ὅτι τὸ ζῶον ἀναπτύσσει τὴν ὁρμὴν ταύτην τὴν παρωθοῦσαν αὐτὸ εἰς τὸ ἐναντίον ἢ ὅ,τι πάσχει, διότι ἔχει μνήμην τῶν πραγμάτων ἐκείνων ἅτινά εἰσιν ἐναντία πρὸς τὰ σωματικά του παθήματα· ὅτι τέλος πάντων ἐν ταύταις ταῖς ὁρμαῖς καὶ ἐπιθυμίαις παρατηρεῖται ἡγεμονικόν τι τῆς ψυχῆς, διότι κέκτηται τὴν δύναμιν ν' ἀνεγείρῃ ἐν ἑαυτῇ τὴν μνήμην τοῦ ἐπιθυμουμένου πράγματος καὶ αὐτὸ τοῦτο νὰ ἐπιθυμῇ καὶ νὰ ὀρέγεται.

Ἀλλ' ἡ ἐπιθυμία συζευγνύεται οὐ μόνον μετὰ τῆς μνήμης ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς προσδοκίας, ἧς τινος τὰ εἴδη εἰσὶ τὰ δύο ταῦτα, ἡ ἐλπὶς καὶ ὁ φόβος· διότι ὁ ἐπιθυμῶν τὴν πλήρωσιν τοῦ κενοῦ ὅπερ αἰσθάνεται ὁτὲ μὲν προφανῶς ἐλπίζει ὅτι τὸ κενὸν θέλει πληρωθῆν, ὁτὲ δὲ τοὐναντίον φοβούμενος μὴ ματαιωθῇ ἡ πλήρωσις, ἀπελπίζεται. Ἐντεῦθεν οὖν ἕπεται ὅτι αἱ προμνησθεῖσαι ἡδοναὶ αὐτῆς τῆς ψυχῆς οὐδέποτέ εἰσιν ἀμιγεῖς καὶ καθαραὶ, ἀλλὰ μικταὶ καὶ πάντοτε συγκεκραμέναι μετά τινος αἰσθήσεως ἀλγηδόνος· διότι ὁ ἐλπίζων τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπιθυμίας του χαίρει μεμνημένος τὴν προλαβοῦσαν αὐτοῦ κατάστασιν καθ' ἣν δὲν ἔπασχεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ταὐτοχρόνως αἰσθάνεται κένωσιν, ἀλγεῖ. Ὅθεν ὁ τοιοῦτος λυπεῖται ἐνταυτῷ καὶ χαίρει. Πλὴν ἐνδέχεται καὶ νὰ αἰσθάνηται διπλῆν τινα λύπην· τοῦτο δὲ συμβαίνει ὅταν ἀπελπίζηται περὶ τῆς μελλούσης πληρώσεως καί τοι μεμνημένος τὰ ἡδέα· διότι τότε αἰσθανόμενος τὴν ἐκ τῆς τοῦ σώματος κενώσεως προερχομένην ἀλγηδόνα, λυπεῖται καὶ ψυχικῶς διότι δὲν ἐλπίζει ἐφικτὴν τὴν πλήρωσιν.

Ἀλλ' ἡ προσδοκία δόξα τις οὖσα ἢ κρίσις περὶ συμβησομένου τινὸς ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ, ἑπομένως δὲ ἐπιδεκτικὴ γινομένη ἀληθείας ἢ ψεύδους, χρησιμεύει εἰς τὸν συγγραφέα ὡς ὅρος μεταβάσεως εἰς τὸ ζήτημα περὶ διακρίσεως ἀληθῶν καὶ ψευδῶν ἡδονῶν· (ταύτῃ δὲ τῇ σκέψει τούτων τῶν παθημάτων τόδε χρησώμεθα· σ. 36. C.)· διότι καθάπερ εἰσὶ φόβοι καὶ προσδοκίαι καὶ δόξαι αἱ μὲν ἀληθεῖς αἱ δὲ ψευδεῖς, οὕτω καὶ ἡδοναί.

Τὴν διάκρισιν δὲ ταύτην τῶν ψευδῶν καὶ ἀληθῶν ἡδονῶν εἰσάγεται ὁ Σωκράτης ὑποστηρίζων ἀπέναντι τοῦ Πρωτάρχου τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του, ὅς ἐκπροσωπῶν τὴν περὶ τούτων διδασκαλίαν τοῦ Ἀριστίππου παραδέχεται μὲν τὴν διάκρισιν ταύτην ὡς πρὸς τὰς δόξας οὐχὶ δὲ καὶ ὡς πρὸς τὰς ἡδονὰς, ἰσχυριζόμενος ὅτι αἱ ἡδοναὶ καὶ αἱ λύπαι εἰσὶ πάντοτε φύσει ἀληθεῖς, διότι ὁ χαίρων ἢ ὁ λυπούμενος σύνοιδεν ὅτι ἀληθῶς καὶ ἐν πράγματι χαίρει ἢ λυπεῖται. Ὅθεν οὐδέποτε δύναται νὰ ὑπάρξῃ ψευδὴς ἡδονὴ ἢ λύπη. Ἀλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος, ἀντιτείνει ὁ Σωκράτης, δὲν ἀποδεικνύει ὅτι αἱ ἡδοναί εἰσιν ἀδιακρίτως ἀληθεῖς· διότι καὶ ὁ δοξάζων, εἴτε ὀρθῶς εἴτε μὴ ὀρθῶς δοξάζει, οὐχ ἧττον δοξάζει· ἀλλ' ἐκ τοῦ ὅτι δοξάζει δὲν ἕπεται ὅτι καὶ δοξάζει ὀρθῶς πάντοτε. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ χαίρων, εἴτε ὀρθῶς εἴτε μὴ ὀρθῶς χαίρει, οὐχ ἧττον τῳόντι χαίρει· ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν ἕπεται ὅτι καὶ ἡ χαρά του εἶναι πάντοτε ἀληθής. Ὅθεν καθάπερ ὁ ἐν γένει δοξάζων εἶναι ἀναντίῤῥητον ὅτι δοξάζει, ἀλλ' ἐνίοτε περὶ πραγμάτων ἀνυπάρκτων, τοῦτο δὲ ἀπεργάζεται τὴν δόξαν του ψευδῆ, οὕτω καὶ ὁ ὁπωσδήποτε καὶ εἰς μάτην χαίρων, αἰσθάνεται μὲν ὄντως χαρὰν ἐνίοτε ὅμως διὰ πράγματα μήτε ὄντα μήτε γενόμενα, πολλάκις δὲ καὶ ἴσως πλειστάκις διὰ τὰ μηδὲ γενησόμενά ποτε, ἑπομένως δὲ εἶναι ἐνίοτε καὶ ψευδὴς ἡδονή.

Ἀλλ' ὁ Σωκράτης δὲν ἐπαρκεῖται μόνον εἰς ταύτας τὰς γενικότητας, ἀλλ' ἐξετάζων τὸ πρᾶγμα καὶ ὑπὸ εἰδικὴν ἔποψιν, ἀποπειρᾶται ν' ἀποδείξῃ ὅτι πᾶσα ἡδονὴ προϋποθέτουσα δόξαν τινὰ ὁτὲ μὲν ἀληθῆ, ὁτὲ δὲ ψευδῆ, μετέχει κατ' ἀναγκαῖον λόγον τοῦ ποιοῦ ἢ τοῦ χαρακτῆρος ταύτης, ἤτοι εἶναι καὶ αὐτὴ ἡ ἀληθὴς ἢ ψευδής· διότι ἑκατέρα ἥ τε δόξα καὶ ἡ ἡδονὴ ἔχει τὸ ἴδιον αὐτῆς ἀντικείμενον, ἡ μὲν τὸ δοξαζόμενον ἢ τὸ περὶ οὗ δοξάζει τις, ἡ δὲ τὸ ἐφ' ᾧ χαίρει τις· ἐκ δὲ τῆς τῶν ἀντικειμένων τούτων ἀσαφείας ἢ συγχύσεως ἢ παρεννοήσεως ἀποῤῥέει πᾶσα ἀπάτη καὶ ψεῦδος τῆς ἡδονῆς οὐχ ἧττον ἢ τῆς δόξης. Τί δὲ εἶναι ἡ δόξα; Ἡ δόξα, κατὰ τὴν Πλατωνικὴν ψυχολογίαν, ὁρίζεται ὁ ἐντὸς τῆς ψυχῆς πρὸς αὐτὴν διάλογος ἄνευ φωνῆς γιγνόμενος, ὁ αὐτὸς δὲ οὗτος διὰ τοῦ στόματος μετὰ λέξεων ἐκφερόμενος, καλεῖται λόγος (1). Γεννᾶται δὲ ἐκ δύο συντελεστῶν, ἐκ τῆς αἰσθητικῆς ἀντιλήψεως καὶ ἐκ τῆς μνήμης ἥτις ἐγγράφει ἐν τῇ ψυχῇ τὴν περὶ ἐκείνης κρίσιν ἢ λόγον· καὶ ὅταν μὲν ἐγγράψῃ ἀληθῆ, γεννᾶται ἐν ἡμῖν ἀληθὴς δόξα καὶ ἀληθὴς λόγος· ὅταν δὲ ἐγγράψῃ ψευδῆ, ἀποβαίνει τὸ ἐναντίον. Μετὰ δὲ τούτων συνάπτεται καὶ ἑτέρα τις ψυχικὴ δύναμις ἡ φαντασία, ἥτις τρόπον τινὰ ζωγραφεῖ ἐν τῇ ψυχῇ τὰς εἰκόνας τούτων τῶν δοξῶν καὶ τῶν λόγων. Οἷον πολλάκις ἰδών τις πόῤῥωθεν ἀμυδρῶς πως ἀντικείμενόν τι θέλει νὰ κρίνῃ τὸ καθορώμενον. Τότε οὗτος ἀνερωτᾷ αὐτὸς ἑαυτὸν, τί εἶναι τοῦτο τὸ παρὰ τὴν πέτραν ὅπερ φαίνεται ὅτι ἵσταται ὑπό τι δένδρον; Μετὰ ταῦτα ὁ τοιοῦτος ἐνδέχεται ν' ἀποκριθῇ ἐπιτυχῶς πρὸς ἑαυτὸν ὅτι εἶναι ἄνθρωπος, ἢ καὶ ἴσως ἐκ πλάνης νὰ εἴπῃ πρὸς ἑαυτὸν ὅτι τοῦτο τὸ καθορώμενον εἶναι εἴδωλον ἔργον τινῶν ποιμένων. Πλὴν ὑποτεθείσθω ὅτι ἐκφέρει διὰ λέξεων πρὸς ἄλλον τινὰ παρόντα ὅ,τι πρὸς ἑαυτὸν ἐνδιαθέτως ἔ-

(1) Παρ. Σοφιστ. σ. 263. Δ. καὶ ἑφεξῆς.

λεγε, καὶ ἰδοὺ ἡ πρώην καλουμένη δόξα μετετράπη ἤδη εἰς λόγον προφορικόν. Ὅθεν ὅτε δοξάζομεν ψευδῆ, ἑπόμενον εἶναι ψευδῶς νὰ χαίρωμεν καὶ νὰ αἰσθανώμεθα ἡδονὴν ψευδῆ ἤτοι ματαίαν καὶ ἄσκοπον.

Κατόπιν δὲ ὁ συγγραφεὺς διακρίνων διάφορα εἴδη ψευδῶν ἡδονῶν, ἀνατρέχει εἰς τὰς πηγὰς ἐξ ὧν αὗται ἀποῤῥέουσι.

Καὶ πρῶτον αἱ ἐν ἡμῖν ζωγραφούμεναι εἰκόνες τῶν κρίσεων δὲν παριστῶσι μόνον τὰ παρελθόντα καὶ τὰ παρόντα ἀλλὰ καὶ τὰ μέλλοντα· ταῦτα δὲ τί ἄλλο εἶναι ἢ ἐλπίδες ὧν διὰ παντὸς τοῦ βίου ἀδιαλείπτως ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι γέμομεν; Ἀλλ' εἰς μὲν τοὺς ἀγαθοὺς θεοφιλεῖς ὄντας ζωγραφοῦνται ἀληθεῖς αἱ ἐλπίδες ἢ αἱ μέλλουσαι ἡδοναί, εἰς δὲ τοὺς κακοὺς ψευδεῖς καὶ μάταιαι. Ἔνθα παρατηρητέον τὸ εὐσεβὲς τοῦ Πλάτωνος φρόνημα διδάσκοντος ἡμᾶς διὰ τῆς μυθικῆς ταύτης ἐκφράσεως, ὅτι ὁ εὐσεβὴς ἀνὴρ ἐπιθυμεῖ καὶ ἐλπίζει τὸ ὄντως ἀγαθὸν καὶ ἀΐδιον, ἐν ᾧπερ οὐδεμία ἐμφιλοχωρεῖ ἀπάτη, οὐδὲν ψεῦδος, καὶ ὅτι ἡ πρὸς ἡμᾶς ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐμπεριέχεται ἐν τῇ ἐν ἡμῖν εὐσεβείᾳ, ἤτοι ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ἡμῶν ἀγάπῃ, ἐφ' ὅσον ὁ ἀγαθὸς οὐσιωδῶς συνενοῦται μετὰ τοῦ θείου, μετὰ τῆς ἀρχικῆς τοῦ ἀγαθοῦ αἰτίας. Δευτέραν δὲ αἰτίαν ψευδῶν ἡδονῶν θεωρεῖ ὁ Πλάτων τὴν πονηρίαν καὶ τὴν φαυλότητα· διὸ ναὶ μὲν δόξας χαρακτηρίζομεν ὡς πονηρὰς δι' αὐτὸ τοῦτο διότι εἶναι ψευδεῖς, ἢ ὡς ἀγαθὰς διότι εἶναι ἀληθεῖς, τὰς ἡδονὰς ὅμως δὲν χαρακτηρίζομεν ὡς πονηρὰς ἢ ὡς ἀγαθὰς μόνον διότι ἐρείδονται ἐπὶ τοῦ ψεύδους ἢ τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ διότι παρέπονται ὡς ἀναγκαῖα ἀποτελέσματα ἢ φαύλου καὶ πονηροῦ ἢ ἀγαθοῦ καὶ ἐναρέτου βίου (1).

Ἀλλὰ καὶ ἡ ταυτόχρονος συνδρομὴ ἐναντίων παθημάτων τῆς τε ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καθίσταται τρίτη πηγὴ ψευδῶν ἡδονῶν· διότι ὅταν π. χ. ἡ μὲν ψυχὴ ἐπιθυμῇ πλήρωσιν, τὸ δὲ σῶμα παρέχῃ τὴν ἐκ τῆς κενώσεως ἀποτελουμένην ἀλγηδόνα, τότε ταὐτοχρόνως αἰσθανόμεθα ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἀντίθετα παθήματα λύπης τε καὶ ἡδονῆς, ἅτινα, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες, ἀνάγονται εἰς τὸ ἄπειρον ἐπιδεχόμενα τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον. Πῶς ἄρα δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν ἐπακριβῶς τὸν βαθμὸν ἑκατέρου τούτων τῶν παραλλήλων παθημάτων, τί τούτων ἐστὶ σχετικῶς μεῖζον καὶ τί ἔλαττον, καὶ τί μᾶλλον ἐντατὸν καὶ σφοδρότερον; Καὶ δὲν εἶναι ἑπόμενον αἱ ἡδοναὶ καὶ αἱ λύπαι ἐν τῇ διηνεκῇ αὐτῶν μεταβολῇ πρὸς ἀλλήλας παρατιθέμεναι, αἱ μὲν νὰ φαίνωνται ἀπέναντι τοῦ λυπηροῦ μεγαλήτεραι καὶ σφοδρότεραι ἢ ὅσον καθ' αὑτὸ εἶναι, αἱ δὲ ἀπέναντι τῶν ἡδονῶν μικρότεραι καὶ ἀσθενέστεραι; ὅσῳ λοιπὸν μεγαλήτεραι καὶ μικρότεραι τοῦ ἀληθοῦς φαίνονται αἱ ἡδοναὶ καὶ αἱ λύπαι, δέον τὸ φαινομενικὸν τοῦτο μέρος ἑκατέρας ν' ἀφαιρεθῇ ἅτε οὐδαμῶς ὂν πραγματικὸν καὶ ἀληθές.

Τέλος δὲ ὡς τετάρτην πηγὴν ψευδῶν ἡδονῶν ὁ Πλάτων θεωρεῖ (εἰ καὶ ὀνομαστὶ δὲν τὴν ἀναφέρει), τὴν τοῦ Ἀντισθένους φιλοσοφικὴν αἵρεσιν δογματίζουσαν ὅτι ἡ ἡδονὴ δὲν εἶναί τι θετικόν, δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ ἡ ἄρνησις ἢ ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς λύπης, ἑπομένως δὲ ἀληθὴς ἡδονὴ εἶναι τὸ νὰ διάγῃ τις βίον ἄλυπον. Ἀλλ' ὁ Πλάτων ἀντιτασσόμενος εἰς τὸ δόγμα τοῦτο τῆς κυνικῆς φιλοσοφίας παρατηρεῖ, ὅτι τὸ μὴ λυπεῖσθαι καὶ τὸ χαίρειν εἶναι δύο διακεκριμέναι τῆς ψυχῆς διαθέσεις. Ὅθεν οἱ νομίζοντες ὅτι χαίρουσιν ὅταν ὦσιν ἀπηλλαγμένοι λύπης, δοξάζουσι ψευδῆ περὶ τοῦ χαίρειν ψευδῶς ἐκλαμβάνοντες τὴν ἀλυπίαν ὡς ἡδονήν. Ἰδοὺ δὲ πῶς συλλογιζόμενος κατασκευάζει τὴν ἀπόδειξιν πρὸς ἀναίρεσιν ἐκείνου τοῦ δόγματος. Διαφθειρομένου μὲν τοῦ ἡμετέρου σώματος, ὡς εἴρηται πολλάκις, διὰ συγκρίσεων καὶ διακρίσεων, διὰ πληρώσεων καὶ κενώσεων δι' αὐξήσεων καὶ φθίσεων, γίνονται ἐν ἡμῖν λύπαι καὶ ἀλγηδόνες καὶ ὀδύναι καὶ ὅπου παραπλήσιαι. Ἐπανερχομένου δὲ εἰς τὴν φυσικὴν αὐτοῦ κατάστασιν, τὴν κατάστασιν ταύτην ἀπεκαλέσαμεν ἡδονήν. Ἀπ' ἐναναίας δὲ μηδετέραν τῶν παθήσεων τούτων ὑφισταμένου τοῦ σώματος, εἶναι πρόδηλον ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οὔτε ἡδονὴν οὔτε λύπην αἰσθανόμεθα, διότι καί τοι οἱ σοφοὶ (1) ὀρθῶς λέγουσιν ὅτι τὰ πάντα ἀενάως μεταβάλλονται, (ἀεὶ γὰρ ἅπαντα ἄνω τε καὶ κάτω ῥεῖ), ὥστε ἀείποτε τὸ ἡμέτερον σῶμα ὁποτέρως παθαίνεται, δὲν αἰσθανόμεθα ὅμως πᾶσαν μεταβολὴν ἐν ἡμῖν συμβαίνουσαν, ἀλλὰ καὶ αὐξάνομεν καὶ γηράσκομεν καὶ πολλὰς ἄλλας τοιαύτας ἀλλοιώσεις πάσχομεν μηδὲν τούτων συναισθανόμενοι· διότι αἱ μὲν μεγάλαι μεταβολαὶ ἐμποιοῦσιν ἡμῖν αἴσθημα λύπης καὶ ἡδονῆς, αἱ δὲ μέτριαι καὶ σμικραὶ τὸ παράπαν οὐδέτερον τούτων. Ἐκ τούτων λοιπὸν ἕπεται ὅτι εἰσὶν ἡμῖν τρία εἴδη βίου, τὸ μὲν ἡδύ, τὸ δὲ λυπηρὸν καὶ τὸ τρίτον μέσον ἢ μηδέτερον τούτων· ὅθεν ὁ μέσος βίος δέον μήτε μετὰ τοῦ ἡδέος νὰ συγχέηται, μήτε μετὰ τοῦ λυπηροῦ· καθάπερ ἔχοντες τρία πράγματα, χρυσὸν, ἄργυρον καὶ τρίτον τι μηδέτερον τούτων, τοῦτο τὸ μηδέτερον ἀδύνατον νὰ συνταυτίσωμεν μετὰ τοῦ χρυσοῦ ἢ τοῦ ἀργύρου. Καὶ ὅμως τινὲς δοξάζουσι καὶ λέγουσιν ὅτι ὁ ἄλυπος βίος εἶναι ἡδύς, ὑπολαμβάνοντες ὅτι καὶ χαίρουσι τότε ὅταν δὲν λυπῶνται· ἀλλ' ἡ δοξασία των αὕτη εἶναι ψευδὴς ἐφ' ὅσον τὸ μὴ

(1) Μεγάλη δὲ ἄλλη καὶ πολλῇ συμπιπτούσας πονηρίᾳ σ. 41. Δ.

(1) Ὑπαινίττεται τὸν Ἡράκλειτον παρ. Φαιδ. σ. 89 καὶ 90.— Θεητ. σ. 179. Ε. κ' ἑφεξῆς. Σοφ. σ. 249. C. ἰφ. Κρατυλ. σ. 402. Δ.

λυπεῖσθαι καὶ τὸ χαίρειν εἶναι καταστάσεις φύσει ἀλλήλων διαφέρουσαι· ὅθεν τὸ νὰ ἐκλαμβάνῃ τις τὴν ἀπουσίαν τῆς λύπης ὡς ἡδονὴν καθίσταται καὶ τοῦτο πηγὴ ψευδῶν ἡδονῶν.

Ὅτι δὲ οἱ δοξάζοντες ὡς ἡδονὴν τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν λοιπῶν ἦσαν, ὡς ὀλίγῳ πρότερον ἐῤῥέθη, οἱ περὶ τὸν Ἀντισθένη, τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῆς περιγραφῆς αὐτῶν ἣν ποιεῖται ὁ Πλάτων μετὰ σεβασμοῦ ἐνταυτῷ καὶ εἰρωνείας. Ἀγνοεῖς, λέγει ὁ Σωκράτης πρὸς τὸν Πρώταρχον, τοὺς πολεμίους τούτου τοῦ Φιλήβου, οἵτινες φημιζόμενοι ὡς ἄνδρες δεξιώτατοι περὶ τὴν τῆς φύσεως γνῶσιν, οὐδαμῶς ἀποδέχονται τὰς ἡδονὰς, ἀλλὰ διϊσχυρίζονται ὅτι αἱ ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Φίληβον ἐπονομαζόμεναι ἡδοναὶ δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ ἀποφυγαὶ λυπῶν. Δὲν σὲ συμβουλεύω, ὦ Πρώταρχε, νὰ συμμερισθῶμεν τὴν γνώμην των, ἀλλὰ νὰ τοὺς μεταχειρισθῶμεν ὡς μάντεις, οἵτινες ὁδηγούμενοι εἰς τὰς κρίσεις των οὐχὶ ὑπὸ τῶν κανόνων τῆς τέχνης καὶ τῆς μεθόδου, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἰδιοφυοῦς χαρακτῆρός των σκυθρωποῦ μὲν καὶ αὐστηροῦ πλὴν εὐγενοῦς καὶ μεγαθύμου, (σελ. 44. C. οὐ τέχνῃ ἀλλά τινι δυσχερείᾳ φύσεως οὐκ ἀγενοῦς) ἐμάντευσαν τὴν ἀλήθειαν, σφόδρα μισήσαντες τὴν τῆς ἡδονῆς φύσιν καὶ δύναμιν, καὶ νομίσαντες ὅτι αὕτη οὐδένα ἀγαθὸν καρπὸν ἀποφέρει, ὥστε καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἰδιάζον εἰς αὐτὴν θέλγητρον εἶναι ἀπάτη, ἀλλ' ὄχι ἡδονή.

Τούτους λοιπὸν τοὺς ἀσπόνδους ἐχθροὺς πάσης ἡδονῆς καὶ ἀρνουμένους καὶ αὐτὴν τὴν ὕπαρξίν της θεωρῶν ὁ Πλάτων ἧττον ἐπικινδύνους ἢ τοὺς ἐκθειάζοντας τὴν ἡδονὴν ὡς τὸ ἀκρότατον ἀγαθὸν, προαναγγέλλει ἐνταῦθα διὰ τοῦ προσώπου τοῦ Σωκράτους ὅτι πρῶτον θέλει τοὺς συμπαραλάβειν ὡς συμμάχους ἵνα τῇ ἐπικουρίᾳ αὐτῶν καταπολεμήσῃ τοὺς κοινοὺς πολεμίους τοὺς θιασώτας τῆς ἡδονῆς, ἀποδεικνύων μετ' ἐκείνων ὅτι οὐδεμία τῶν ὑπὸ τοῦ πολλοῦ ὁμίλου καλουμένων ἡδονῶν εἶναι ἀμιγὴς λύπης, ἑπομένως δὲ οὐδεμία εἶναι ἀληθὴς ἡδονὴ καὶ ἔπειτα ἀντιστρέψας τὰ ὅπλα καὶ κατ' αὐτῶν τῶν συμμάχων του θέλει ἀποδείξειν ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἡδοναὶ ἀληθεῖς, ἁγναὶ καὶ καθαραὶ πάσης λύπης. Ὅθεν μετὰ τὴν προάγγελσιν ταύτην περιγράφει πρῶτον τὰς μικτὰς καὶ κατόπιν τὰς καθαρὰς ἡδονὰς, ἵνα μετὰ τὴν ἐξέτασιν ταύτην τῆς φύσεως τῆς ἡδονῆς δυνηθῇ τις νὰ φέρῃ ἐπ' αὐτῆς ὀρθὴν κρίσιν.

Ἰδοὺ πῶς νομίζω, λέγει ὁ Σωκράτης, κατασκευάζουσι τὴν ἀπόδειξίν των οἱ αὐστηροὶ ἐκεῖνοι ἄνδρες ἄνωθεν ἀρχόμενοι. Καθάπερ ἐὰν θελήσωμεν μεν νὰ γνωρίσωμεν τὴν φύσιν οἱουδήποτε πράγματος, οἷον τὴν τοῦ σκληροῦ, μᾶλλον τὴν ἐννοοῦμεν ἀποβλέποντες εἰς τὰ σκληρότατα ἀντικείμενα ἢ εἰς τὰ μετέχοντα ἐλαχίστου βαθμοῦ σκληρότητος, οὕτω καὶ ἐὰν θελήσωμεν νὰ γνωρίσωμεν τὴν τῆς ἡδονῆς φύσιν, δέον ν' ἀποβλέψωμεν οὐχὶ εἰς τὰς ἐλαχίστας, ἀλλὰ εἰς τὰς μεγίστας καὶ ζωηροτάτας ἡδονάς. Ἐὰν δὲ ἐρωτήσῃ τις, πότερον οἱ νοσοῦντες ἢ οἱ ὑγιαίνοντες αἰσθάνονται μεγαλητέρας; ἡ ἀπάντησις εἶναι πρόχειρος· διότι ἐπειδὴ ζωηρόταται ἡδοναί εἰσιν ἐκεῖναι, ὧν προηγοῦνται καὶ ἐπιθυμίαι μέγισται, ἕπεται ὅτι οἱ ὑπὸ πυρετοῦ καὶ ἄλλων τοιούτων νοσημάτων πάσχοντες μᾶλλον αἰσθάνονται τὴν δίψαν καὶ τὸ ῥῖγος καὶ τὰ ἄλλα σωματικὰ παθήματα, καθόλου δὲ μᾶλλον πιέζονται ὑπὸ ἐνδείας, ἧς ἀποπληρουμένης αἰσθάνονται καὶ μεγαλητέρας ἡδονάς. Καὶ εἰς τὸν ἀκρατῆ δὲ καὶ ἄσωτον βίον παρατηροῦνται ἡδοναὶ μεγαλήτεραι καὶ σφοδρότεραι καὶ μᾶλλον ἐντεταμέναι ἢ εἰς τὸν σώφρονα καὶ κόσμιον, εἰς ὃν ἐπιβάλλει μέτρον καὶ κανόνα τὸ γνωμικὸν ἐκεῖνο, τὸ *μηδὲν ἄγαν*. Ἐντεῦθεν οὖν γίνεται δῆλον ὅτι αἱ μέγισται ἡδοναὶ καὶ λύπαι ἔγκεινται οὐχὶ εἰς τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' εἴς τινα κακεξίαν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν ἡδονῶν δέον νὰ ἐξετασθῶσί τινες ἀκριβέστερον, ἵνα ἔτι μᾶλλον καταφανῇ ὅτι αἱ ἀποκαλούμεναι μέγισται καὶ σφοδρόταται εἰσὶν ἀείποτε μετὰ λύπης μεμιγμέναι. Διακριτέον δὲ τρία εἴδη μικτῶν ἡδονῶν, τὰς μὲν ἀφορώσας αὐτὸ τὸ σῶμα, τὰς δὲ αὐτὴν τὴν ψυχὴν, τὰς δὲ ταὐτοχρόνως ἀνηκούσας εἴς τε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, αἵτινες κατ' ἀ τὸ ἐπικρατέστερον τῆς μίξεως στοιχεῖον ὁτὲ μὲν καλοῦνται ἡδοναὶ ὁτὲ δὲ λύπαι.

Διερχόμενος δὲ ὁ Σωκράτης πρῶτον τὰς μικτὰς ἡδονὰς τοῦ σώματος καὶ ἐξηγῶν τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν εἰδικὴν τούτων φύσιν, ἀνευρίσκει ὅτι ἡ λύπη καὶ ἡ ἡδονὴ ἅς τινας τὸ σῶμα πάσχει, δὲν συγχέονται οὐδὲ συνταυτίζονται, ὡς συμβαίνει εἰς τὰς μικτὰς τῆς ψυχῆς ἡδονὰς, ἀλλ' ὑφίστανται κεχωρισμέναι καὶ διῃρημέναι ἡ μὲν εἰς τὰ ἐντὸς ἡ δὲ εἰς τὰ ἐκτὸς μέρη τοῦ σώματος, ἐναλλὰξ δὲ τροπολογοῦσιν ἀλλήλας, ὥστε ἐκ τῆς ἀμοιβαίας αὐτῶν ἐπιδράσεως προκύπτει τέλος μικτόν τι αἴσθημα, ἐν ᾧπερ ὁτὲ μὲν ἐπικρατεῖ κατὰ μείζονα δόσιν ἡ λύπη, ὁτὲ δὲ ἡ ἡδονή. Φέρει δὲ καὶ παράδειγμα τῆς πρώτης ταύτης περιστάσεως παραλαμβάνων αὐτὸ ἐκ τῶν μέσων ἅτινα χρῶνται οἱ ψωριῶντες πρὸς κατεύνασιν τοῦ παθήματος, διότι οὗτοι ἢ αἰσθάνονται ἐσωτερικῶς τὴν φλόγωσιν, καὶ τότε πρὸς ἀνακούφισιν τρίβουσι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ δέρματος, ἐνίοτε δὲ καὶ ὑπὸ ἀπελπισίας ῥίπτουσιν ἑαυτοὺς εἰς τὸ πῦρ ἢ εἰς τὸ ὕδωρ, ἢ τοὐναντίον αἰσθανόμενοι ἐξωτερικῶς τὴν φλόγωσιν ἐφαρμόζουσιν ἐσωτερικὰ φάρμακα, ἀλλ' ἐν ἑκατέρᾳ τῶν περιστάσεων τούτων οὐδὲν ἄλλο τι κατορθοῦσιν εἰμὴ μείζονα λύπην μετά τινος ἡδονῆς.

Ὅταν δ' ἀπ' ἐναντίας κατὰ τὰς τοιαύτας νοσώδεις καταστάσεις ἡ δόσις τῆς ἡδονῆς ἦναι περισσοτέρα ἐν τῇ μίξει, τὸ μὲν ὑπολειπόμενον τῆς λύπης ἐμποιεῖ ἤρεμόν τινα ἐρεθισμὸν καὶ ἀνησυχίαν, ἡ δὲ ἡδονὴ πολὺ ἀφθονώτερον διαχεομένη διαστέλλει τὰ μέλη τοῦ σώματος καὶ ἀναγκάζουσα ἐνίοτε τὸν πάσχοντα νὰ πηδᾷ καὶ νὰ μεταβάλλῃ παντοῖα χρώματα καὶ σχήματα καὶ πολυτρόπως ν' ἀσθμαίνῃ, τὸν φέρει εἰς παντελῆ ἔκστασιν καὶ ἀποσπᾷ ἐξ αὐτοῦ μανιώδεις κραυγάς. Ἔτι δὲ τὸν παροξύνει νὰ λέγῃ αὐτὸς μετὰ τῶν ἄλλων περὶ ἑαυτοῦ, ὅτι οἱονεὶ ἀποθνήσκει ὑπὸ τῆς τέρψεως τῶν ἡδονῶν τούτων. Καὶ ταύτας ἀδιαλείπτως ἐπιδιώκει τις τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ ἀκολαστότερος εἶναι καὶ ἀφρονέστερος, καὶ ἀποκαλεῖ μάλιστα ταύτας μεγίστας, καὶ τὸν ἐν ταύταις ἀεὶ διὰ βίου ἐντρυφῶντα θεωρεῖ εὐδαιμονέστατον.

Εἰς δὲ τὰς μικτὰς ἡδονὰς αἵτινές εἰσι κοιναὶ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, κρίνει περιττὸν ὁ συγγραφεὺς νὰ ἐνδιατρίψῃ διότι διῆλθε ταύτας ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἔνθα ἐλέγετο ὅτι ὅταν τις κενῶται ἐπιθυμεῖ πλήρωσιν, καὶ ἐλπίζων μὲν αὐτὴν χαίρει, ἀλλ' ἐνταυτῷ ἀλγεῖ διὰ τὴν κένωσιν· νῦν δὲ τοῦτο μόνον ὡς οὐσιῶδες προστίθησιν, ὅτι ἕνεκεν τῆς διαφωνίας ταύτης τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς παθήμασιν, ἅτινά εἰσιν ἀπειράριθμα, γίνεται μίγμα τι λύπης καὶ ἡδονῆς.

Τέλος δὲ ἐπιλαμβανόμενος καὶ τῶν μικτῶν παθημάτων αὐτῆς τῆς ψυχῆς συγκαταλέγει εἰς τὴν τάξιν τούτων τὴν ὀργήν, τὸν φόβον, τὸν πόθον, τὸν θρῆνον, τὸν ἔρωτα, τὸν ζῆλον καὶ ἄλλα τοιαῦτα πάθη, ἅτινά εἰσι λύπαι αὐτῆς τῆς ψυχῆς πλὴν μεσταὶ ἀφάτων ἡδονῶν. Φέρει δὲ εἰς μαρτυρίαν καὶ τὸν Ὅμηρον λέγοντα περὶ τοῦ πάθους τῆς ψυχῆς (1), ὅτι *εἶναι πολὺ γλυκυτέρα τοῦ κατασταλάζοντος μέλιτος*, πρὸς δὲ ὑπομιμνήσκει καὶ τὰς μετὰ λυπῶν ἀναμεμιγμένας ἡδονὰς ἐν τοῖς θρήνοις καὶ τοῖς πόθοις. Ἀλλὰ καὶ αἱ τραγικαὶ παραστάσεις τί ἄλλο σκοποῦσιν εἰμὴ ὅπως ἀποτελέσωσιν ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς μίξιν τινὰ ἡδονῆς καὶ λύπης, εἰμὴ ὅπως ἅμα χαίροντες κλαίωμεν;

Ἵνα δὲ καταδείξῃ ὁ Πλάτων ὅτι καὶ ἡ κωμῳδία τείνει πρὸς τὸ αὐτὸ τέλος στοχαζομένη ὅπως ἐγείρῃ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν θεατῶν αἴσθημά τι συγκεκραμένον ἐξ ἡδονῆς καὶ λύπης, ἐπιχειρεῖ νὰ δώσῃ λεπτομερεστέραν τοῦ πράγματος ἐξήγησιν, ἐφ' ὅσον τοῦτο παρίσταται ὁπωσοῦν σκοτεινὸν καὶ ἀσαφές, ἐφ' ὅσον ἐκ πρώτης ἀφετηρίας δὲν εἶναι εὔκολον νὰ νοηθῇ τὸ ὑπὸ τῆς κωμικῆς παραστάσεως ἐγειρόμενον ψυχικὸν αἴσθημα.

Ἄρχεται οὖν ἀπὸ τοῦ φθόνου προσδιορίζων αὐτὸν καθόλου λύπην τινὰ τῆς ψυχῆς οὕτινος εἶδος εἶναι ἡ *χαιρεκακία* ἢ ἡ χαρὰ ἐπὶ τοῖς κακοῖς τοῦ πλησίον, τὴν δὲ ὑπὸ τῆς κωμῳδίας ἐγειρομένην χαιρεκακίαν, ἀποκαλεῖ *παιδικὸν* ἤτοι ἀθῶον *φθόνον* (σ. 49.* Α.) Τούτου τεθέντος μεταβαίνει εἰς τὴν ἔρευναν τῆς φύσεως τοῦ γελοίου τοῦ ἐν τοῖς κωμικοῖς θεάμασι διαδραματιζομένου. Ἓν ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν, τὸ μέγιστον, εἶναι καὶ τὸ ν' ἀγνοῇ τις ἑαυτόν. Τοῦτο δὲ τὸ πάθος τριχοτομεῖται καθ' ὅσον ἀναφέρεται εἰς τὰ τρία ἐκεῖνα ἀγαθὰ, ἐφ' οἷς οἱ πολλοὶ μάλιστα χαίρουσι καὶ ἐναβρύνονται, ἤτοι ἢ εἰς τὸν πλοῦτον, ἢ εἰς τὴν σωματικὴν καλλονὴν, ἢ εἰς τὴν ἀρετήν· διότι ὁ ἀγνοῶν ἑαυτὸν ἐνδέχεται νὰ δοξάζῃ ὅτι εἶναι πλουσιώτερος ἢ ὅσον εἶναι κατ' ἀλήθειαν, ἢ ὡραιότερος, ἢ ἐναρετώτερος. Ἀλλὰ τὸ πάθος τοῦτο δέον προσέτι καὶ νὰ διχοτομηθῇ, ὅπως γνωσθῇ ὁ παιδικὸς φθόνος, καὶ ἡ ἄτοπος μίξις τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης. Ἐκ πάντων τῶν ἀνθρώπων, ὅσοι ἀνοήτως ἔχουσι περὶ ἑαυτῶν τὴν ψευδῆ ταύτην γνώμην, οἱ μὲν κέκτηνται δύναμιν καὶ ῥώμην, οἱ δὲ τοὐναντίον. Καὶ ὅσοι μὲν ἐξ αὐτῶν τοιαῦτα περὶ ἑαυτῶν δοξάζοντες εἰσὶν ἀσθενεῖς καὶ ἀδύνατοι νὰ λαμβάνωσιν ἐκδίκησιν ὅταν καταγελῶνται, οὗτοι εἶναι οἱ γελοῖοι· οἱ δὲ μετὰ τῆς οἰήσεως ταύτης δυνατοὶ ὄντες νὰ ἐκδικῶνται καὶ νὰ κακοποιῶσι τοὺς ἄλλους, οἱ τοιοῦτοι ἀποκαλοῦνται φοβεροὶ, μισητοὶ καὶ βίαιοι. Ἐκ τούτων οὖν γίνεται ἤδη καταφανὴς ἡ διὰ τῆς κωμῳδίας ἀποτελουμένη μίξις τῶν ἡδέων καὶ λυπηρῶν αἰσθημάτων. Ὁ φθόνος εἶναι ἄδικος χαρὰ διὰ τὰ κακὰ τοῦ πλησίον· ἀλλ' ἡ ἄγνοια, ὡς ἐῤῥέθη, εἶναι κακόν. Βλέποντες οὖν τὸν πλησίον ἀγνοοῦντα μὲν τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ κατάστασιν εἴτε ὡς πρὸς τὸν πλοῦτον, εἴτε ὡς πρὸς τὸ κάλλος εἴτε ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἀδυνατοῦντα νὰ βλάψῃ τοὺς ἄλλους, γελῶμεν δι' αὐτὴν τὴν ἀβλαβῆ ἐκείνου οἴησιν καὶ χαίρομεν, ἀλλ' ἡ χαρὰ διὰ τὰ κακὰ τοῦ πλησίον εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ φθόνου. Ἐντεῦθεν ἄρα ἕπεται ὅτι γελῶντες διὰ τὰ γελοῖα τοῦ πλησίον συγκιρνῶμεν τὴν ἡδονὴν μετὰ τοῦ φθόνου, ἑπομένως δὲ τὴν ἡδονὴν μετὰ τῆς λύπης, ἐφ' ὅσον ὁ φθόνος δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ λύπη τῆς ψυχῆς, ὁ δὲ γέλως ἡδονή, ἀμφότεραι δὲ αὗται αἱ διαθέσεις ταὐτοχρόνως συνέρχονται ἐν τῇ κωμικῇ παραστάσει (1). Ὅλως δ' εἰπεῖν οὐ μόνον εἰς τὰ θεατρικὰ

(1) Ραψ. Σ', στ. 107 καὶ ἑξ.

(1) Ἡ Πλατωνικὴ αὕτη θεωρία τῆς κωμῳδίας δὲν συνᾴδει πρὸς τὴν τῶν νεωτέρων φιλοσόφων, οἵτινες τὸ ψυχολογικὸν φαινόμενον τῆς χαρᾶς ἣν αἰσθανόμεθα ἐπὶ τοῖς ἐν τῇ κωμῳδίᾳ παριστανομένοις ἐλλείμμασι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐξηγοῦσιν ὡς ἀποτέλεσμα οὐχὶ τοῦ φθόνου, ἀλλὰ τοῦ συναισθήματος τῆς ἰδίας ἡμῶν ὑπεροχῆς ἢ καὶ ὑπερηφανείας, δι' ἣν ἀντιπαραβάλλοντες ἡμᾶς αὐτοὺς πρὸς τὰ κωμῳδούμενα πρόσωπα σύνισμεν ὄντες καλῆτεροι, νοημονέστεροι κτλ. Ἀλλ' ὅπως δήποτε καὶ ἂν ἔχει τὸ πρᾶγμα, εἶναι ἀναντίῤῥητον ὅτι ὁ Πλάτων διὰ τῆς βαθυνοίας του εἰσέδυσεν εἰς τὴν οὐσιώδη φύσιν τῆς κωμῳδίας κατανοήσας, ὅτι ἡ ἀβλαβὴς οἴησις καὶ ἄγνοια, δι' ἣν δοξάζει τις ἑαυτὸν πλουσιώτερον, εὐειδέστερον καὶ φρονιμώτερον ἢ ὅσον πράγματι εἶναι, ἀποτελεῖ τὸ τοῦ γελοίου ἀντικείμενον.

δράματα, ἀλλὰ καὶ εἰς σύμπασαν τὴν τραγῳδίαν καὶ κωμῳδίαν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου αἱ λύπαι συγκιρνῶνται μετὰ τῶν ἡδονῶν. Τὰ περὶ τοῦ θρήνου λοιπὸν καὶ τοῦ φθόνου καὶ τῆς ὀργῆς ἤδη ἐκτεθέντα εὐκόλως ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῆς ψυχῆς παθημάτων, οἷον τοῦ πόθου καὶ τοῦ φόβου καὶ τοῦ ἔρωτος καὶ τοῦ ζήλου. Ὅθεν ὡς ἐν κεφαλαίῳ ἐκ τῶν εἰρημένων συνάγεται ὅτι καὶ τὸ σῶμα ἄνευ ψυχῆς, καὶ ἡ ψυχὴ ἄνευ σώματος καὶ κοινῇ συναμφότερα ἐν τοῖς παθήμασιν αὐτῶν εἰσι μετὰ ἡδονῆς συγκεκραμένης μετὰ λύπης.

Ὁ Πλάτων οὖν συμμαχήσας μετὰ τῶν Ἀντισθενικῶν τῶν ἀρνουμένων τὴν τῶν ἡδονῶν ὕπαρξιν, ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι εἰσί τινες ἡδοναὶ φαινομενικαὶ μὲν, οὐχὶ δὲ καὶ πραγματικαὶ, καὶ ὅτι εἰσὶν ἄλλαι τινὲς ἃς οἱ ἄνθρωποι φαντάζονται μεγάλας ἐνταυτῷ καὶ πολλὰς, ἐνῷ εἶναι συμπεφυρμέναι μετὰ λυπῶν, τρέπεται ἤδη τὴν ἐναντίαν ὁδὸν κτρυττόμενος ἀντίπαλος τῶν πρώην συμμάχων του, ὅπως κατ' αὐτῶν ἀποδείξῃ ὅτι εἰσὶ καί τινες ἡδοναὶ ἀληθεῖς καὶ ἄμικτοι. Τούτων δὲ διακρίνει διττὰς πηγὰς, τὰ αἰσθητὰ ἀντικείμενα καὶ τὰς γνώσεις ἢ τὰς ἐπιστήμας.

Ὅθεν ἐπερωτήσαντος τοῦ Πρωτάρχου, τίνες εἰσὶν αἱ ἀληθεῖς ἡδοναὶ, αἱ ἀποτελούμεναι, εἶπεν ὁ Σωκράτης ὑπὸ τῶν καλῶν λεγομένων χρωμάτων καὶ τῶν σχημάτων, καὶ τῶν πλείστων ὀσμῶν καὶ τῶν φθόγγων, ἐν ἑνὶ δὲ λόγῳ ὑπὸ πάντων ἐκείνων τῶν πραγμάτων, ὧν ἡ στέρησις οὔτε αἰσθητὴ εἶναι οὔτε λυπηρὰ, ἡ δὲ ἀπόλαυσις συνοδεύεται μετ' ἡδονικῆς αἰσθήσεως καθαρᾶς λυπῶν. Λέγων δὲ καλὰ σχήματα δὲν ἐννοῶ τὰ παρὰ τῶν πολλῶν ὡς τοιαῦτα ἐκλαμβανόμενα, οἷον καλὰ ζῶα ἢ ζωγραφήματα, ἀλλὰ τὸ εὐθύγραμμον, καὶ τὸ περιφερὲς, καὶ τὰ ἐπίπεδα, ὡς τρίγωνα, τετράγωνα, κύκλους, καὶ τὰ στερεὰ ὡς κύβους, σφαίρας, κώνους, κυλίνδρους· διότι τὰ σχήματα ταῦτα δὲν εἶναι καλὰ σχετικῶς πρός τι ἕτερον, ἀλλὰ φύσει καὶ καθ' ἑαυτὰ ἀείποτε καλὰ καὶ παρέχουσιν ἰδίας τινὰς ἡδονάς. Τὸ αὐτὸ δὲ λέγω καὶ περὶ τῶν χρωμάτων ἐκείνων ἅτινά εἰσιν ἀπολύτως καλὰ καὶ ἰδιαζόντως ἀρέσκοντα. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐκ τῶν φθόγγων οἱ ὁμαλοὶ καὶ βροντώδεις, οἵτινες ἀποτελοῦσι καθαράν τινα μελῳδίαν δὲν εἶναι σχετικῶς καλοὶ, ἀλλ' αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς, καὶ τούτους διαδέχονται ἡδοναὶ ὁμοφυεῖς.

Τὸ δὲ εἶδος τῶν ἡδονῶν τὸ ἐκ τῶν ὀσμῶν πηγάζον εἶναι μὲν ἧττον θεῖον ἢ τὸ ἐκ τῶν σχημάτων καὶ τῶν χρωμάτων καὶ τῶν φθόγγων· διότι αἱ ὀσμαὶ ἀτελεῖς οὖσαι καὶ ἀπροσδιόριστοι δὲν δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς τάξεις καὶ εἴδη, ἅτινα νοούμενα θὰ παρῆγον καθαρὰς ἡδονάς· τοῦτο δὲ μόνον τρόπον τινὰ αἱ ὀσμαὶ ἔχουσι κοινὸν πρὸς τὰ προμνησθέντα ἀντικείμενα τῆς δράσεως καὶ τῆς ἀκοῆς, ὅτι αἱ εἰς ἐκείνας ἰδιάζουσαι ἡδοναὶ εἰσὶν ἀναγκαίως ἄμικτοι παντὸς αἰσθήματος λύπης καὶ δυσαρεσκείας.

Ἐφιστάντες βραχύ τι τὴν προσοχήν μας ἐπὶ τῆς Πλατωνικῆς ταύτης διδασκαλίας περὶ τῶν καθαρῶν ἡδονῶν τῶν ἐκ τῶν αἰσθητικῶν ἀντιλήψεων ἀπορρεουσῶν, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ φιλόσοφος ποιεῖται διάκρισιν τῶν ὑποδεεστέρων ἢ τῶν πρακτικῶν αἰσθήσεων, οἷον τῆς ἁφῆς καὶ τῆς γεύσεως ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων ἢ τῶν θεωρητικῶν, τῆς δράσεως καὶ τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς μεταξὺ ἑκατέρων τούτων τῶν κλάσεων ἐπαμφοτεριζούσης τῆς ὀσφρήσεως. Ἡ ἀκροτάτη αἰσθητὴ ἐμφάνεια τῆς ἰδέας τοῦ καλοῦ εἶναι τὰ ἐμπειρικὰ καλὰ, ἅτινα μόνον τὰς τρεῖς τελευταίας αἰσθήσεις προσβάλλουσι, μάλιστα δὲ τὴν ἀκοὴν καὶ τὴν ὅρασιν. Ἀλλὰ τὰ καθ' ἕκαστα ταῦτα καλὰ δὲν ἐπεγείρουσιν ἅπαντα ἀδιακρίτως καθαρὰς ἡδονάς. Τὰ αἰσθητὰ ταῦτα σχήματα, χρώματα, ἤχοι, ἅτινα μᾶς καταγοητεύουσιν, ἔχουσι πάντοτε μετὰ τῆς ὑπ' αὐτῶν ἀποτελουμένης ζωηρᾶς ἡδονῆς μεμιγμένην καί τινα δόσιν λύπης· ἐνῷ τὰ ἀπολαύομεν ἀγωνιῶμεν μὴ τὰ ἀπολέσωμεν, καὶ ὅταν τὰ ἀπολέσωμεν, ἀπελπιζόμεθα. Ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐξωτερικὴν ταύτην ἐμφάνειαν ἐγκρύπτονται ἄλλα χρώματα, ἄλλοι ἦχοι, ἄλλα σχήματα ἀΐδια καὶ ἀναλλοίωτα, ἐφικτὰ εἰς μόνην τὴν διάνοιαν. Καθάπερ δὲ ἔν τε τῷ Φαίδρῳ καὶ τῷ Συμποσίῳ εἴδομεν ὅτι τὸ πρῶτον πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ καλοῦ βῆμα τοῦ ὄντως ἐραστοῦ εἶναι ἡ καλλονὴ τοῦ καθόλου σχήματος, οὕτω καὶ ἐνταῦθα διδασκόμεθα ὅτι ταύτην δὲν πρέπει νὰ ἐπιζητῶμεν εἰς τὴν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος μορφὴν, ἀλλ' εἰς ἐκεῖνο ὅπερ καὶ εἰς αὐτὴν ταύτην παρέχει τὴν συμμετρίαν καὶ τὰς ἀναλογίας της, ἤτοι εἰς τὸ σχῆμα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, εἰς τὰ μαθηματικὰ σώματα τὰ μεταξὺ τοῦ αἰσθητοῦ καὶ νοητοῦ κείμενα. Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο ἐφαρμόζεται ἐπί τε τῶν χρωμάτων καὶ τῶν φθόγγων, δὲν εἶναι κυρίως καλὴ ἡ ἁρμονικὴ αὐτῶν μίξις ἐν τῇ φύσει ἢ ἐν τῇ ζωγραφικῇ καὶ μουσικῇ τέχνῃ, ἀλλὰ τὰ ἁπλᾶ ἀρχικὰ χρώματα καὶ οἱ ἁπλοῖ ἀρχικοὶ φθόγγοι καθ' ἑαυτοὺς, διότι δι' αὐτῶν ἀπαρτίζεται ἡ ἁρμονία τῆς μίξεως. Ὅθεν τοὺς ἀρχικοὺς τούτους καὶ ἀΐδιους τύπους τῶν σχημάτων, τῶν χρωμάτων, τῶν φθόγγων διὰ τῆς διανοίας ἐνορῶντες πληρούμεθα καθαρᾶς ἡδονῆς ἀπηλλαγμένης πάσης ἐμπαθοῦς καὶ ἐγωϊστικῆς ἀπολαύσεως.

Εἰς ταύτας δὲ τὰς καθαρὰς ἡδονὰς τὰς ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν ἀντικειμένων ἐμποιουμένας, προσθετέον καὶ τὰς ἐξ ἑτέρας πηγῆς ἐκ τῆς τῶν ἐπιστημῶν με-

λέτης ἀπορρεούσας, αἵτινές εἰσι πασῶν τῶν ἄλλων ἀξιολογώτεραι· διότι δὲν προηγεῖται αὐτῶν πεῖνα τοῦ μανθάνειν μηδὲ διὰ πεῖναν μαθήσεως αἰσθάνεταί τις ἐξ ἀρχῆς ἀλγηδόνα, καὶ ἐάν τις ἀποκτήσας ἐπιστημονικὰς γνώσεις ὕστερον διὰ τῆς λήθης ἀποβάλῃ μέρος τι ἐξ αὐτῶν, φύσει μὲν οὐδεμίαν αἰσθάνεται διὰ τοῦτο ἀλγηδόνα, ἐκτὸς μόνον ὅταν ἀναλογιζόμενος τὴν ἀποβολὴν λυπεῖται δι' ἣν ἔχει ἀνάγκην τῶν ἀποβληθεισῶν γνώσεων. Ἑπομένως δὲ αἱ ἡδοναὶ αὗται τῆς ἐπιστήμης εἰσὶν ἄμικτοι λύπης, πλὴν δὲν εἶναι προωρισμέναι διὰ τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ διὰ τοὺς ὀλιγίστους, καθάπερ καὶ ἐν τῷ Φαίδωνι (σελ. 69. Δ.) ὁ Σωκράτης ἐξαίρων τοὺς ἀληθεῖς τῆς φιλοσοφίας μύστας ἀπὸ τῆς πλυθύος τῶν ἐξεπιπολῆς φιλοσοφούντων, ἐφαρμόζει ἐπ' αὐτῶν τὸ ὀρφικὸν ἐκεῖνο ἔπος, *εἰσὶ ναρθηκοφόροι μὲν πολλοὶ βάκχοι δέ τε παῦροι.*

Πρὸς διευκρίνησιν δὲ τῆς διανοίας τοῦ Πλάτωνος, ἐκφέροντος ὅτι οὔτε ἡ σφοδρὰ ἔφεσις πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεων, οὔτε ἡ ὡς ἐκ τῆς λήθης αὐτῶν προσγινομένη ἀποβολὴ καὶ στέρησις συνεπάγονται ἀλγηδόνας· ἀρκεῖ μικρά τις ἀντιπαράθεσις τῶν σωματικῶν ἀναγκῶν πρὸς τὰς τοῦ πνεύματος· αἱ μὲν εἰσὶν ἰσχυρότεραι καὶ βιαιότεραι, ἐφ' ὅσον μὴ ἐκπληρούμεναι ἐπιφέρουσι τέλος τὸν θάνατον, ἐνῷ ἀπ' ἐναντίας τὸ πνεῦμα εἶναι ἀθάνατον, διασῶζον ἐν ἑαυτῷ κτῆμά τι ἀνώλεθρον καὶ ἀναφαίρετον, τὴν ἰδίαν αὐτοῦ διανοητικὴν ἐνέργειαν. Ἡ σωματικὴ ἄρα κένωσις καθίσταται ἐξ ἀρχῆς ἐπαισθητή, ὁ ἄνθρωπος κατ' ἀνάγκην λαμβάνει αὐτῆς συνείδησιν ἑπομένως δὲ ἀλγεῖ, ἐνῷ ἡ ἀνάπτυξις τῆς γνώσεως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἤρεμος καὶ ἀνεπαίσθητος μετάβασις ἀπὸ τοῦ ἐν δυνάμει εἰς τὸ ἐν ἐνεργείᾳ, ἀπὸ τοῦ ὁρμεμφύτου εἰς τὸν ἐπιλογισμὸν καὶ τὴν σκέψιν. Τοῦτο δὲ σημαίνει ὁ Πλάτων λέγων, ὅτι τῶν ἡδονῶν τῆς ἐπιστήμης δὲν προηγεῖται πεῖνα τῆς μαθήσεως, οἷα ἐστὶν ἡ σωματικὴ ἐμποιοῦσα ἐξ ἀρχῆς ἀλγηδόνας. Καὶ μετὰ τὴν ἀπόκτησιν δὲ τῶν γνώσεων δύναταί τις νὰ ἐνεργῇ πρὸς ἔτι μείζονα αὐτῶν ἐπίδοσιν, πρὶν ἢ διὰ τοῦ λογισμοῦ λάβῃ συναίσθησιν ὅτι διὰ τῆς λήθης ἀπώλεσε μερίδα τινὰ ἐκ τῶν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ ἐναποταμιευθεισῶν γνώσεων, ἐφ' ὅσον κυρίως ἡ λήθη φύσει συνίσταται εἰς τὸ ν' ἀγνοῇ τις καὶ νὰ μὴ ἔχῃ συνείδησιν τῆς ἀπωλείας των, ἥτις τότε μόνον ἐπάγεται λύπην ὅταν διὰ τοῦ λογισμοῦ ἀνακαλῆται ἐν τῇ μνήμῃ, ὥστε τοὐλάχιστον ἐπὶ πολὺν χρόνον ἡ πνευματικὴ ἡδονὴ ἐνδέχεται νὰ διαρκέσῃ καθαρὰ καὶ ἄμικτος.

Αὕτη δὲ ἡ ἐκ τῆς ἐπιστήμης ἡδονὴ εἶναι ὑψηλοτέρα τις βαθμὶς τῆς ἐκ τῶν καλῶν σχημάτων, χρωμάτων καὶ φθόγγων, εἶναι προβιβασμός τις καὶ ἀνύψωσις ἀπὸ τοῦ καλοῦ εἰς τὸ ἀληθές. Ἡ ὄντως λοιπὸν καθαρὰ ἡδονὴ εἶναι κατὰ τὴν ἀκριβῆ σημασίαν τῆς λέξεως ἡ συνείδησις τῆς διὰ τῆς ἐπιστήμης ἀποκτηθείσης τελειότητος, ἡ ἁρμονία δι' ἧς ῥυθμίζονται καὶ αὐταὶ αἱ ὑποδεέστεραι τῆς ψυχῆς δυνάμεις καὶ εἴτε κατὰ τὴν κένωσιν εἴτε κατὰ τὴν πλήρωσίν της θεωρῇ, εἶναι ἄλυπος καὶ ἀπηλλαγμένη πάσης ἀλγηδόνος.

Μετὰ δὲ τὴν διαίρεσιν ταύτην τῶν ἡδονῶν εἰς ἀκαθάρτους καὶ καθαρὰς προσθετέον, λέγει ὁ Σωκράτης, εἰς ἐκείνας μὲν σφοδρὰς οὔσας ἀμετρίαν καὶ ἀκράτειαν, εἰς ταύτας δὲ τοὐναντίον ἐμμετρίαν καὶ σωφροσύνην καὶ τὰς μὲν ἐπιδεχομένας τὸ ὑπερβάλλον καὶ τὸ σφοδρὸν καὶ τὸ ἀκανόνιστον τῆς χρονικῆς διαρκείας καταπακτέον εἰς τὸ τοῦ ἀπείρου γένος, ὅπερ εἰς οὐδὲν μέτρον βαθμολογίας ὑποβαλλόμενον διατρέχει ἀπροσδιορίστως τό τε σῶμα καὶ τὴν ψυχήν, τὰς δὲ μὴ ἐχούσας τὸν χαρακτῆρα τοῦτον τοῦ σφοδροῦ καὶ τοῦ ὑπερβάλλοντος εἰς τὸ τῶν ἐμμέτρων γένος. Προσέτι δὲ ὑφίσταται ἐνδόμυχός τις σχέσις καὶ συνάφεια μεταξὺ τοῦ καθαροῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ καλοῦ· διότι πᾶν τὸ κατ' ἐξοχὴν καθαρὸν εἶναι οὐσιωδῶς καὶ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀληθὲς καὶ καλόν. Λαμβάνων δὲ ὁ Σωκράτης πρὸς παράδειγμα τῆς καθαρότητος τὸ λευκὸν χρῶμα, εἰς τί συνίσταται, ἐρωτᾷ, ἡ καθαρότης τοῦ λευκοῦ. Δὲν συνίσταται βεβαίως οὔτε εἰς τὸ μέγεθος οὔτε εἰς τὸ ποσόν, ἀλλ' εἰς τὸ πάντῃ ἀμιγὲς, ἐν ᾧ οὐδὲν ἐνυπάρχει μόριον ἄλλου τινὸς χρώματος· ἑπομένως δὲ ὀλίγον τὸ λευκὸν χρῶμα ἀλλὰ καθαρὸν καὶ εἰλικρινὲς, εἶναι λευκότερον ἅμα καὶ κάλλιον καὶ ἀληθέστερον ἢ πολὺ λευκὸν ἀλλὰ μεμιγμένον καὶ ἀκάθαρτον. Ὅθεν τὸ παράδειγμα τοῦτο ἀρκεῖ ἡμῖν ἵνα ἐννοήσωμεν ὅτι καὶ πᾶσα ἡδονὴ καθαρὰ λύπης καίτοι σμικρὰ καὶ ὀλίγη εἶναι ἡδυτέρα καὶ ἀληθεστέρα καὶ καλλίων πολλῆς καὶ μεγάλης ἀλλὰ μετὰ λύπης μεμιγμένης. Ὡς ἐν κεφαλαίῳ οὖν εἰρήσθω ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν καθαρῶν ἡδονῶν εἰσὶ τὸ μέτρον, ἡ καλλονὴ καὶ ἡ ἀλήθεια.

Αἱ τοιαῦται δὲ ἡδοναὶ καί τοι ἔχουσαι τὰς τρεῖς ταύτας ἰδιότητας αἴτινες, ὡς κατωτέρω δειχθήσεται, χαρακτηρίζουσι τὸ ἀγαθὸν, καί τοι πρὸς αὐτὸ προσεγγίζουσαι, δὲν εἶναι ὅμως αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν, δὲν πρέπει μετ' αὐτοῦ νὰ συγχέωνται· διότι τὸ μὲν εἶναι αὔταρκες καὶ ἀπόλυτον, αἱ δὲ σχετικοὶ καὶ πρός τι ἕτερον ἀναφερόμεναι, ἑπομένως δὲ ἐπέχουσι τάξιν ὑποδεεστέραν. Πρὸς ὀρθὴν δὲ ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας τῆς ἡδονῆς ὁ Πλάτων λαμβάνει ὡς βάσιν τῶν σκέψεών του τὴν περὶ ταύτης θεωρίαν ἡδονικῶν τινων φιλοσόφων. Εὐφυεῖς τινες ἄνδρες, λέγει ὁ Σωκράτης, ἐπιχειροῦσι νὰ μᾶς ἀποδείξωσιν ὅτι ἡ ἡδονὴ εἶναι ἀεὶ ἐν τῷ γίνεσθαι ἡ γένεσις, οὐδέποτε δὲ ἐν καταστάσει ὑπάρξεως ἡ οὐσία. Διὰ τῶν ἀνδρῶν δὲ τούτων ἐννοεῖ τοὺς περὶ τὸν Ἀρίστιππον οὓς προτίθεται νὰ ἐξελέγξῃ πρὸς ἑαυτοὺς ἀντιφάσκοντας, ἐφ' ὅσον διατείνονται ὅτι ἡ ἡδονὴ γένεσις οὖσα συνταυτίζεται μετὰ τοῦ ἄκρου ἀγαθοῦ. Διακρίνει λοιπὸν ἐν τῇ φύσει τῶν ὄντων δύο τινά, τὴν γένεσιν καὶ τὴν οὐσίαν, ἐξ ὧν ἡ μὲν εἶναι ἑτερόσκοπος, ἡ δὲ ἰδιόσκοπος, ἡ μὲν ἀπαύστως τείνει πρός τι ἕτερον, πρὸς τὴν οὐσίαν, ἡ δὲ ἀνεξάρτητος οὖσα παντὸς ἑτέρου εἶναι δι' ἑαυτὴν, εἶναι ἀνθύπαρκτος· οἷον ἡ ναυπηγία γίνεται ἕνεκα τῶν πλοίων, οὐχὶ δὲ καὶ ἀντιστρόφως τὰ πλοῖα ἕνεκεν τῆς ναυπηγίας· ὅλως δ' εἰπεῖν, τὰ πράγματα γίνονται ἵνα ὑπάρχωσιν, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχουσιν ἵνα γίνωνται. Καὶ ἡ ἡδονὴ ἄρα ἂν ἦναι γένεσις, ἐξ ἀνάγκης γίνεται ἕνεκά τινος οὐσίας. Ἀλλ' ἐκεῖνο ὅπερ δὲν χρησιμεύει πρὸς ἄλλον τινὰ σκοπὸν, ἀλλ' εἶναι ἀπ' ἐναντίας ὁ τελικὸς σκοπὸς παντὸς ἄλλου, ἑπομένως δὲ τὸ ὄντως ὄν, ἡ ἀληθὴς οὐσία, ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τοῦ ἀγαθοῦ, εἶναι αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν, τὸ δὲ γινόμενον ἕνεκεν ἄλλου τινὸς οὐδὲ ἔχον ἐν ἑαυτῷ τὸν σκοπόν του, δὲν δύναται νὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ τάξιν. Ὅθεν ἡ ἡδονὴ συγκαταριθμητέα εἰς ἄλλην τινὰ ἢ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ τάξιν· διότι εἶναι γένεσις καὶ κίνησις τείνουσα πρὸς ἄλλον τινὰ σκοπὸν ἐκτὸς αὐτῆς κείμενον. Καὶ δὲν εἶναι λοιπὸν παράλογον νὰ διϊσχυρίζωνταί τινες ὅτι ἡ ἡδονὴ εἶναι τὸ ἀγαθὸν, θέτοντες τὸ τέλος τῆς ὑπάρξεώς των εἰς τὴν γένεσιν, ἥτις ἀναγκαίως συνεπάγεται τὴν φθορὰν προτιμῶντες οὐχὶ τὸ ἀΐδιον καὶ ἀναλλοίωτον, ἀλλὰ τὸ ῥοῶδες καὶ φθαρτὸν ὅπερ δὲν παρέχει ἡμῖν μόνιμα ἀγαθὰ, ἀλλὰ πρόσκαιρα μεταξὺ τῆς γενέσεως καὶ τῆς φθορᾶς ἀπαιωρούμενα. Ἐκτὸς δὲ τούτου δὲν εἶναι παράλογον ἡ μὲν ἡδονὴ νὰ θεωρῆται ὡς τὸ μόνον ἀγαθὸν τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ ἀνδρία ἢ ἡ σωφροσύνη ἢ ὁ νοῦς ἢ ἄλλο τι ἐκ τῶν ἀγαθῶν ὅσα ἡ ψυχὴ κέκτηται νὰ παρορῶνται ὡς μηδενὸς ἄξια; Προστεθείσθω δὲ τούτοις ὅτι ὁ ἀποκαλῶν τὴν ἡδονὴν τὸ μόνον ἀγαθὸν, ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ὁ μὴ χαίρων, ἀλλὰ λυπούμενος εἶναι κακὸς ἐνότῳ λυπεῖται ἔστω καὶ ὁ πάντων ἄριστος, ἀπ' ἐναντίας δὲ ὁ χαίρων εἶναι ἀγαθὸς δι' αὐτὸ τοῦτο ὅτι χαίρει, καὶ τοσοῦτον ἀγαθώτερος ὅσῳ μεγαλητέρα εἶναι ἡ χαρά του.

Μετὰ τὴν λεπτομερῆ ταύτην ψυχολογικὴν ἀνάλυσιν τῆς ἀρχῆς, τῆς φύσεως, τῶν διαφόρων εἰδῶν καὶ τῶν οὐσιωδῶν χαρακτήρων τῆς ἡδονῆς, ἀνάλυσιν ἐξ ἧς ποριζόμεθα τὸ τελικὸν τοῦτο ἐξαγόμενον, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ καθαρωτέρα καὶ ἀληθεστέρα ἡδονὴ σχετικὴ οὖσα καὶ ἐνδεχομένη οὐδαμῶς δύναται ν' ἀποτελέσῃ τὸ ἄκρον ἀγαθὸν καὶ νὰ ἐπαρκέσῃ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ὁ συγγραφεὺς μεταβαίνει ἤδη εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ διαίρεσιν τῆς ἐπιστήμης βαθμηδὸν προχωρῶν ἀπὸ τῶν μᾶλλον ἀκαθάρτων καὶ ὑποδεεστέρων εἰδῶν αὐτῆς εἰς τὰ καθαρώτερα καὶ τελειότερα κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν ἣν καὶ ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν ἡδονῶν ἐτήρησε. Πλὴν προμνηστέον ὅτι ἐνταῦθα δὲν γίνεται λόγος περὶ τοῦ νοῦ οὔτινος ἡ δύναμις καὶ ἡ φύσις ἀρκούντως προσδιωρίσθη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἔνθα κατεδείχθη ὅτι ὁ νοῦς εἶναι συγγενὴς μετὰ τῆς αἰτίας (1), ἀλλὰ περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ ἤτοι περὶ τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, περὶ τέχνης καὶ ἐπιστήμης, περὶ ὧν οὐδεμία ἐν τοῖς χωρίοις ἐκείνοις ἐγένετο μνεία.

Ἐν δὲ τῇ ταξινομίᾳ καὶ διαιρέσει τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων ὁ Πλάτων ὁρμᾶται ἐκ τῆς ἰδέας τῆς ἐπιστήμης, ἧς τινος ὁ κύριος χαρακτὴρ, καθάπερ ὁ τῆς λευκότητος καὶ τῆς ἡδονῆς, εἶναι τὸ εἰλικρινὲς καὶ καθαρὸν, ἤτοι ἡ ἀφαίρεσις παντὸς ἀλλοτρίου στοιχείου, πᾶν δὲ στοιχεῖον ἐμπειρικὸν, σχετικὸν καὶ ἐνδεχόμενον εἶναι ἀλλότριον τῆς ἐπιστήμης. Ὅσῳ μᾶλλον ἐπιστήμη τις ἀσχολεῖται περὶ τὸ μεταβλητὸν καὶ τὴν γένεσιν, τοσούτῳ καταχρηστικώτερον ἀξιοῦται τοῦ ὀνόματος τούτου περιλαμβάνουσα ἀληθείας ἐξαρτωμένας ἐκ τοῦ τόπου, τοῦ χρόνου καὶ τυχαίων περιστάσεων. Ἀπ' ἐναντίας δὲ ὅσῳ καθαρωτέρα εἶναι, τοσούτῳ μᾶλλον περιλαμβάνει καθολικὰς καὶ ἀναγκαίας ἀληθείας, ἐπέχουσα ὑψηλοτέραν βαθμίδα ἐν τῇ τῶν ἐπιστημῶν κλίμακι (2).

Ὑπὸ τῆς ἀρχῆς λοιπὸν ταύτης καθοδηγούμενος ὁ Πλάτων εἰς τὴν τῶν ἐπιστημῶν κατάταξιν διαιρεῖ αὐτὰς εἰς πρακτικὰς (τὸ δημιουργικὸν ἢ χειροτεχνικὸν) καὶ θεωρητικὰς (τὸ περὶ παιδείαν καὶ τροφὴν), ὧν αἱ μὲν ἀσχολοῦνται περὶ τὴν πρᾶξιν καὶ τὰς βιωτικὰς ἀνάγκας, αἱ δὲ περὶ τὴν παιδείαν καὶ τὴν τοῦ νοῦ καλλιέργειαν. Ἑκάτεραι δὲ ἀνήκουσιν εἰς τὸ τοῦ πέρατος γένος, ἀλλὰ κατ' ἀναλογίαν διάφορον· διότι αἱ μὲν δημιουργικαὶ τέχναι ἅτε στρεφόμεναι περὶ τὴν τῆς ὕλης ἐπεξεργασίαν καὶ διάπλασιν μετέχουσιν ὁπωσοῦν καὶ τοῦ ἀπείρου, αἱ δὲ περὶ τὴν παιδείαν κατ' ἐξοχὴν τοῦ πέρατος. Ἑκάτεραι δὲ πάλιν διατέμνονται εἰς δύο εἴδη ἐπίσης ἀλλήλων διαφέροντα· διότι ἐκ τῶν δημιουργικῶν τεχνῶν αἱ μὲν εἰσιν ἀκριβέστεραι καὶ μᾶλλον ὡρισμέναι, ὑπὸ σταθερῶν τῆς μαθηματικῆς κανόνων διευθυνόμεναι· οἷον ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ποιεῖται χρῆσιν πλείστων μέτρων καὶ ὀργάνων, ἅτινα ποριζόντα αὐτῇ πολλὴν ἀκρίβειαν τὴν ἀποκαθιστῶσιν ἀκριβεστέραν πολλῶν ἄλλων ἐπιστημῶν, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ναυπηγίαν καὶ τὴν οἰκοδομίαν καὶ πολλὰ ἄλλα ἔργα τῆς ξυλουργικῆς· αἱ δὲ ἐλλείπουσαι μαθημα-

(1) Παρ. ἀνωτέρ. Τμῆμ. Δ'.
(2) OEuvres de Platon Tom. 10 σελ. 263—4.

τικῶν βοηθημάτων προσφεύγουσιν εἰς τὰς πιθανότητας καὶ εἰς τὴν διὰ τῆς ἐμπειρίας καὶ τριβῆς τινος ἐνάσκησιν τῶν αἰσθήσεων, διεξάγουσαι τοὺς συλλογισμούς των διὰ τῆς εἰκασίας καὶ τῆς τεκμάρσεως. Τοιαῦται δ' εἰσὶν ἡ ἰατρικὴ καὶ ἡ γεωργία καὶ ἡ ναυτικὴ καὶ ἡ στρατηγικὴ ἔχουσαι μεμιγμένον πολὺ τὸ ἀσαφὲς σμικρὸν δὲ τὸ βέβαιον, μάλιστα δὲ ἡ μουσικὴ, ἁρμόττουσα τὰς συμφωνίας της οὐχὶ διὰ τοῦ ὀρθοῦ μέτρου, ἀλλὰ διὰ τῆς εἰκασίας ἥτις εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς τριβῆς καὶ τῆς ἕξεως.

Τὴν αὐτὴν δὲ διχοτομίαν ἐπιδέχονται καὶ αἱ πρὸς παιδείαν συμβάλλουσαι ἐλευθέριοι τέχναι, ὧν ἡγεμονικαί εἰσιν ἡ ἀριθμητικὴ, καὶ ἡ μετρητικὴ καὶ ἡ στατικὴ, καθόλου δὲ ἅπασαι αἱ μαθηματικαὶ λεγόμεναι. Διότι καὶ τούτων ἑκάστη εἶναι διττή· ἄλλη μὲν εἶναι ἡ δημώδης ἀριθμητικὴ, ἄλλη δὲ ἡ φιλοσοφική· διότι οἱ μὲν κοινοὶ ἄνθρωποι ἀριθμοῦντες τὰ καθ' ἕκαστα τοῦ αὐτοῦ εἴδους, οἷον δύο στρατόπεδα, καὶ δύο βόας καὶ δύο τὰ σμικρότατα ἢ καὶ τὰ πάντων μέγιστα, δὲν ἐννοοῦσιν ὅτι ταῦτά εἰσι μονάδες ἄνισοι, ἐφ' ὅσον οὐδεμία τούτων εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν ἄλλην, ἐφ' ὅσον τὰ καθ' ἕκαστα, καί τοι φαίνονται ἴσα, φύσει ὅμως ἀλλήλων διαφέρουσι· διότι τὰ ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος ὑπαγόμενα καθ ἕκαστα οὐδέποτέ εἰσιν ἐντελῶς ὅμοια πρὸς ἄλληλα. Οἱ δὲ φιλοσοφοῦντες, οἵτινες ἀφαίρεσιν τῶν καθ' ἕκαστα ποιούμενοι διὰ τῆς διανοίας μεταρσιοῦνται εἰς τὴν ἔρευναν αὐτῆς τῆς φύσεως καὶ τῶν νόμων τῶν ἀριθμῶν, παραδέχονται ὅτι ἐν τῇ ἀπείρῳ πληθύϊ τῶν μονάδων οὐδεμία αὐτῶν οὐδαμῶς διαφέρει τῆς ἄλλης· ὡσαύτως δὲ ἡ τῶν ἐμπόρων λογιστικὴ καὶ ἡ τῶν τεκτόνων μετρητικὴ διαφέρει τοῦ φιλοσοφικοῦ ὑπολογισμοῦ καὶ τῆς γεωμετρίας.

Ἀλλ' ἐὰν οἱ διάφοροι βαθμοὶ τῆς καθαρότητος τῆς ἀκριβείας καὶ τῆς σαφηνείας προσδιορίζωσι τοὺς διαφόρους βαθμοὺς τῆς ἐπιστήμης, ἕπεται ὅτι ἡ βασιλὶς ἁπασῶν τῶν ἐπιστημῶν εἶναι ἡ διαλεκτική, ἥτις ἀνερευνᾷ εἰς ἑκάστην τῶν ἄλλων τὸ καθαρὸν αὐτῆς καὶ ἀκριβὲς στοιχεῖον, ἥτις διὰ πασῶν τῶν ἐπιστημῶν διερχομένη (διαλέγουσα), ἐπιζητεῖ τὰς βάσεις ἑκάστης αὐτῶν, διακρίνει τὸ πιθανὸν ἀπὸ τοῦ βεβαίου, τὸ ἐνδεχόμενον ἀπὸ τοῦ ἀναγκαίου, τὸ φαινόμενον ἀπὸ τοῦ πραγματικοῦ, τὴν γένεσιν ἀπὸ τῆς οὐσίας, καὶ δὲν ἐπαναπαύεται εἰμὴ ὅταν καταντήσῃ εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ὄντως ὄντος, οὗ τινος ἡ φύσις εἶναι ἀείποτε ἡ αὐτή, ἔμμονος καὶ ἀνάλλοίωτος (1). Ἑπομένως δὲ ἡ διαλεκτικὴ εἶναι ἡ ἐπιστήμη τοῦ ἀπολύτου, εἶναι ἡ ἀληθὴς ἐπιστήμη, ἡ ἐπιστήμη τῶν ἐπιστημῶν.

Πρὸς ταύτην δὲ τὴν ἐπιστήμην δύο ἄλλαι διαφιλονεικοῦσι τὰ πρωτεῖα, διότι καὶ αὐταὶ ἐπαγγέλλονται ὅτι διευθύνουσι τὸν ἀνθρώπινον βίον, καὶ ὅτι εἰς αὐτὰς ἀνήκει ἡ ἡγεμονία ἐκείνη, ἧς ἀντιποιεῖται ἡ διαλεκτική. Ὅθεν ὁ συγγραφεὺς εἰσάγει τὸν Πρώταρχον ἀντιτάττοντα εἰς τὰ ὑπὸ Σωκράτους περὶ τῆς διαλεκτικῆς λεχθέντα τὸ κῦρος τοῦ Γοργίου, ἀξιοῦντος ὅτι ἡ ῥητορικὴ πολλῷ προέχει πασῶν τῶν ἄλλων τεχνῶν, διότι τὰ πάντα κατεξουσιάζει οὐχὶ διὰ τῆς βίας, ἀλλὰ διὰ τῆς πειθοῦς, καὶ ὅτι εἶναι μακρῷ ἀρίστη πασῶν τῶν τεχνῶν. Ἐγώ, φίλε Πρώταρχε, ἀπαντᾷ πρὸς αὐτὸν ὁ Σωκράτης, δὲν ἀνεζήτουν, τίς τέχνη ἢ τίς ἐπιστήμη προέχει πασῶν τῶν ἄλλων κατὰ τὴν ἀξιολογότητα καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς πορίζομένην ὠφέλειαν, ἀλλὰ τίς ποτε ἐξετάζει τὸ σαφὲς καὶ τὸ ἀκριβὲς καὶ τὸ ἀληθέστατον, ἔστω καὶ σμικροῦ λόγου ἀξία καὶ σμικρὰ ἡ ὠφέλειά της. Ἰδοὺ ὅ,τι ἐπὶ τοῦ παρόντος ζητοῦμεν. Πρόσεχε λοιπόν· δὲν θὰ ἐκτεθῇς εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ Γοργίου, ἐὰν παραχωρήσῃς εἰς τὴν τέχνην ἣν ἐκεῖνος ἐπαγγέλλεται ὅτι πρωτεύει τῶν ἄλλων διὰ τὴν ἐξ αὐτῆς προερχομένην ὠφέλειαν, περὶ δὲ τῆς διαλεκτικῆς, καθάπερ ἔναγχος ἔλεγον περὶ τῆς λευκότητος, ὅτι σμικρόν τι λευκὸν ἀλλὰ καθαρὸν προέχει τοῦ πολλοῦ καὶ μικτοῦ, κατ' αὐτὸ τοῦτο ὅτι ἐκεῖνο εἶναι τὸ ἀληθέστατον, οὕτω καὶ νῦν μετὰ ὥριμον σκέψιν, μήτε εἴς τινας ὠφελείας τῶν ἐπιστημῶν ἀποβλέψαντες, μήτε εἰς τὴν ἐκ τούτων προσγινομένην φήμην καὶ ὑπόληψιν τοῖς κατέχουσιν αὐτάς, ἀλλὰ τοῦτο μόνον λαβόντες ὑπ' ὄψιν, ἂν ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἔχῃ τινὰ δύναμιν ἱκανὴν νὰ ἀγαπᾷ τὸ ἀληθὲς καὶ νὰ ἐνεργῇ παντὶ τρόπῳ πρὸς γνῶσιν τούτου, ἃς εἴπωμεν ὅτι ἡ δύναμις αὕτη μάλιστα κέκτηται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ καθαρὸν τοῦ νοῦ καὶ τῆς φρονήσεως, εἰ δὲ μὴ ἃς ἐπιζητήσωμεν ἄλλην τινὰ ταύτης ἐξοχωτέραν.

Πλὴν ἐκτὸς τῆς ῥητορικῆς τέχνης εἶναι καὶ ἄλλη τις ἀντιποιουμένη τῶν πρωτείων· αὕτη δὲ εἶναι ἡ φυσική, ἥτις ἀσχολουμένη περὶ τὴν ἔρευναν τοῦ αἰσθητοῦ τούτου κόσμου, καὶ ζητοῦσα ν' ἀνεύρῃ τὰς αἰτίας τῆς γενέσεως αὐτοῦ τῶν ἀλλοιώσεων καὶ τῶν ἐνεργειῶν του, οὐδέποτε δύναται νὰ πορισθῇ σαφεῖς καὶ ἀκριβεῖς γνώσεις περὶ πραγμάτων εἰς ἀέναον μεταβολὴν ὑποκειμένων, ἑπομένως δὲ μηδεμίαν ἐχόντων βεβαιότητα, οὐδέποτε δύναται νὰ ἐξέλθῃ τοῦ κύκλου τῆς εἰκοτολογίας καὶ τῆς πιθανότητος, ἐν ἑνὶ λόγῳ οὐδέποτε δύναται νὰ τεθῇ ἐν ἴσῃ μοίρᾳ μετὰ τῆς ἐπιστήμης ἐκείνης, ἧς τινος ἀντικείμενον εἶναι τὸ καθαρὸν, τὸ βέβαιον, τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ εἰλικρινὲς, ἅτινα εὑρίσκονται ἢ εἰς τὰ ἀεὶ ὡσαύτως κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἔχοντα πάντῃ ἄμικτα ὄντα

(1) Περὶ τῆς διαλεκτικῆς ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται ἐκτενέστερον ἐν τῇ Πολιτείᾳ. (Βιβλ. Ζ', σελ. 531. Δ. καὶ ἐφ.) Πρβλ. δὲ καὶ Φαῖδρ. σ. 248, Ε καὶ ἐφ.

μεταβολῶν καὶ ἀλλοιώσεων ἢ κατὰ δεύτερον λόγον εἰς ὅ,τι μάλιστα πρὸς ἐκεῖνα συγγενεύει.

Ἐκ τῶν εἰρημένων οὖν ἕπεται ἡ ἐφεξῆς βαθμολογία τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων. Τὴν μὲν ἀνωτάτην τάξιν ἀπονέμει ὁ Πλάτων εἰς τὴν διαλεκτικὴν, ἢ τὴν κυρίως λεγομένην φιλοσοφίαν, τὴν δὲ δευτέραν εἰς τὰ καθαρὰ μαθήματα, τὴν δὲ τρίτην εἰς τὰ ἐφηρμοσμένα ἢ τὰ δημώδη καὶ κοινά. Οἱ λόγοι δὲ τῆς τοιαύτης βαθμολογικῆς διακρίσεως ἐκτίθενται πλατύτερον ἐν τῷ Ζ' βιβλίῳ τῆς Πολιτείας (σελ. 522. C. καὶ ἐφ. 527. A. B.) Τὴν τετάρτην θέσιν ἐπέχουσιν ἐκ τῶν δημιουργικῶν τεχνῶν αἱ δανειζόμεναι βεβαιότητά τινα καὶ ἀκρίβειαν παρὰ τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης. Τέλος δὲ εἰς τὰς ἄλλας δημιουργικὰς ἀπονέμεται ἡ ἐσχάτη θέσις, αἵτινες ἀμοιροῦσαι παντὸς μαθηματικοῦ βοηθήματος, διευθύνονται ὑπὸ τῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς ἕξεως, οἷον ἡ μουσικὴ, ἡ γεωργία, κτλ. Ἡ δὲ σχετικὴ βαθμολογία τῆς φυσικῆς καὶ τῆς ῥητορικῆς πρὸς τὴν διαλεκτικὴν καί τοι μὴ διαῤῥήδην ἐκφανθεῖσα, εὐκόλως ἐκ τῶν προεκτεθέντων συνάγεται, ἐφ' ὅσον ἡ μὲν περὶ τὴν γένεσιν στρεφομένη ἀπολήγει μόνον εἰς δοξασίας καὶ πιθανότητας, ἡ δὲ ἐλλείπουσα ἰδίας δικαιοδοσίας ὑπὸ ἐπιστημονικὴν ἔποψιν συμπίπτει, ὡς ἐν τῷ Φαίδρῳ εἴδομεν, ἀφ' ἑνὸς μὲν μετὰ τῆς διαλεκτικῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ μετὰ τῆς ψυχολογίας, ἑπομένως δὲ καὶ μετὰ τῆς ἠθικῆς.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.

(Συνέχ. Ἴδε φυλλ. 480.)

§ Ε'.

Ἐ]μπάζει· τρίτ. πρόσ. Ἡ μούγια ἔμπασε τὸ κρεάς, καὶ πέτα το. (Κυπρ.) Ἐν δὲ Ῥόδῳ πάσσω, ὡς καὶ παρ' ἀρχ. Ἡ μυῖα λέγομεν, πάσσει τὸ κρέας, καὶ οὐχὶ μπάζει, καὶ μυιόπασμα, καὶ πληθ. μυιοπάσματα, καὶ οὐχὶ μπάσμα καὶ μπάσματα· οἱ δὲ Κρῆτες ὀνομάζουσιν αὐτὴν τὴν μυῖαν πασσόμυιαν. Αἱ λέξεις πάσσω καὶ ἀλείφω εἶναι, νομίζω, πασίγνωστοι, καὶ εἶναι ἀπορίας ἄξιον πῶς ὁ μακαρίτης Κοραῆς δὲν ἐγνώριζεν αὐτάς, οὐδὲ τὰς ἐξ αὐτῶν συνθέτους, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ κάμῃ ἄλλην λέξιν μερικὴν τὴν πισσαλείφω, ἀντὶ τῆς γενικῆς πασσαλείφω· καὶ τὸ παραδοξότερον εἶναι, ὅτι παρεσύρθησαν καί τινες λεξικογράφοι νὰ καταχωρήσωσιν εἰς τὰ λεξικὰ τὴν πισσαλείφω ἀντὶ τῆς πασσαλείφω, ὡς νὰ ἦτο ἀνάγκη πᾶς πασσαλειμμένος νὰ ἦναι μὲ μόνην πίσσαν ἀλειμμένος, καὶ οὐχὶ καὶ μὲ ἔλαια, πηλὰ, καὶ κόπρια. Ἐντεῦθεν δὲ κατεχώρησε καὶ τὴν λέξιν πισσιάρης μὲ ἐξήγησιν κολασμένος, ἐν ᾧ πισσιάρης μὲν ὀνομάζεται ὁ κατασκευάζων τὴν πίσσαν, πισσίτης δὲ ὁ ἄξιος κολάσεως. Κατωτέρω δὲ ὁμολογῶν ὅτι δὲν γνωρίζει τί σημαίνουσιν αἱ λέξεις πισὸς καὶ διξὸς (γρ. ποῖσος καὶ δεῖξος, ὡς λέγονται), τὸ μὲν πισὸς γράφει πισσὸς, διὰ νὰ ὑποσημαίνῃ πισσιάρης, τὸ δὲ διξὸς ὁμολογεῖ ὅτι δὲν ἐξεύρει τί σημαίνει. Αἱ λέξεις αὗται λέγονται ἐν Ῥόδῳ εἰσέτι κατὰ ἀλαζόνος καὶ καυχωμένου νὰ κάμῃ καὶ νὰ δείξῃ: ἤγουν νὰ ποίσῃ καὶ νὰ δείξῃ. Ὁ ὡς τοιοῦτος κατηγορούμενος ὀνομάζεται ὁ ποῖσος καὶ ὁ δεῖξος.

Ἐ]ξαννοίω· ἐξανοίγω, ἐρεύνῶ νὰ μάθω τι παρά τινος. (Κυπρ.) Καὶ παρὰ τοῖς χωρικοῖς τῆς Ῥόδου σημαίνει βλέπω, παρατηρῶ νὰ διακρίνω τι ἀκριβῶς.

Ἐ]ρίφιν· καὶ ὑποκορ. ἐριφάκιν, καὶ ῥιφοῦδιν· ἔριφος ἀρχ. (Κυπρ.) Καὶ ἐν Ῥόδῳ ἐρίφι, καὶ ἐριφάκι, λέγεται. Ἐν μόνῃ δὲ τῇ φράσει ταύτῃ λέγεται ἔριφος: οἷον ἔριφος, καὶ ἀπὸ καιροῦ, τράγος. Ἐν Ῥόδῳ γίνεται καὶ ὁ παρὰ τοῖς ἀρχ. σακίτας λεγόμενον τῆς τρύπας· γίνεται δὲ οὕτω. Βάλλουσι τὸ ἐρίφιον ἐντὸς τρύπας, μικροτάτης δηλαδὴ καὶ χαμηλῆς καλύβης, ὅπερ τρέφεται ὑπὸ δύω ἢ τριῶν αἰγῶν (ἄνευ ἄλλης τροφῆς) πολλὰς κατὰ συνέχειαν ἡμέρας, ἕως οὗ κατασταθῇ παχύτατον.

Ἔψημα(ν), καὶ ἔψημον, ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἀρχ. πετμέζι τουρκιστί· οὕτω λέγεται καὶ ἔντισι μέρεσι τῆς Βιθυνίας (Κυπρ.) Ἔψημα λέγεται καὶ εἴς τινα μέρη τῆς ἀντικρὺ τῆς Ῥόδου Ἀνατολῆς, καὶ εἰς τὸ Καστελλόριζον. Ἔχομεν λοιπὸν λέξιν εἰς πολλὰ μέρη λεγομένην τὴν σήμερον, ἥτις μᾶς λυτρόνει ἀπὸ τὸ τουρκοβάρβαρον πετμέζι, οὐχὶ δὲ τὸ σίρι, σίριον, ἢ σίραιον, ὅπερ οὐδαμοῦ λέγεται· Ἀτ. Τ. Α'—Β', σελ. 501.

§ Ζ'.

Ζαπέτιν· ἡ λέρα ἡ μεταξὺ τῶν δακτύλων τοῦ ποδός. Καὶ τοῦτο ἴσως εἶναι σύνθετον ἐκ τοῦ ζα, (δια) καὶ πέτιν, ὅπερ ἐκ τοῦ πέζα, ἢ ποῦς παράγεται. (Κυπρ.) Τοῦτο ἐν Ῥόδῳ λέγεται Ζαμπέτι (τὸ) εἶναι δὲ ὑγρὸν εὔοσμον, πωλούμενον εἰς μικρὸν κυτίδιον, ὅπερ ὀνομάζεται ζαμπετερόν. Ὁ Κοραῆς λέγει ὅτι εἶναι ὑγρὸν ῥητινῶδες εὔοσμον, τὸ γεννώμενον ὑπὸ τὸν πάτον τοῦ ζώου τοῦ γαλλιστὶ ὀνομαζομένου Civette (Κυβέτη). Ἐντεῦθεν συνάγεται, νομίζω, ὅτι τὸ νὰ ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν Κυπρίων ἡ δυσώδης αὕτη λέρα ζαμπέτι εἶναι εἰρωνεία. (Ἀτ. Τ. Α—Δ. σελ. 72, ἐν λέξ. Γάλαιον).

Ζαὸν, καὶ ζαβόν. Πρᾶγμα ἀδύνατον, ἀνάποδον. (Κυπρ.) Ὁ Κοραῆς ὑπονοεῖ ὅτι παράγεται ἀπὸ τὸ σαβὸς τροπῇ τοῦ σ εἰς ζ, ἀλλ' ὁ κύριος Σακελλάριος λέγει, ὅτι ἴσως εἶναι μᾶλλον σύνθετον τὸ ζα-

ϐὸς ἐκ τοῦ ζα = δια καὶ ἄϐοος, ἢ ἀϐὰς, κτλ. Κατ' ἐμὲ κριτὴν ἡ γνώμη τοῦ Κοραῆ εἶναι εὐτυχεστέρα. διότι, ὡς ὁ σαϐὸς οὕτω καὶ ὁ ζαϐὸς εἶναι μωρὸς, ἠλίθιος καὶ ἀδέξιος, καὶ ἕνεκα τούτου ὑπονοῶ, ὅτι ἴσως καὶ ὁ ζαρϐὸς (ὡς μέχρι τοῦδε ἐν Ῥόδῳ λέγεται) γίνεται ἀπὸ τὸ ζαϐὸς διὰ παρενθέσεσεως τοῦ ρ, διότι, ὡς εἴρηται καὶ ὁ ζαϐὸς, ὡς ὁ ζαρϐὸς, ἀδέξιος σημαίνει. Ἀτ. Τ. Β'. σελ. 141.

Ζολῶ, ὄζω, ἀρχ. βρωμῶ. Ἡ ῥίζα τῆς λέξεως λέγει ὅτι εἶναι οδ, ὄζω, καὶ μεταθέσει γραμμάτων, ζόλος ζολέω. (Κυπρ.) Τὸ ζολῶ τοῦτο παρεφθάρη δῆλον ὅτι ἀπὸ τὸ ὀζοϐολῶ, ἐξ οὗ ἐγένετο 'ζοϐολῶ, ἔπειτα 'ζοολῶ καὶ τελευταῖον 'ζολῶ.

Ζωντάνι· ἐνλέξει ζωντάγρα ἡ εἰρκτή. (Κυπρ.) Ζιν τὰν λέγεται τουρκιστὶ ἡ σκοτεινὴ φυλακή.

§ Η.

Ἡλιοϐούτημα, δεῖπνον, τὸ φαγητὸν παρὰ τοῖς χωρικοῖς τὸ κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου (Κυπρ.)· παρὰ δὲ τοῖς χωρικοῖς τῆς Ῥόδου τὸ πρόγευμα λέγεται δάκαμα, ὅπερ οἱ Κύπριοι λέγουσι Μπούκωμα. Ἴδ. γέμμα, καὶ δακκάνω.

Ἡλιόκαυτον· ἡλιόκαυστον κρέας, ἑψημένον εἰς τὸν ἥλιον· μεταφορικῶς οὕτω λέγεται καὶ ἄνθρωπος, ὅστις καῇ εἰς τὸν ἥλιον. (Κυπρ.) Καὶ ἐν Ῥόδῳ οὕτω λέγεται οὐ μόνον τὸ κρέας, ἀλλὰ καὶ ὀψάρια ἡλιόκαυτα. Τὸ οὕτως ἡλιοκαυθὲν κρέας ὁλοκλήρου ἀρνίου λέγεται ἐν Ῥόδῳ ἀπόκτι (τὸ).

Ἡλιοπύρινν, μέρος ὅπου καίει πολὺ ὁ ἥλιος (Κυπρ.) Οὕτω καὶ ἐν Ῥόδῳ κοινῶς.

§ Θ.

Θρουμπίν, καὶ χρουμπίν. Θύμος ἀρχ. θυμάρι ἡμέτ. καὶ κτλ. (Κυπρ.) Τὸ θρουμπὶ, καὶ τὸ θυμάρι διαφέρουσι, διότι τὸ θρουμπὶ, ἢ, ὡς λέγομεν ἐν Ῥόδῳ, ἡ θρούμπα, ἢ ἡ ἀθρούμπα, εἶναι τῶν ἀρχαίων ἡ θύμϐρα, ἢ θρύμϐη, ἥτις ἔχει φύλλα πολὺ πλατύτερα τοῦ θυμαριοῦ, καὶ ἄνθη πολὺ μεγαλήτερα, τὸ δὲ θυμάρι εἶναι τῶν ἀρχαίων ὁ θύμος, ἢ τὸ θύμον, μὲ φύλλα καὶ ἄνθη μικρότερα καὶ λεπτότερα. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν Ῥόδῳ καὶ τὸν θύμον καὶ τὴν θύμϐραν ὀνομάζομεν μὲ ἓν ὄνομα θρούμπα, ἢ ἀθρούμπα, ἣν πολλοὶ λέγουσι μοσκοθρούμπαν πρὸς διαφορὰν τοῦ λεπτοφύλλου θύμου.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΤΑ ΝΕΩΤΕΡΑ ΜΝΗΜΕΙΑ
ΤΩΝ
ΑΘΗΝΩΝ.

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἴδε φυλλ. 480.)

9. ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΣΑΚΕΙΟΝ ΤΗΣ ΦΙΛΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ.

Ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἑταιρία συνέστη ἐν Ἀθήναις τῷ 1836, πρὸς διάδοσιν τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, καὶ ἰδίως πρὸς μόρφωσιν διδασκαλισσῶν, ὅπως δι' αὐτῶν ἐκπαιδευθῇ τὸ γυναικεῖον φῦλον.

Ἡ Ἑταιρία αὕτη διατελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μεγαλειοτάτης Βασιλίσσης τῶν Ἑλλήνων Ὄλγας, διευθύνεται δὲ ὑπὸ δωδεκαμελοῦς Διοικητικοῦ Συμϐουλίου, ἐκλεγομένου κατ' ἔτος ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως τῶν μελῶν αὐτῆς.

Ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἑταιρία διατηρεῖ σήμερον τὰ ἑξῆς ἐννέα ἐκπαιδευτικὰ καθιδρύματα.

1) Τὸ Ἀρσάκειον Παρθεναγωγεῖον.
2) Τὸ ἐξωτερικὸν Διδασκαλεῖον.
3) Τὸ Τοσίτζειον ἀλληλοδιδακτικὸν καὶ συνδιδακτικόν.
4) Τὸ πρότυπον Νηπιαγωγεῖον.
5) Τὸ ἐν Μενιδίῳ (Ἀχαρναῖς) δημοτικὸν τῶν κορασίων.
6) Τὸ ἐν Κηφισσίᾳ δημοτικὸν τῶν κορασίων.
7) Τὸ ἐν Κερκύρᾳ Ἑλληνικὸν Παρθεναγωγεῖον.
8) Τὸ ἐν Κερκύρᾳ δημοτικὸν τῶν κορασίων.
9) Τὸ ἐν Κερκύρᾳ νηπιαγωγεῖον.

Προτίθεται δὲ ἤδη, ὡς πληροφορούμεθα, νὰ συστήσῃ ἰδίαις δαπάναις καὶ ἕτερον δημοτικὸν Σχολεῖον κορασίων ἐν Πατησίοις.

Διὰ τῶν εἰρημένων δὲ ἐννέα ἐκπαιδευτηρίων αὐτῆς ἐκπαιδεύει ἤδη περὶ τὰς 1200 Ἑλληνίδας, πλείστας δὲ ἐξ αὐτῶν *δωρεάν*.

Τὸ *Ἀρσάκειον*, σχεδιασθὲν μετὰ πλείστης ἀρχιτεκτονικῆς φιλοκαλίας ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος ἀρχιτέκτονος Κ. Αυσάνδρου Καυταντζόγλου, κεῖται ἐπὶ τῆς λεωφόρου Πανεπιστημίου. Ἐν αὐτῷ δὲ ὑπάρχουσι βιϐλιοθήκη, συλλογὴ ὀργάνων τῆς φυσικῆς πειραματικῆς, ναὸς, θεραπευτήριον, δύο μεγάλαι αἴθουσαι, κοιτῶνες εὐρύχωροι, ἑστιατόρια, ἱματιοθῆκαι, αἴθουσαι παραδόσεων, γυμναστήριον, αὐλὴ καὶ κῆπος.

Πρὸς ἀνίδρυσιν καὶ συντήρησιν τοῦ ὡραίου τούτου καταστήματος, ἀποπερατωθέντος τῷ 1852, ὁ Κ. Ἀπόστολος Ἀρσάκης, τέκνον μεγάθυμον τῆς εὐάνδρου Ἠπείρου, ἐξώδευσε δραχ. 500,000, ἐδωρήσατο δὲ αὐτὸ ἐπὶ ἀγαθῷ τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς τῇ Φιλεκπαιδευτικῇ Ἑταιρίᾳ, ἥτις ἀνατρέφει καὶ ἐκπαιδεύει ἤδη ἐν αὐτῷ περὶ τὰς 130 ἐσωτερικὰς μαθητρίας, καὶ περὶ τὰς 70 ἄλλας, φοιτώσας ἔξωθεν ἐν τῷ Ἀρσακείῳ, ἀλλὰ μὴ ἐνδιαιτωμένας ἐν αὐτῷ. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν, 17 ἐκπαιδεύονται δωρεάν, ἤτοι δαπάνῃ τῆς Ἑταιρίας.

Ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ τούτῳ, διῃρημένῳ εἰς ἀλληλοδιδακτικὸν, συνδιδακτικὸν καὶ πέντε τάξεις, διδάσκονται αἱ Ἑλληνίδες τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν, τὴν Ἱερὰν Ἱστορίαν καὶ τὴν Κατήχησιν, τὴν Χριστιανικὴν Ἠθικὴν καὶ τὴν Ἑρμηνείαν τοῦ Εὐαγγελίου, τὴν Ἑλληνικὴν καὶ γενικὴν Ἱστορίαν, τὴν Γεωγραφίαν, Ἀριθμητικὴν καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Γεωμετρίας, τὰ στοιχεῖα τῆς φυσικῆς πειραματικῆς καὶ τῆς ζωολογίας, τὴν καλλιγραφίαν καὶ ἰχνογραφίαν, τὴν γυμναστικὴν καὶ τὸν χορὸν, τὴν ὀργανικὴν καὶ ᾠδικὴν μουσικὴν, τὴν ραπτικὴν καὶ διάφορα χειροτεχνήματα, τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν, τὴν παιδαγωγίαν, τὴν μέθοδον τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν σχολείων, καὶ τὴν μέθοδον τῶν νηπιαγωγείων (Salles d'asile).

Διευθύνεται δὲ ἐσωτερικῶς τὸ Ἀρσάκειον ὑπὸ μιᾶς Διευθυντρίας καὶ μιᾶς ὑποδιευθυντρίας, ἑκάστη δὲ τάξις αὐτοῦ ὑπὸ μιᾶς Ἐπιμελητρίας (Surveillante). Διδάσκουσι δὲ ἐν αὐτῷ περὶ τοὺς 20 Καθηγητάς, ἐξ ὧν καί τινες Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Ἡ Β. Κυϐέρνησις, ὅπως δώσῃ ἐπίσημον δεῖγμα τῆς πρὸς τὸ Ἀρσάκειον ὑπολήψεως καὶ ἄκρας αὐτῆς ἐμπιστοσύνης, διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος ἀνέθετο εἰς τοὺς καθηγητὰς τοῦ Ἀρσακείου τὴν ἐξέτασιν καὶ βαθμολογίαν τῶν Ἑλληνίδων, αἵτινες, ὁποῦδήποτε καὶ ἂν ἐσπούδασαν, ζητοῦσι διδασκαλικὸν πτυχίον παρὰ τῆς Β. Κυϐερνήσεως. Σημειωτέον δὲ, ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν ἐν Ἑλλάδι διδασκαλισσῶν τῶν δημοτικῶν Σχολείων τῶν κορασίων καὶ τῶν ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ καὶ ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ, ἐν τῇ Ῥουμανίᾳ καὶ ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ διδασκουσῶν Ἑλληνίδων, εἶναι μαθήτριαι τοῦ Ἀρσακείου, ἢ τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας Διδασκαλείου, περὶ οὗ κατωτέρω γίνεται λόγος.

10. ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΦΙΛΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ.

Τὸ ἐξωτερικὸν διδασκαλεῖον τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας κεῖται ἐπὶ τῆς λεωφόρου Πανεπιστημίου, πλησίον τοῦ Ἀρσακείου καὶ συγκοινωνοῦν μετ' αὐτοῦ ἔσωθεν διὰ τοῦ κήπου. Ἡ οἰκοδομὴ αὐτοῦ ἠγοράσθη παρὰ τῆς Ἑταιρίας πρὸς χρῆσιν τοῦ διδασκαλείου τῶν ἐξωτερικῶν μαθητριῶν, ἀντὶ δραχ. 68,000. Ἐν αὐτῷ φοιτῶσιν, ἔξωθεν περὶ τὰ 350 κοράσια, διδασκόμενα ἅπαντα τὰ ὡς ἀνωτέρω ἐν τῷ Ἀρσακείῳ παραδιδόμενα μαθήματα, καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν διδασκάλων ἐκτὸς μικρῶν ἐξαιρέσεων. Διαιρεῖται δὲ καὶ τὸ Διδασκαλεῖον εἰς πέντε τάξεις, ἐξ ὧν ἡ πρώτη καὶ δευτέρα, ἕνεκεν τῆς πληθύος τῶν ἐν αὐταῖς μαθητριῶν, ὑποδιαιροῦνται εἰς δύο τμήματα. Ἑκάστη δὲ τάξις, καὶ ἕκαστον τμῆμα τάξεως ἔχει ἰδίαν ἐπιμελήτριαν. Ἅπασαι δὲ αἱ ἐπιμελήτριαι καὶ μαθήτριαι τοῦ ἐξωτερικοῦ Διδασκαλείου διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν καὶ ἐπιτήρησιν τῆς Διευθυντρίας καὶ Ὑποδιευθυντρίας τοῦ Ἀρσακείου.

Τὰ μηνιαῖα δίδακτρα, ἅτινα αἱ μαθήτριαι τοῦ ἐξωτερικοῦ διδασκαλείου πληρόνουσιν, εἶναι δρ. 4 μέχρις 6· ἀλλὰ πλεῖσται τῶν μαθητριῶν αὐτοῦ φοιτῶσι δωρεάν, ἀπαλλαττόμεναι τῆς πληρωμῆς τῶν διδάκτρων ἕνεκεν οἰκογενειακῶν δυσχερειῶν.

Αἱ ἀποπερατοῦσαι τὰ μαθήματα τοῦ διδασκαλείου καὶ εὐδοκιμοῦσαι εἰς τὰς πτυχιακὰς ἐξετάσεις λαμϐάνουσι παρὰ τῆς Β. Κυϐερνήσεως, πτυχίον διδασκαλικόν.

11. ΤΟ ΤΟΣΙΤΖΕΙΟΝ, ΠΡΟΤΥΠΟΝ ΑΛΛΗΛΟΔΙΔΑΚΤΙΚΟΝ ΤΗΣ ΦΙΛΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ.

Τὸ Τοσίτζειον, ἀρχιτεκτονηθὲν τῷ 1865 μετὰ πλείστης φιλοκαλίας ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Αυσάνδρου Καυταντζόγλου, κεῖται ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σταδίου, παρὰ τῷ Ἐθνικῷ Τυπογραφείῳ, συγκοινωνεῖ δὲ ἔσωθεν διὰ τοῦ κήπου μετὰ τοῦ Ἀρσακείου.

Πρὸς οἰκοδομὴν καὶ συντήρησιν αὐτοῦ ἐξώδευσε φιλοτίμως ἡ ἐξ Ἠπείρου Κυρία Ἑλένη Μιχ. Τοσίτζα δραχμὰς 170,000 περίπου.

Τὸ ὡραῖον αὐτὸ κτίριον ἔχει πρόσοψιν ἐκ μαρμάρου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σταδίου, περιέχει δὲ εὐρύχωρον πρόδομον, τέσσαρα δωμάτια, μίαν μεγίστην αἴθουσαν, αὐλὴν, βρύσιν καὶ τὰ λοιπὰ ἀναγκαῖα, ἐδωρήθη δὲ παρὰ τῆς ἀοιδίμου Ἑλένης Μιχ. Τοσίτζα τῇ Φιλεκπαιδευτικῇ Ἑταιρίᾳ, ὅπως ἐν αὐτῷ διατελῇ τὸ πρότυπον Ἀλληλοδιδακτικὸν καὶ Συνδιδακτικὸν Σχολεῖον αὐτῆς, διδάσκηται δὲ ἐν αὐτῷ θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς καὶ ἡ μέθοδος τῶν Ἀλληλοδιδακτικῶν Σχολείων εἰς τὰς μαθητρίας τοῦ τε Ἀρσακείου καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ Διδασκαλείου.

Φοιτῶσιν ἐν τῷ Τοσιτζείῳ περὶ τὰ 300 κοράσια, τὰ πλεῖστα δωρεάν. Διευθύνεται δὲ ὑπὸ τριῶν διδασκαλισσῶν, διοριζομένων ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμϐουλίου τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας.

12. ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΡΟΤΥΠΟΝ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΝ ΤΗΣ ΦΙΛΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ.

Πρῶτος ὁ ἀρχαῖος ἡμῶν φιλόσοφος Πλάτων, ἐν τοῖς Νόμοις αὐτοῦ, ὑπέδειξε τὴν ἀνάγκην τῶν Νηπιαγωγείων· ἅπαντα δὲ τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη συνησθάνθησαν τὴν ἀνάγκην αὐτῶν, καὶ ἁπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς κατὰ διαφόρους μεθόδους ἐσυστήθησαν Νηπιαγωγεῖα, ἐν οἷς τὰ μικρὰ παιδία, ἀπὸ τῆς τριετοῦς μέχρι τῆς ἑπταετοῦς αὐτῶν ἡλικίας καὶ πρὶν εἰσέλθωσιν εἰς τὰ δημοτικὰ

Σχολεῖα, καὶ διανοητικῶς ἀναπτύσσονται καὶ ἠθικῶς καὶ θρησκευτικῶς καλλιεργοῦνται, καὶ σωματικῶς ἐξασκοῦνται, διὰ μεθόδων καταλλήλων εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτῶν. Ἡ ἡλικία αὕτη εἶναι ἀναντιῤῥήτως ἡ κρισιμωτέρα ἡλικία τοῦ ἀνθρώπου· κατὰ τὴν ἀγωγὴν, ἣν λάβῃ ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ ἡλικίᾳ του ταύτῃ, κανονίζεται ὁλόκληρον τὸ μέλλον αὐτοῦ. Ἐὰν ἐν τῇ ἡλικίᾳ ταύτῃ διαπλασθῇ ἐγκαίρως διὰ τῆς Νηπιαγωγικῆς μεθόδου, βεβαίως καὶ μαθητὴς νοήμων καὶ χρηστὸς τῶν δημοτικῶν καὶ ἀνωτέρων Σχολείων θέλει προπαρασκευασθῆ, καὶ ἀγαθὸς πολίτης θέλει ἀναδειχθῆ. Ἀλλὰ δυστυχῶς παρ' ἡμῖν τὰ πλεῖστα τῶν τέκνων τοῦ λαοῦ, ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως Νηπιαγωγείων παραμελούμενα εἰς τὰς ἀγυιὰς καὶ τὰς πλατείας, κατὰ τὴν κρισιμωτέραν καὶ εὐπλαστοτέραν αὐτῶν ἡλικίαν, ναυαγοῦσιν ἀκολούθως καὶ σωματικῶς καὶ διανοητικῶς καὶ θρησκευτικῶς καὶ ἠθικῶς, διότι ὅλως ἀπροπαρασκεύαστα, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν κακῶς προπαρεσκευασμένα εἰσέρχονται εἰς τὰ δημοτικὰ καὶ ἐξ αὐτῶν εἰς τὰ ἀνώτερα Σχολεῖα τοῦ Κράτους, καὶ ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν κοινωνίαν. Ὅθεν δικαίως τὰ Νηπιαγωγεῖα θεωροῦνται, ὡς ὁ θεμέλιος λίθος τῆς ὀρθῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς χρηστῆς ἀγωγῆς τῶν λαῶν. Τὴν ἀνάγκην τῆς ἐν Ἑλλάδι συστάσεως Νηπιαγωγείων συνησθάνθη καὶ τὸ Συμβούλιον τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας, ὅθεν μελετῆσαν τὰς διαφόρους μεθόδους, καὶ ὠφεληθὲν ἐκ τῆς γενναίας προσφορᾶς δέκα χιλιάδων δραχμῶν, ἃς ὁ φιλογενέστατος Κ. Μιχαὴλ Σπάρταλης διὰ τοῦ Κυρίου Λέοντος Μελᾶ, Προέδρου τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας προσήνεγκεν αὐτῇ, καὶ τὴν συλλογὴν τῶν βιβλίων καὶ εἰκονογραφιῶν τῶν Νηπιαγωγείων ἐπρομηθεύθη, καὶ τὴν ἀξιότιμον νεάνιδα Κυρίαν Ἰφιγένειαν Δημητριάδου, ἐκπαιδευθεῖσαν εὐδοκίμως ἐν τῷ Ἀρσακείῳ, ἀπέστειλεν εἰς Παρισίους, ὅπως δαπάναις τῆς Ἑταιρίας, διδαχθῇ τὴν μέθοδον τῶν Νηπιαγωγείων (Salles d'asile) παρὰ τῆς ἐξόχου Κυρίας Pape-Carpantier, ἥτις διευθύνει τὸ πρότυπον ἐν Παρισίοις Νηπιαγωγεῖον. Καὶ οὕτω κατώρθωσεν ἤδη ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἑταιρία νὰ συστήσῃ ἐν Ἀθήναις πρότυπον Νηπιαγωγεῖον, διευθυνόμενον λίαν εὐδοκίμως παρὰ τῆς εἰρημένης Κυρίας Ἰφιγενείας Δημητριάδου.

Ἐν τῷ Νηπιαγωγείῳ τούτῳ φοιτῶσιν ἤδη περὶ τὰ 50 μικρὰ τέκνα ἐκ τῶν καλλιτέρων οἰκογενειῶν τῶν Ἀθηνῶν, συγχρόνως δὲ ἐν αὐτῷ διδάσκονται τὴν ὡραίαν καὶ τερπνὴν μέθοδον τῶν Νηπιαγωγείων καὶ αἱ μαθήτριαι τοῦ τε Ἀρσακείου καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ διδασκαλείου τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας. Ἐν τῷ Νηπιαγωγείῳ τούτῳ ἐδιδάχθη τὴν μέθοδον καὶ ἡ τοσοῦτον εὐδοκίμως διευθύνουσα ἤδη τὸ ἐν Κερκύρᾳ Νηπιαγωγεῖον τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας Κ. Πέρβελη· ἐν αὐτῷ δὲ ἐμορφώθησαν ἤδη καὶ ὁλονὲν μορφόνονται καὶ ἕτεραι ἄξιαι διευθύντριαι Νηπιαγωγείων. Ἃς εὐχώμεθα δὲ, ὅπως τῇ συνδρομῇ τῆς Β. Κυβερνήσεως, τῶν Δήμων καὶ φιλοκάλων Ἑλλήνων, πολλαπλασιασθῶσι, καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἁπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, τὰ Νηπιαγωγεῖα, ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας.

Ἡ εὐχή μας αὕτη ἤρχισεν εὐτυχῶς πραγματοποιουμένη. Τῇ συνδρομῇ τοῦ δεκακισχιλιαδράχμου κληροδοτήματος τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων μακαρίτου Γεωργίου Δ. Μελᾶ καὶ διὰ τῆς προσφορᾶς δραχμῶν 5,000 ἐκ μέρους τοῦ φιλογενεστάτου Βαρῶνος Σίμωνος Γ. Σίνα, δρ. 4,000 ἐκ μέρους τοῦ ἐν Μαγκεστρίᾳ φιλοκάλου Κ. Ἀθ. Ἰωαννίδου, δρ. 2,000 τῆς φιλογενεστάτης Κυρίας Τερψιχόρης Β. Μελᾶ, δρ. 2,000 τοῦ μακαρίτου Αἰμυλίου Γρ. Νοταρᾶ, καὶ ἑτέρων τινῶν ποσῶν, ἄτινα ἄλλοι τινὲς φιλόκαλοι ὁμογενεῖς προσήνεγκον τῇ Ἑταιρίᾳ, πρόκειται ἤδη ν' ἀνεγείρῃ αὕτη Νηπιαγωγεῖον ἐν Ἀθήναις ὑπὲρ τῶν πτωχῶν τέκνων τοῦ λαοῦ. Εἴθε καὶ ἄλλα τοιαῦτα προσεχῶς νὰ συστηθῶσι καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ καθ' ὅλας τὰς πόλεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου!

Ἐν τούτοις ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἑταιρία, πρὸς συντήρησιν τῶν ἄνω μνησθέντων ἐννέα ἐκπαιδευτικῶν καθιδρυμάτων αὐτῆς, ἐξοδεύει ἐτησίως περὶ τὰς δρ. 200,000. Τὰ δὲ βέβαια καὶ τακτικὰ εἰσοδήματα αὐτῆς ἐκ τῶν κτημάτων, τῶν τόκων καὶ τῶν συνδρομῶν τῶν μελῶν αὐτῆς ἀναβαίνουσι κατ' ἔτος εἰς δραχ. 40,000 περίπου. Ἃς εὐχηθῶμεν λοιπὸν ὅπως διὰ νέων συνεισφορῶν καὶ κληροδοτημάτων αὐξήσῃ τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα αὐτῆς, ἵνα δυνηθῇ νὰ ἐπεκτείνῃ ἔτι μᾶλλον τὰς εὐεργετικὰς αὐτῆς ἐνεργείας διὰ τῆς συστάσεως καὶ ἄλλων Νηπιαγωγείων καὶ δημοτικῶν σχολείων.

Ἡ δὲ χρηματικὴ καὶ κτηματικὴ περιουσία τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας ἀναβαίνει σήμερον εἰς δραχ. 1,014,379, ἐξ ὧν εἰς κτήματα ἔχει δραχ. 677,283, εἰς χρήματα δὲ, ἐνδεδυμένα εἰς μετοχὰς καὶ ὁμολογίας τῆς Ἐθν. Τραπέζης καὶ εἰς ὁμολογίας τοῦ Ἐθνικοῦ δανείου δραχ. 347,095. Ἀπὸ τῆς συστάσεως δὲ αὐτῆς (1836) μέχρι σήμερον, εἰσέπραξεν ἡ Ἑταιρία αὕτη εἰς χρήματα παρὰ τῶν μελῶν καὶ εὐεργετῶν αὐτῆς, δρ. 700,000. Ἰδοὺ δὲ οἱ εἰς χρήματα καὶ κτήματα μεγαλήτεροι αὐτῆς εὐεργέται·

Ἀπόστολος Ἀρσάκης, ἐξ Ἠπείρου, κάτοικος Βουκουρεστίου	Δρ. 500,000
Ἑλένη Μιχ. Τοσίτζα, ἐξ Ἠπείρου κάτοικος Ἀθηνῶν	» 170,000
Βαρωνὶς Ἰφιγένεια Σ. Σίνα, κάτοικος Βιέννης	» 105,600

Ἐπ. Βαλέττας, ἐξ Ἴου	Δρ. 37,700
Ἡ πρώην Βασίλισσα Ἀμαλία, ἐκ διαφόρων συνδρομῶν	» 29,610
Γρηγόριος Γκίκας, ἐκ τῶν Ἡγεμονιῶν	» 20,261
Μιχ. Τοσίτζας καὶ Μιχ. Στουρνάρης ἐξ Ἠπείρου	» 16,160
Παντίας Ῥάλλης ἐκ Χίου, ἔμπορος ἐν Λονδίνῳ	» 15,892
Γρηγόριος Κανέλλου Κατζίνης	» 13,732
Ἡγούμενος Μελέτιος Κουτρουζανίου	» 13,158
Ἡ ἐν Κωνστ. Ἑλληνικὴ Πρεσβεία ἐκ συνδρομῶν Πλοιάρχων	» 14,200
Μιχαὴλ Σπάρταλης ἐκ Σμύρνης, ἔμπορος ἐν Λονδίνῳ	» 10,000
Γεώργιος Α. Μελᾶς ἐξ Ἠπείρου ἔμπορος Κωνσταντινουπόλεως	» 10,000
Ἀγ. Γιαννικέσης ἐκ Ζακύνθου, ἔμπορος ἐν Τεργέστῃ	» 9,663
Γ. Μπίκας ἐξ Ἠπείρου, κάτοικος Ὀδυσ.	» 8,000
Ἀθαν. Ἰωαννίδης ἐκ Μακεδονίας ἔμπορος ἐν Μαγκεστρίᾳ	» 8,000
Ἀλέξ. Γκίκας ἐκ τῶν Ἡγεμονιῶν	» 7,915
Ἀργ. Οἰκονόμου	» 6,224
Ἀλέξ. Κασσαβέτης ἐκ Θεσσαλίας ἔμπορος ἐν Λονδίνῳ	» 5,640
Δῆμος Ἀθηναίων	» 5,700
Ἠλίας Α. Πανᾶς ἐκ Κεφαλληνίας ἔμπορος ἐν Λιβόρνῳ	» 5,400
Νικόλαος Κρικότζος ἐκ Μακεδονίας	» 4,660
Θεόδωρος Μανοῦσος ἐκ Μακεδονίας	» 5,360
Ἀντ. Ἰωάννου καὶ Κωνστ. Χατζῆ Κώστα ἐξ Ἠπείρου	» 5,000
Σίμων Γ. Σίνας	» 5,000
Θ. Μπάλσας ἐκ τῶν Ἡγεμονιῶν	» 5,393
Φ. Φωτεινὸς	» 4,836
Ἐμ. Περίδης	» 4,352
Γεώργιος Ζαρείφης, ἐκ Κωνστ/πόλεως	» 4,147
Ν. Μακρὺς	» 3,910
Ἀλέξ. Ἰωαννίδης ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἔμπορος ἐν Λονδίνῳ	» 3,900
Ἀλέξ. Κουμπάρης κάτοικος Ὀδησσοῦ	» 3,600
Ἑλένη Μπάλσα Χαντζερῆ	» 3,372
Ι. Βιβέσκος ἐκ τῶν Ἡγεμονιῶν	» 3,560
Ι. Δαναστάσης, ἐκ τῆς Μακεδονίας	» 3,813

Αἱ δὲ λοιπαὶ προσφοραὶ ἐγένοντο παρὰ διαφόρων ἄλλων εἰς μικρότερα τῶν ἀνωτέρω ποσά.

13. ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ.

Τὸ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστήμιον ἐσχεδιάσθη ὑπὸ τοῦ Δανοῦ Ἀρχιτέκτονος Κυρίου Θεοφίλου Χάνσεν. Ἡ οἰκοδόμησις αὐτοῦ ἤρξατο τῷ 1839. Διὰ Β. Διατάγματος τῆς 23 Φεβρ. 1839 διωρίσθη Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς οἰκοδομῆς, ὅπως φροντίσῃ τὴν συλλογὴν συνεισφορῶν καὶ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ἀνωτάτου τούτου ἐκπαιδευτικοῦ καθιδρύματος τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἦσαν οἱ Κύριοι Γ. Κουντουριώτης, Ἀνδρ. Ζαΐμης, Θ. Κολοκοτρώνης, Α. Χ. Βράνδης, Γ. Α. Ῥάλλης, Θεόδωρος Ῥάλλης, Γ. Γεννάδιος, Ν. Βάμβας καὶ Κ. Δ. Σχινᾶς. Γραμματεὺς δὲ τῆς Ἐπιτροπῆς ὁ ἄχρι τοῦδε γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου, ὁ ἀξιότιμος Κ. Γ. Δοκός.

Μετὰ τὴν σύστασιν τῆς Ἐπιτροπῆς ἀμέσως ἐξεδόθησαν ἐγκύκλιοι, δι' ὧν προσεκλήθησαν πάντες νὰ μετάσχωσι τοῦ ἐθνικοῦ τούτου ἔργου. Ἐκ τῶν πρώτων δὲ συνδρομῶν ἐτέθησαν τὰ θεμέλια τῆς οἰκοδομῆς, τῆς ὁποίας ἡ πρώτη πτέρυξ ἀπεπερατώθη ἐν ἔτει 1842.

Τοῦ μεσοδόμου καὶ τῆς δευτέρας πτέρυγος τὰ θεμέλια ἐτέθησαν μετὰ δύο ἔτη, τῇ γενναίᾳ συνδρομῇ τῆς φιλογενεστάτης τῶν Ἰωνιδῶν οἰκογενείας, ἥτις ἐπὶ τούτῳ προσήνεγκε δρ. 30,000. Τούτων δὲ ἡ μὲν οἰκοδόμησις ἐπερατώθη τῷ 1849, ἡ δὲ ἐσωτερικὴ διακόσμησις τῷ 1864, τῇ γενναίᾳ συνδρομῇ τοῦ Κ. Δημητρίου Βερναρδάκη, προσενεγκόντος δρ. 139,703.

Ἐδαπανήθησαν δὲ εἰς ὅλον τοῦ Πανεπιστημίου τὸ οἰκοδόμημα καὶ σύμπασαν τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ διασκευὴν δραχμαὶ 750,921.

Συνδρομαὶ δὲ συνελέχθησαν δρ. 767,595, ἐξ ὧν δρ. 223,043 ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, αἱ δὲ ὑπόλοιποι δραχμαὶ 544,552 παρ' ὁμογενῶν καὶ φιλομούσων, ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος διαμενόντων.

Φοιτηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου κατὰ τὸ τρέχον ἀκαδημαϊκὸν ἔτος εἰσὶ 1178, ἐξ ὧν 237 ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, καὶ 941 ἐκ τῆς ἡμεδαπῆς· ἐξ αὐτῶν 24 εἰσὶν ἐγγεγραμμένοι εἰς τὴν Θεολογικὴν σχολὴν, 613 εἰς τὴν Νομικὴν, 364 εἰς τὴν Ἰατρικὴν, 134 εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν καὶ 43 εἰς τὸ Φαρμακευτικὸν σχολεῖον.

Καθηγηταὶ διδάσκουσιν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 50, ἐξ ὧν 6 εἰς τὴν Θεολογικὴν σχολὴν, 9 εἰς τὴν Νομικὴν, 16 εἰς τὴν Ἰατρικὴν καὶ 19 εἰς τὴν Φιλοσοφικήν.

Ὑφηγηταὶ δὲ 16, ἐξ ὧν 5 εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν, 8 εἰς τὴν Νομικὴν, 2 εἰς τὴν Ἰατρικὴν καὶ 1 εἰς τὴν Θεολογικήν.

Παραρτήματα δὲ τοῦ Πανεπιστημίου εἰσὶ 1) τὸ Φυσιογραφικὸν Μουσεῖον, 2) ἡ Ἀστυκλινικὴ, 3) τὸ Βοτανικὸν κῆπος, 4) τὸ Ὀφθαλμοϊατρεῖον, 5) ὁ Βοτανικὸς κῆπος, 6) τὸ Ἀστεροσκοπεῖον, 7) τὸ Χημεῖον, 8) ἡ Βιβλιοθήκη, 9) ἡ Φαρμακολογικὴ Συλλογὴ, 10) τὸ Ἀνατομικὸν θέατρον καὶ 11) τὸ Παθολογικὸν Ἀνατομεῖον.

Τὰ ἐτήσια ἔξοδα τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν παραρτημάτων αὐτοῦ ὑπολογίζονται εἰς δραχμὰς 184,615, τὰ δὲ ἐτήσια ἔσοδα αὐτοῦ εἰς δραχμὰς 164, 110, εἰσπραττόμενα ἐκ τῆς χρηματικῆς καὶ κτηματικῆς περιουσίας αὐτοῦ.

Ἰδοὺ σημείωσις τῶν μεγαλητέρων συνδρομητῶν πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθν. Πανεπιστημίου. Ὄθων ὁ πρώην Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος

διὰ τὰ προπύλαια	Δρ.	40,900
Δημήτριος Βερναρδάκης ἐκ Κρήτης	»	139,703
Ἡ Βασιλικὴ Κυβέρνησις	»	60,000
Οἰκογένεια Ἰωνιδῶν ἐκ Κωνστ/πόλεως	»	33,000
Κληροδότημα Δ. Γαλανοῦ ἐξ Ἀθηνῶν	»	34,441
Μιλόσχης Ὀβρένοβιτζ, ἡγεμ. Σερβίας	»	25,000
Ἰωάννης Δαναστάσης ἐκ Μακεδονίας	»	20,000
Δ. Θ. Τύρκας ἐκ Μακεδονίας	»	16,000
Ν. Ζωσιμᾶς ἐξ Ἠπείρου	»	12,000
Μ. Τοσίτζας καὶ Στουρνάρης ἐξ Ἠπείρ.	»	10,000
Στέργιος Δούμπας ἐκ Μακεδονίας	»	7,800
Ζώης Χαραμῆς ἐξ Ἠπείρου	»	7,800
Μ. καὶ Κ. Τοσίτζαι ἐξ Ἠπείρου	»	6,000
Χρύσανθος Ἀβραμῆ	»	8,250
Ἀδελφοὶ Ῥάλλη ἐκ Χίου	»	4,500
Κωνσταντῖνος Χαδίας	»	9,000
Δημήτριος Κωνσταντίνοβιτζ	»	8,000
Μιχαὴλ Κοπέκας	»	7,000
Ἀργυρὸς Βράνης ἐκ Μακεδονίας	»	4,000
Κ. Γούναρης ἐξ Ἠπείρου	»	3,514
Βιβέσκος ἐκ τῶν Ἡγεμονιῶν	»	3,000
Στέφανος Τζιτζίνιας ἐκ Χίου	»	3,000
Βαρὼν Solo de Rostchild	»	2,900
Ἀδελφοὶ Τζιτζίνια ἐκ Χίου	»	2,500
Ζ. Σκαραμαγκᾶς ἐκ Χίου	»	2,017
Ἀλέξ. Σοῦτζος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως	»	2,000
Ν. Στουρνάρης ἐξ Ἠπείρου	»	2,000
Ὁ μέγας Δοὺξ Ὀλδεμβοὺργ	»	2,000
Κωνσταντῖνος Βράνης	»	2,000
Παναγιώτης Μουράτης	»	2,000
Γεώργιος Τάρπου	»	2,000
Ζ. Τζιτζίνιας ἐκ Χίου	»	2,000
Ἀπόλλων Ῥέτκιν	»	10,000

Τὰ δὲ λοιπὰ προσήνεγκον διάφοροι ἄλλοι ὁμογενεῖς καὶ ἀλλοδαποί, εἰς ποσὰ μικρότερα τῶν ἄνω σημειωθέντων.

Ἐν τῇ μεγάλῃ καὶ κομψοτάτῃ *αἰθούσῃ* τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἐτέθη ἤδη καὶ ἡ μαρμάρινος προτομὴ τοῦ ἀοιδίμου φιλέλληνος Ἄγγλου Φριδερίκου Γείλφορδ, ἣν ἐποίησεν ὁ Ἕλλην γλύπτης Κύριος Ἰωάννης Κόσσος, κατὰ παραγγελίαν καὶ δαπάναις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων μαθητῶν τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἰονίου Ἀκαδημίας πρὸς διαιώνισιν τῆς πρὸς τὸν μέγαν αὐτῶν εὐεργέτην τῆς εὐγνωμοσύνης των.

Ἐν δὲ τῇ πλατείᾳ τοῦ Πανεπιστημίου προσεχῶς πρόκειται ν' ἀνεγερθῶσι, φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ φιλοκάλου καὶ βαθυπλούτου ὁμογενοῦς Κ. Ἀβέροφ, οἱ ἀνδριάντες τοῦ Ῥήγα Φερραίου καὶ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου, σχεδιασθέντες καὶ ἐκ μαρμάρου κατασκευαζόμενοι, ὁ μὲν ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος γλύπτου Κυρίου Ἰωάννου Κόσσου, ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ ἑτέρου Ἕλληνος γλύπτου τοῦ Κυρίου Φιτάλη.

14. ΕΘΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.

Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη συνενώνει σήμερον, διὰ Νόμου ἐκδοθέντος πρὸ τριῶν ἐτῶν, τὴν πρώην δημόσιον Βιβλιοθήκην καὶ τὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου Βιβλιοθήκην, περιέχει δὲ ὑπὲρ τὰς 100,000 τόμων. Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν βιβλίων τούτων ἀνήκει εἰς τὴν κλασικὴν Φιλολογίαν ἤτοι τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Λατινικήν. Τὸ τμῆμα τοῦτο, ἀποτελοῦν τὸ ἓν πέμπτον περίπου τῆς ὅλης βιβλιοθήκης, εἶναι πλούσιον διὰ τὰς ἐκδόσεις τῶν ἀρχαίων συγγραφέων.

Χειρογράφων ἔχει ἡ Βιβλιοθήκη ἐν ὅλοις τόμους 600, καλῶς διατηρουμένων, τῶν πλείστων δὲ ὕλης Θεολογικῆς καὶ Ἐκκλησιαστικῆς.

Τὰ πλεῖστα δὲ τῶν βιβλίων καὶ χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης προέρχονται ἐκ προσφορῶν καὶ κληροδοτήσεων ὁμογενῶν καὶ φιλελλήνων.

Οὕτως οἱ μακαρῖται Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Κ. Δομνάνδος ἐκ Θρᾴκης, Θ. Μανοῦσος ἐκ Μακεδονίας, Θ. Φαρμακίδης ἐκ Θεσσαλίας, Ν. Κωστῆς ἐκ Θεσσαλίας, Ἀ. Βενιζέλος ἐξ Ἀθηνῶν, ἐδώρησαν τὰ βιβλία των μετὰ θάνατον εἰς τὴν Βιβλιοθήκην. Καὶ ἄλλα δὲ προσέφερον οἱ ἀείμνηστοι Ζωσιμᾶδαι, ὁ Γ. Βέλλιος, ὁ Π. Λάμπρος, ἡ χήρα Δε-Κορῶνος, ὁ Δ. Παῤῥησιάδης, ὁ Ἰωάννης Ῥοδόλφος Ῥὴθ, αἱ Ἀκαδημίαι τῆς Πετρουπόλεως, τῶν Παρισίων, τῆς Βιέννης, τοῦ Βερολίνου καὶ τοῦ Μονάχου, ὁ ἐν Νεαπόλει τυπογράφος καὶ ἐκδότης Κ. Γαετάνος Nodile, ὁ ἐν Ἀμερικῇ Σμιθσόνειος Σύλλογος (Smithsonian Institution), ὁ Ἰωάν. Σ. Ἀποστολόπουλος καὶ ἄλλοι πλεῖστοι, ὧν τὰ ὀνόματα κατ' ἔτος δημοσιεύονται ὑπὸ τῆς πρυτανείας τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1865 τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον δαπανᾷ κατ' ἔτος δραχμὰς 10,000 πρὸς ἀγορὰν βιβλίων, τῇ γνωμοδοτήσει ἐπιτροπῶν, συσταθεισῶν ἐπὶ τούτῳ ὑφ' ἑκάστης τῶν τεσσάρων Σχολῶν. Κατὰ τὰ τελευταῖα δὲ ἔτη ἠγόρασε τὴν πολύτομον καὶ πολύτιμον Πατρολογίαν, Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικήν, ἐκδοθεῖσαν ἐν Παρισσίοις, τοὺς Βυζαντινοὺς Συγγραφεῖς ἐκδοθέντας ἐν Βόννῃ, καὶ τὰ Πρακτικὰ τῶν Συνόδων, ἐκδοθέντα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1728, ὧν μόνον ἓν ἀντίτυπον ὑπῆρχε διαθέσιμον καὶ πρὸς πώλησιν καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην· ἠγοράσθη δὲ παρὰ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου ἀντὶ δραχμῶν 2,500.

Ἀκριβῆ στατιστικὴν τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν, πρὶν ἢ καταταχθῇ ὁλόκληρος ἡ βιβλιοθήκη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τούτῳ ἐν αὐτῇ ἐργαζομένου ταξινόμου.

Τὴν ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην κοσμοῦσι καὶ 16 μαρμάρινοι προτομαί, παριστῶσαι τὸν πρωτομάρτυρα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως Ῥήγαν τὸν Φερραῖον, τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν ἀπαγχονισθέντα ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ τοὺς προμάχους τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας Α. Ὑψηλάντην, Δ. Κουντουριώτην, Π. Μαυρομιχάλην, Θ. Κολοκοτρώνην, Α. Μιούλην, Κ. Κανάρην, Α. Διάκον, Α. Μαυροκορδάτον, Ἰωάννην Καποδίστριαν, Α. Κοραῆν, καὶ τοὺς ἐνδόξους φιλέλληνας Τζώρτς, Γείλφορδ, Βύρωνα καὶ Ἄστιγκα. Τὰς προτομὰς ταύτας ἐποίησεν ὁ ἐκ Τριπόλεως ἀξιόλογος ἐν Ἀθήναις γλύπτης Κύριος Ἰωάννης Κόσσος κατὰ παραγγελίαν καὶ δαπάναις τοῦ ἐν Λονδίνῳ φιλοκάλου ὁμογενοῦς Κ. Πέτρου Λασκαρίδου, ἐκ Προύσης τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ὅστις γενναίως προσήνεγκεν αὐτὰς εἰς τὸ Ἔθνος.

Ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ τὸ Νομισματολογικὸν Μουσεῖον, περὶ οὗ κατωτέρω ῥηθήσεται.

15. ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ.

Ἐν τῷ Ἐθνικῷ Νομισματικῷ Μουσείῳ ὑπάρχουσιν ἤδη, ἐκ διαφόρων φιλοκάλων προσενεχθέντα, νομίσματα 25,382, ἐξ αὐτῶν εἰσὶ χρυσᾶ 244, ἀργυρᾶ 6,877, χαλκᾶ 16,510, μολύβδινα 1443, σιδηρᾶ 4, πήλινα 36, κίβδηλα 268.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν τοῦ Μουσείου τούτου φιλοκάλων δωρητῶν διαπρέπουσιν οἱ ἑξῆς: ἡ πρώην Βασίλισσα Ἀμαλία, οἱ ἀείμνηστοι ἀδελφοὶ Ζωσιμᾶ ἐξ Ἠπείρου, οἱ Κύριοι Μιχαὴλ καὶ Φραγκίσκος Σκυτάγγελοι ἐκ Νεαπόλεως, ὁ Κύριος Μιχαὴλ Ζαρίφης ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Κ. Παῦλος Λάμπρος ἐξ Ἠπείρου, ὁ Κύριος Ἰωάννης Στεφάνου ἀδαμαντοπώλης ἐν Ἀθήναις, ὁ Κύριος Λαύτων ἐκ Πετρουπόλεως καὶ πλεῖστοι ἄλλοι.

16. ΤΟ ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΕΙΟΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ.

Τὸ Βερναρδάκειον Μουσεῖον ἀνεγείρεται ἐπιμελείᾳ τοῦ Ἕλληνος ἀρχιτέκτονος Κυρίου Κάλκου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πατησίων, πλησίον τοῦ Πολυτεχνείου Στουρνάρη. Πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ Μουσείου τούτου προσήνεγκε πρῶτος ὁ ἐν Πετρουπόλει μεγάθυμος Κρὴς Κύριος Δημήτριος Βερναρδάκης δραχμὰς 201, 573. Ἐκ τοῦ γενναίου τούτου ποσοῦ ἐξωδεύθησαν δρ. 28,600 πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἀνεγερθέντος Μουσείου, ἐν ᾧ θέλουσι κατατεθῇ ἅπασαι αἱ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἀνευρεθεῖσαι ἀρχαιότητες. Ἐν δὲ τῷ ἀνεγειρομένῳ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πατησίων Μουσείῳ θέλουσι κατατεθῇ ἅπασαι αἱ λοιπαὶ ἀρχαιότητες. Ἃς ἐλπίζωμεν δὲ, ὅτι εἰς αὐτὰς θέλουσιν ἐν καιρῷ προστεθῇ, ἂν οὐχὶ τὰ πρωτότυπα, βεβαίως ὅμως τὰ ἀντίτυπα ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων, αἵτινες στολίζουσι σήμερον τὰ ἀρχαιολογικὰ Μουσεῖα τῆς Ῥώμης, τοῦ Λονδίνου, τῶν Παρισίων, τῆς Φλωρεντίας, τῆς Νεαπόλεως, τοῦ Μονάχου, τῆς Δρέσδης καὶ ἁπάσης τῆς Εὐρώπης. Εἴθε!

17. ΤΟ ΒΑΡΒΑΚΕΙΟΝ ΛΥΚΕΙΟΝ.

Τὸ Βαρβάκειον Λύκειον ἀνιδρύθη παρὰ τῇ ὁδῷ Ἀθηνᾶς παρὰ τοῦ Ἕλληνος ἀρχιτέκτονος Κυρίου Κάλκου. Ἡ οἰκοδομὴ αὐτοῦ ἤρξατο τῷ 1857 καὶ ἐπερατώθη τῷ 1860. Ἀνηγέρθη δὲ κατ' ἐντολὴν καὶ δαπάναις τοῦ ἐκ Ψαῤῥῶν μεγάλου εὐεργέτου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους τοῦ ἀοιδίμου Ἰωάννου Α. Βαρβάκη, ὅστις ἐκληροδότησεν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα 1,000,000 ῥούβλια χάρτινα πρὸς ἀνέγερσιν καὶ συντήρησιν τοῦ Λυκείου, καὶ πρὸς ἐκπαίδευσιν νέων.

Διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Βαρβακείου Λυκείου ἐδαπανήθησαν δρ. 440,500, ἐξ ὧν δρ. 330,500 ἐκ τῶν κεφαλαίων τοῦ ἀοιδίμου Βαρβάκη καὶ δρ. 110,000 ἐκ τῶν τόκων αὐτῶν.

Ἐν τῷ Λυκείῳ τούτῳ εἶναι ἤδη καθιδρυμένον τὸ Α^ον Γυμνάσιον καὶ τὸ Γ^ον Ἑλληνικὸν Σχολεῖον τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ τὸ μὲν Γυμνάσιον ἔχει 8 καθηγητὰς καὶ 347 μαθητὰς, τὸ δὲ Σχολεῖον ὃ διδασκάλους καὶ 222 μαθητάς. Ἀλλ' ἐὰν ἦναι ἀληθὲς, ὅτι ὁ ἀοίδιμος ἱδρυτὴς τοῦ Λυκείου τούτου προυτίθετο τὴν ἐν αὐτῷ σύστασιν Ναυτικῆς Σχολῆς, ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ πολεμικοῦ Ναυτικοῦ τῆς Ἑλλάδος, εὐχόμεθα νὰ ἴδωμεν ὅσον οὔπω ἐκτελουμένην τὴν ἐθνωφελεστάτην πρόθεσιν τοῦ δωρητοῦ, τὴν δὲ Κυβέρνησιν φροντίζουσαν νὰ τοποθετήσῃ τὸ Γυμνάσιον καὶ τὸ Ἑλληνικὸν αὐτῆς Σχολεῖον ἀλλαχοῦ.

Εὐχαρίστως δὲ μανθάνομεν, ὅτι ἐν τῇ μεγάλῃ Πλατείᾳ τοῦ Βαρβακείου Λυκείου πρόκειται προσεχῶς νὰ ἐγερθῇ μνημεῖον πολυτελὲς, πρὸς μνήμην τοῦ μεγάλου εὐεργέτου, τοῦ ἀοιδίμου Κ. Ἰωάννου Α. Βαρβάκη.

18. ΤΟ ΑΣΤΕΡΟΣΚΟΠΕΙΟΝ Γ. ΣΙΝΑ.

Ἐὰν ἡ ἀρχαιότης μᾶς ἐκληροδότησε τὸ ὡρολόγιον Ἀνδρονίκου τοῦ Κυῤῥήστου, τὸ κοινῶς καλούμενον Ναὸν τοῦ Αἰόλου, ἡ μεγαλοδωρία τοῦ ἐκ Μακεδονίας Γεωργίου Σίνα ἐπροίκισε τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις ὡραιοτάτου Ἀστεροσκοπείου, ἀρχιτεκτονηθέντος ὑπὸ τοῦ Δανοῦ ἀρχιτέκτονος Κ. Θ. Hansen, ἐπὶ ὑψηλοῦ καὶ τερπνοτάτου λόφου, ἀπέναντι τῶν λόφων τοῦ Ἀρείου Πάγου, τῆς Ἀκροπόλεως, τοῦ Μουσείου καὶ τῆς Πνυκός.

Διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ὡραίου τούτου Ἀστεροσκοπείου, καὶ διὰ τὴν προμήθειαν τῶν ἐν αὐτῷ ἀστρονομικῶν ὀργάνων, ἐδαπάνησεν ὁ ἀοίδιμος Γ. Σίνας ὑπὲρ τὰς 300,000 δραχμῶν.

Ὁ δὲ ἄξιος υἱὸς τοῦ πατρός του, ὁ ἐν Βιέννῃ Βαρῶνος Σίμων Γ. Σίνας ἐξοδεύει κατ' ἔτος περὶ τὰς δρ. 10,000, πρὸς συντήρησιν τοῦ ἀξιοτίμου Διευθυντοῦ τοῦ Ἀστεροσκοπείου τούτου Δόκτωρος Ἰουλίου Σμίθ.

19. Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΣΙΝΑΙΑ ΑΚΑΔΗΜΙΑ.

Τὸ Λύκειον τοῦ Βαρβάκη μᾶς ὑπενθυμίζει τὸ ἐν Ἀθήναις ἀρχαῖον Λύκειον τοῦ Ἀριστοτέλους, ἡ δὲ παρὰ τῇ Πλατείᾳ τοῦ Πανεπιστημίου ἀνεγειρομένη φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ ἐκ Μακεδονίας Βαρῶνος Σίμωνος Γ. Σίνα Ἀκαδημία ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην μας καὶ τὴν ἀρχαίαν Ἀκαδημίαν τοῦ Πλάτωνος καὶ τὸν φιλόκαλον, τὸν βαθύπλουτον καὶ μεγαλόδωρον Ἡρώδην τὸν Ἀττικόν.

Ἡ Σιναία Ἀκαδημία, σχεδιασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀρχιτέκτονος κ. Θ. Hansen, εἶναι βεβαίως τὸ περικαλλέστερον καὶ πολυτελέστερον τῶν νεωτέρων κτιρίων τῆς Ἑλλάδος. Ἅπαν τὸ κτίριον ἀνεγείρεται διὰ Πεντελησίου μαρμάρου, ἀγάλματα δὲ, παριστῶντα τὴν γένεσιν τῆς Ἀθηνᾶς θέλουσι κοσμήσει τὸ μέτωπον αὐτοῦ, καὶ ἄλλα θέλουσιν ἐγερθῆ κατὰ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ. Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀγαλμάτων τούτων ἀνετέθη εἰς τὸν Ἕλληνα ἀγαλματοποιὸν κ. Δρόσην.

Πρὸς ἀνέγερσιν καὶ ἀποπεράτωσιν τοῦ ὡραίου καὶ μεγαλοπρεποῦς τούτου Ναοῦ τῆς Σοφίας, ὑπολογίζεται ὅτι ὁ μεγάθυμος κ. Σίμων Σίνας θέλει καταβάλει περὶ τὰ 5,000,000 δραχμῶν.

20. ΤΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΝ ΣΤΟΥΡΝΑΡΗ.

Ὁ ἀρχαῖος ἡμῶν Περικλῆς ἀνήγειρε δημοσίοις ἀναλώμασιν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τὸν ἀμίμητον Παρθενῶνα εἰς τιμὴν τῆς πολιούχου Ἀθηνᾶς· ὁ δὲ ἐξ Ἠπείρου Κύριος Νικόλαος Στουρνάρης, μετὰ τῶν Μιχαὴλ καὶ Ἑλένης Τοσίτζα, ἀνήγειρον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πατησίων ἰδίοις ἀναλώμασι τὸ ὡραῖον Πολυτεχνεῖον εἰς τιμὴν τῆς Ἐργάνης Ἀθηνᾶς, ἤτοι πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλλάδι κοινῶν καὶ ὡραίων τεχνῶν.

Τὸ λαμπρὸν τοῦτο οἰκοδόμημα, κεκοσμημένον διὰ περιστύλων ἐκ Πεντελησίου μαρμάρου, ἐσχεδιάσθη ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος ἀρχιτέκτονος κ. Λυσάνδρου Καυτανζόγλου· καὶ ὁ μὲν φιλογενέστατος κ. Νικόλαος Στουρνάρης κατέβαλε πρὸς ἀνέγερσιν αὐτοῦ δρ. 500,000, ὁ δὲ κ. Μιχαὴλ Τοσίτζας ἐξ Ἠπείρου ἑτέρας δρ. 500,000, ἡ δὲ σύζυγος αὐτοῦ κ. Ἑλένη Μ. Τοσίτζα ἑτέρας δρ. 250,000, καὶ τὸ οἰκόπεδον, ἐφ' οὗ ἀνηγέρθη, ἀξίας ἑτέρων δρ. 150,000· ὥστε διὰ τὸ Πολυτεχνεῖον τοῦτο ἐδαπανήθησαν ἤδη δρ. 1,400,000. Δυστυχῶς ὅμως αἱ ἐν αὐτῷ παραδόσεις τῶν τεχνῶν, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἱδρυτῶν αὐτοῦ, εἰσέτι δὲν ἤρχισαν, μὴ ἀποπερατωθέντος τοῦ κτιρίου εἰσέτι, ἕνεκεν τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς πολυτελείας αὐτοῦ. Ἃς εὐχώμεθα τὴν ταχεῖαν ἀποπεράτωσίν του διὰ νέων γενναίων συνεισφορῶν μεγαθύμων Ἑλλήνων!

21. ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΖΑΠΠΕΙΟΝ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΩΝ.

Ἀπέναντι τοῦ Παναθαϊκοῦ Σταδίου, παρὰ τὸν Ἰλισσὸν, πρόκειται προσεχῶς νὰ ἐγερθῇ ἐπὶ ἀγαθῷ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος τὸ Ζάππειον μέγαρον τῶν Ὀλυμπίων, δαπάναις τοῦ μεγαθύμου τέκνου τῆς Ἠπείρου, τοῦ ἀοιδίμου Εὐαγγέλη Ζάππα, ὅστις γενναίως ἀφιέρωσεν ὁλόκληρον τὴν μεγάλην περιουσίαν αὐτοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ὅπως κατὰ τετραετίαν ἑορτάζωνται τὰ Ὀλύμπια, ἐν δὲ τῷ Ζαππείῳ μεγάρῳ ἐκτίθενται καὶ βραβεύωνται τὰ ἄριστα τῶν προϊόντων τῆς ἑλληνικῆς κτηνοτροφίας, γεωργίας, βιομηχανίας, καλλιτεχνίας καὶ διανοίας.

Ἡ ἱστορία παρὰ τὸν Βασιλέα τῆς Ἤλιδος, τὸν ἀρχαῖον ἱδρυτὴν τῶν Ὀλυμπίων Ἴφιτον, θέλει μνημονεύει τοῦ λοιποῦ καὶ τὸν ἀείμνηστον Εὐαγγέλην Ζάππαν, τὸν ἱδρυτὴν τῶν Ὀλυμπίων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ Ζαππείου μεγάρου τῶν Ὀλυμπίων θέλουσι δαπανηθῆ ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς περιουσίας τοῦ ἀοιδίμου Εὐαγγέλη Ζάππα περὶ τὰς δρ. 700,000, ταύτας δὲ θέλει καταβάλει ὁ ἄξιος τοῦ Εὐαγγέλη Ζάππα ἐξάδελφος Κωνσταντῖνος Ζάππας, ὅστις ζῶν θέλει νέμεσθαι τὴν περιουσίαν τοῦ Εὐαγγέλη κατὰ τὴν ἀπὸ 30 Νοεμβρίου 1860 διαθήκην αὐτοῦ.

ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΑ.

Μετὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν ἀνωτέρω μνημείων τοῦ νεωτέρου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ κατάλληλον θεωροῦμεν νὰ μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα καὶ τὰ κυριώτερα τῶν κληροδοτημάκων, ἅτινα φιλάγαθοι καὶ φιλοπάτριδες ὁμογενεῖς εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀφῆκαν, ποθοῦντες τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ βελτίωσιν.

Α') Ὁ *Ἰωάννης Ἀνδρέου Βαρβάκης*, ἐκ Ψαρῶν ἔμπορος ἐν Ταγανρὸκ τῆς Ῥωσσίας καὶ τελευτήσας ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1825, ἐκληροδότησεν εἰς τὸ ἔθνος 700,000 ῥούβλια χάρτινα δι' ἀνέγερσιν καὶ συντήρησιν Λυκείου, προσέτι 300,000 ῥούβλια χάρτινα πρὸς ἐκπαίδευσιν νέων. Ἐκ τῆς περιουσίας αὐτῆς αὐξηθείσης διὰ τῶν τόκων εἰσεπράχθησαν τῷ 1830 ῥούβλια 262,840 δαπανηθέντα εἰς τὰς τότε ἐθνικὰς ἀνάγκας. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1848 μέχρι τοῦδε εἰσεπράχθησαν παρὰ τῆς Β. Κυβερνήσεως δρ. 1,998,930, περιμένονται δὲ εἰσέτι ἐκ Ῥωσσίας καὶ δρ. 700,000.

Β') Οἱ *ἀδελφοὶ Ζωσιμᾶ* ἐξ Ἰωαννίνων, μεγάθυμοι εὐεργέται τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, διὰ τοῦ ἐπιζῶντος κατὰ τὸ 1829 Νικολάου Ζωσιμᾶ ἐκληροδότησαν εἰς τὸ ἔθνος 100,000 χάρτινα ῥούβλια πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος πεσόντων Ἑλλήνων, πρὸς δὲ καὶ σπανιωτάτην καὶ βαρύτιμον συλλογὴν νομισμάτων καὶ κειμηλίων, καὶ βιβλιοθήκην συνισταμένην ἐκ 14 χιλιάδων τόμων. Δι' ἑτέρων δὲ κληροδοτημάτων τῶν ἀδελφῶν Ζωσιμᾶ, ὧν ἡ ἀξία ὑπολογίζεται σήμερον εἰς δρ. 1,000,000, συντηροῦνται τὰ ἐκπαιδευτικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ καταστήματα τῆς πατρίδος των.

Γ') Ὁ *Ἰωάννης Παντελεήμονος Πόζος*, ἐκ Πελοποννήσου, ἐπιστήθιος φίλος καὶ ἐκτελεστὴς τῆς διαθήκης τοῦ ἀοιδίμου Βαρβάκη, ζῶν ἔτι τῷ 1838, προσέφερε 100,000 χάρτινα ῥούβλια, ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως Ἑλληνοπαίδων.

Δ') Ὁ *Νικόλαος Κρίτσκης*, ἐκ Θεσσαλίας, ἀντιναύαρχος εἰς τὴν Ῥωσσικὴν ὑπηρεσίαν, ἀποθανὼν ἐν Εὐπατορίᾳ ἐκληροδότησε τῷ 1844 εἰς τὸ Ἔθνος 100,000 χάρτινα ῥούβλια, ὅπως ἐκ τῶν τόκων αὐτῶν ἐκπαιδεύωνται δύω νέοι ἐκ Βώλου, εἷς Ὑδραῖος, εἷς Σπετζιώτης καὶ εἷς Πελοποννήσιος.

Ε') Ὁ *Κωνστ. Μπέλλιος* Μακεδών, ἀποθανὼν ἐν Βιέννῃ ἐκληροδότησε τῷ 1838 εἰς τὸ Ἔθνος 30,000 ἀργυρᾶ φιορίνια, ἵνα ἐκ τῶν τόκων αὐτῶν ἐκπαιδεύωνται νέοι ἐκ Μακεδονίας.

ϛ) Ὁ *Χρ. Σαλλορόνης*, ἐκ Μακεδονίας, τῷ 1853 ἐκληροδότησε 2,000 φλωρία Ὁλλανδικὰ, ἵνα οἱ τόκοι αὐτῶν δαπανῶνται ὑπὲρ σχολείων καὶ ἐνδεῶν μαθητῶν.

Ζ') Ἡ *Ῥεγγίνα Ῥογκώτη*, ἐξ Ἠπείρου, ἀποθανοῦσα τῷ 1846 ἐν Βιέννῃ, ἐκληροδότησε 10,000 φιορίνια, ἵνα ἐκπαιδεύωνται διὰ τῶν τόκων αὐτῶν δύο Ἑλληνόπαιδες εἰς τὰς ὡραίας τέχνας.

Η') Ἡ *Σοφία Κοναστόβα*, τὸ γένος Λάσκαρη, τῷ 1848 ἐκληροδότησε 100,000 χάρτινα ῥούβλια, ἵνα ἐκ τῶν τόκων ἐκπαιδεύωνται ἐνδεεῖς νεάνιδες, καὶ εἷς δόκιμος τῆς ἐν Ἀθῆναι μονῆς τοῦ Ζωγράφου.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων καὶ ἕτεροι δεκαεπτὰ φιλοπάτριδες ἐκληροδότησαν διάφορα ποσὰ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος. Ἅπαντα δὲ τὰ ἄχρι τοῦδε ἐκ τῶν ἀνωτέρω κληροδοτημάτων εἰσπραχθέντα παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀναβαίνουσιν, ὡς πληροφορούμεθα, εἰς δρ. 3,000,000 περίπου· καθόσον

Ἔχει 400 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης ἀξίας σήμερον	Δραχ. 800,000
Ἔχει προσέτι εἰς τὴν Ἐθν. Τράπεζαν ἐπὶ τόκῳ 4 %	» 101,356
Ἔχει προσέτι εἰς τὴν Τράπεζαν ἐπὶ τόκῳ 6 1/2 %	» 1,438,000
Ἔχει προσέτι ὁμολογ. τοῦ ἐθν. δανείου τῶν 6 ἑκατομ.	Δρ. 609,400.

Εὐχῆς δὲ ἔργον ἤθελεν εἶσθαι, ἐὰν ἡ Κυβέρνησις κατ' ἔτος ἐδημοσίευε πρὸς γνῶσιν τοῦ Πανελληνίου, ἀκριβῆ πίνακα ἁπάντων τῶν κληροδοτημάτων, καὶ ἀκριβῆ λογαριασμὸν τῆς ἐτησίας διαχειρίσεως αὐτῶν καὶ τῶν τόκων αὐτῶν. Τοιαύτη δημοσίευσις καὶ τοὺς συγγενεῖς τῶν δωρητῶν ἤθελεν εὐχαριστεῖ καὶ ἄλλων ὁμογενῶν τὴν φιλοτιμίαν ἤθελεν ἐξάπτει, καὶ περὶ τῆς καταλλήλου χρήσεως αὐτῶν ἤθελε διαβεβαιοῖ τὸ Ἔθνος.

Ἐνταῦθα ὀφείλομεν νὰ μνημονεύσωμεν καὶ ἕτερον μέγα κληροδότημα ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ὑπάρχον εἰς τὴν Ῥωσσικὴν Αὐτοκρατορ. Τράπεζαν.

Ὁ *Ἰωάννης Δομπόλης*, ἐξ Ἠπείρου, ἀποβιώσας τῷ 1850, ἀφιέρωσεν ἅπασαν τὴν περιουσίαν αὐτοῦ εἰς τὸ Ἔθνος, διέταξε δὲ νὰ κατατεθῇ ἡ περιουσία του ἐπὶ τόκῳ εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν Τράπεζαν μέχρι τοῦ 1906, ὅτε μετὰ τῶν τόκων θέλει μεταβιβασθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα ἀνεγερθῇ καὶ συντηρῆται Πανεπιστήμιον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *Καποδιστριακόν*. Τὰ δὲ ἄχρι τοῦδε κατατεθέντα εἰς τὴν εἰρημένην Τράπεζαν ἀναβαίνουσιν, ὡς πληροφορούμεθα, εἰς 276,944 ἀργυρᾶ ῥούβλια.

Ἃς εὐχώμεθα δὲ, ὅπως τόσαι εὐγενεῖς καὶ γενναῖαι θυσίαι προσαγόμεναι εἰς τὸν ἱερὸν Βωμὸν τῆς Πατρίδος ἐξιλεώσωσιν ἐπὶ τέλους καὶ Θεὸν καὶ ἀνθρώπους, καὶ οὕτως ἡ Πατρὶς ἴδῃ μέλλον, εὐτυχέστερον τοῦ παρόντος. Ἀλλὰ, καθ' ἡμᾶς, τὸ εὐτυχέστερον μέλλον τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς θέλει εἶσθαι ἀνέφικτον, ἂν πάντες δὲν ἐννοήσωμεν, ὅτι οὐχὶ τὰ ξηρὰ γράμματα καὶ ἡ ξηρὰ παιδεία, ἀλλὰ μόνον ἡ ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ καλλιέργεια τῶν τέκνων τοῦ λαοῦ δύναται νὰ παραγάγῃ τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν εὐημερίαν τοῦ πολυπαθοῦς ἡμῶν Ἔθνους, καὶ ἑπομένως ἐὰν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον δὲν στρέψωμεν πάντα τὰ μέσα, ἅτινα ἡ εὐγενὴς φιλοπατρία τῶν Ἑλλήνων προσήνεγκε καὶ θέλει προσφέρει εἰς τὸν βωμὸν τῆς Πατρίδος! (1).

(1) Ἡ ἀνωτέρω ἔκθεσις εἶναι μὲν περίεργος ὡς συγκεφαλαιοῦσα ἀξιολογωτάτας εὐεργεσίας φιλοπατρίδων ὁμοεθνῶν καὶ προκαλοῦσα τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ εὐεργετηθέντος ἔθνους, δὲν συμφωνεῖ ὅμως κατὰ πάντα πρὸς τὴν ἐπιγραφήν· διότι ὁ συγγραφεὺς εἰ καὶ ἐπιγράφει «Τὰ νεώτερα μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν» καὶ λέγει προλογίζων ὅτι «τὰ μνημεῖα ταῦτα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος εἶναι τοσοῦτον μᾶλλον περίεργα καὶ ἀξιοθαύμαστα, καθόσον δυνάμεθα ἄνευ ὑπερβολῆς νὰ εἴπωμεν ὅτι ταῦτα πάντα συγχρόνως ἠγέρθησαν,» ὁμιλεῖ καὶ περὶ μνημείων, οἷα τὸ τοῦ πτωχοκομείου, βρεφοκομείου, νομισματικοῦ μουσείου, βιβλιοθήκης καὶ Ζαπείου, ἅτινα οὐδ' ἐν ἰχνογραφικῷ σχεδίῳ ἀνηγέρθησαν ἄχρις ὥρας. Γνωστὸν μάλιστα ὅτι τὸ μὲν μουσεῖον καὶ ἡ βιβλιοθήκη φιλοξενοῦνται ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου, τὸ δὲ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΚΥΠΡΟΥ.

Τῷ ἀξιοτίμῳ διευθυντῇ τῆς «Πανδώρας.»

Ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐπάτησα τὸ ἔδαφος τῆς Κύπρου ἡ προσοχή μου ἐκοῦσα ἄκουσα ἐστράφη περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν τῆς μεγανήσου ταύτης καὶ τὰς πολλὰς καὶ ἀλλεπαλλήλως γιγνομένας καθ' ἑκάστην ἀνασκαφὰς καθ' ἅπασαν τὴν ἔκτασιν αὐτῆς. Ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν αὐτῶν, τὰς ὁποίας ἐνεργοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τυχαίως οἱ χωρικοί, κακεῖθεν ὁδηγοῦνται οἱ ἀρχαιόφιλοι καὶ ἀρχαιοκάπηλοι καὶ ἀρχαιοκλέπται, ἀνακαλύπτονται πολλὰ καὶ διάφορα ἀντικείμενα, ἅτινα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιέρχονται εἰς τὰς τῶν ξένων καὶ οὐχὶ τῆς Ἑλλάδος τὰς χεῖρας· πολλὰ μὲν προφανῶς ἁρπαζόμενα ὑπὸ τῶν προξένων τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἀγγλίας τῆς Γαλλίας καὶ τῶν πρακτόρων αὐτῶν, πολλὰ δὲ τῶν χωρικῶν καὶ πολιτῶν πωλούντων ἀδιακρίτως πρὸς αὐτούς. Ἡμεῖς δυστυχῶς ἐρχόμεθα καὶ ἐνταῦθα οἱ τελευταῖοι, «καὶ κατόπιν ἑορτῆς ἴκομεν καὶ ὑστεροῦμεν·» διότι οὔτε οἱ ἀρχιερεῖς οἱ πολιοῦχοι κέκτηνται τὸ θάῤῥος νὰ συνασπισθῶσι καὶ συνεργασθῶσιν ἢ δαπανήσωσιν ὀλίγα ἐκ τῶν ἐνόντων, οὔτε οἱ πολῖται ἢ οἱ τῆς Ἑλλάδος πρόξενοι οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἐν Ἀθήναις φιλόμουσοι καὶ ἀρχαιολόγοι ἐπέστησάν ποτε τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰς τὴν ἐγκρύπτουσαν πανάρχαια πολύτιμα ἀντικείμενα ταύτην νῆσον.

Στέλλω σήμερον πρὸς ὑμᾶς ἐπιγραφὴν εὑρεθεῖσαν τὴν προχθὲς εἰς τὰ 'λυμπιὰ ἤτοι Ὀλύμπια, χωρίον παρὰ τὸ Ἰδάλιον κείμενον, ἐγκεχαραγμένην ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ἐλέφαντος ἢ λέοντος ἐκ λίθου ἰθαγενοῦς ὑποκιτρίνου μαλακοῦ.

Ἡ ἐπιγραφὴ δεικνύει ὅτι ὁ ἐλέφας οὗτος ἢ λέων ἦτο ἀνατεθειμένος τῷ Ἀπόλλωνι, καὶ πιθανῶς ὁ τόπος ἔνθα ἀνεκαλύφθη νὰ ᾖναι βωμός τις τοῦ θεοῦ τούτου τῆς ἀρχαιότητος· ἡ κεφαλὴ τοῦ ζώου εἶναι ἀποκεκομένη.

Πρὸ μηνὸς εὑρέθησαν πολλὰ ἀγάλματα μεγάλα Ἑλληνικὰ ἐκ λίθου Κυπριακοῦ, παρὰ τὴν Ἀθηαίνου, χωρίῳ ἀπέχοντι ἰσάκις τῆς Λευκωσίας καὶ Λάρνακος, καθὼς καὶ πλάκες μετ' ἐπιγραφῶν ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως ὑπὸ τοῦ προξένου τῆς Ἀμερικῆς κ. Τσεσνόλα, ὅςτις συνεκρότησε Μουσεῖον ἐκτεταμένον, ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, ἐξ ἀγαλμάτων ἐκ λίθου Κυπρίου καὶ κεράμων πάσης ἐποχῆς ἀναγομένων εἰς τὰ ἔθνη τὰ κατοικήσαντα τὴν νῆσον, οἷα τὰ τῶν Φοινίκων, Ἀσσυρίων, Αἰγυπτίων, Ἑλλήνων, Ῥωμαίων, Ἐνετῶν, καὶ εἰς τοὺς χρόνους τῶν Λουϊζιανῶν· ἔχει δὲ καὶ ὑέλινα ἀγγεῖα καὶ πινάκια μέχρι 1000, δι' ἃ μόνα ζητεῖ 1000 λ. Ἀγγλ. καὶ συλλογὴν οὐκ εὐκαταφρόνητον χρυσῶν κοσμημάτων, οἷον ἐνωτίων, ψελίων, φύλλων, ἀλύσεων, δακτυλιδίων, δακτυλιολίθων καὶ διαφόρων ἄλλων. Ἐξ ὅλων αὐτῶν πολλὰ ἐπώλησεν εἰς τὰ Μουσεῖα τοῦ Βερολίνου καὶ τῶν Παρισίων ἴσως δὲ καὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἄλλων, πολλὰ δὲ πρόκειται νὰ παραλάβῃ ἢ πωλήσει ἤδη, μετατιθέμενος εἰς Ἰταλίαν, ὡς ἤκουσα.

Ἰδοὺ ἡ ἐπιγραφή·

ΩΦΟΙΒΕΑΠΟΛΟΝΧΑΙΡΕ
ΧΡΗΣΜΟΝΔΕΥΤΥΧΗ
ΔΟΣΜΟΙΤΕΛΕΣΘΗΝΑΙΤΕ
ΘΕΟΦΙΛΕΦΡΕΝΙΕΥΔΑΙΜΟΝΩΝ
ΔΕΣΟ ΘΥΤΗΡΕΗΝΑΕΗΝΩΝΤΕΛΕΩΝ
ΣΥΝΤΥΧΗΤΕΛΕΣΦΟΡΩΙ.

ἤτοι Ὦ Φοῖβε Ἀπόλον χαῖρε
Χρησμὸν δ' εὐτυχῆ
Δός μοι τελεσθῆναι τε
Θεόφιλε φρενὶ εὐδαιμόνων

Ὁ πέμπτος στίχος εἶναι ἢ κακῶς ἀντιγεγραμμένος ἢ ἐφθαρμένος, καὶ ἀφίνω νὰ ἑρμηνεύσωσιν αὐτὸν οἱ εἰδότες· ἡ δὲ λέξις Θυτὴρ καὶ Λέων ἢ Τελέων ἔχει καλῶς.

Σὺν τύχῃ τελεσφόρῳ.

Προστίθημι δὲ ἐν παρόδῳ ὅτι καὶ ἐγὼ ἠγόρασα ἐν Κύπρῳ κεφαλὴν Ἀφροδίτης ἀνακαλυφθεῖσαν εἰς Ἰδάλιον, τὸ νῦν Δάλι, ἐκ μαρμάρου τῆς Πάρου, ὡραιοτάτης γλυφῆς καὶ τέχνης, ὀλίγιστα βεβλαμένην, καθὼς καὶ ἀγγεῖον σμικρὸν φέρον ἐζωγραφημένην τὴν Ἑλληνίδα Σφίγγα, τὴν κεφαλὴν ἔχουσαν γυναικείαν, τὸ σῶμα τοὺς πόδας καὶ τὴν οὐρὰν λέοντος, καὶ πτέρυγας ἀετοῦ ἀναπεπταμένας. Ἠγόρασα δὲ καὶ δακτυλιόλιθον ἐπὶ φοινικικῆς ὑέλου πρασίνης φέρουσαν τὴν κεφαλὴν τοῦ νομοθέτου τῆς Σπάρτης, δακτυλίδιον χρυσοῦν ἔχων ἐπιγραφὴν ΕΡΑΓΑΘΩ, καὶ κόσμημα χρυσοῦν σχήματος τοιούτου

μὲ τρία γράμματα, σῦμ, δαλ, καὶ ἴ, ἀλλὰ καὶ πολλὰ νομίσμματα ἐν οἷς ἓν φέρον ἀφ' ἑνὸς τὴν προτομὴν στρατηγοῦ μετὰ περικεφαλαίας, ἀφ' ἑτέρου στρατιώτην καὶ παρὰ τὴν τούτου ἀσπίδα τὴν λέξιν ΧΑΥΡΙΟΥ.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 6 Μαΐου 1870.

Ν. ΒΕΓΛΕΡΗΣ (Ἰατρός).

βρεφοκομεῖον καὶ πτωχοκομεῖον καταλύουσιν ἐν ἰδιωτικαῖς οἰκίαις, καὶ τὸ ξυλοπαγὲς Ζάππειον τοῦ 1860 ἔτους μετεκυλίσθη δὶς ἐντὸς τριῶν ὡς ἔγγιστα ὀλυμπιάδων ἀπὸ βορρᾶ πρὸς μεσημβρίαν. Πλὴν τούτου ὁ ὑποσχεθεὶς νὰ περιγράψῃ τὰ περὶ τῶν μνημείων, λησμονήσας τὴν ὑπόσχεσιν χαίρει ἐμφιλοχωρῶν μᾶλλον εἰς τὰ τῆς ἐσωτερικῆς διοργανώσεως αὐτῶν, καὶ διεξοδικώτατα ἐξιστορεῖ πόσοι παραδείγματος χάριν καθηγηταὶ διδάσκουσιν, ὁποῖα βιβλία ἀγοράζονται, διὰ τίνων προσηνέχθησαν χρήματα, πόσα τὰ δίδακτρα τῆς Φιλεκπ. Ἑταιρίας, περὶ ἧς πρὸ πάντων ἐπιδαψιλεύονται λεπτομέρειαι, καὶ τὰ παρόμοια.

Ἔχει δέ τι καὶ ἄλλο ἄξιον σημειώσεως ἡ ἔκθεσις. Ὁ συγγραφεὺς ὀνομάζων τοὺς εὐεργέτας, νομίζει ἀναγκαῖον νὰ προσθέσῃ καὶ τὸν τόπον ἐν ᾧ ἕκαστος ἐγεννήθη· καὶ τοσούτῳ ἐσπουδασμένος πράττει τοῦτο, ὥστε ἀνὰ πᾶσαν ἐπανάληψιν τοῦ ὀνόματος ἐπαναλαμβάνεται καὶ ὁ τόπος. Ἑπτάκις λέγει ὅτι ὁ Τοσίτσας ἦτο ἐξ Ἠπείρου, ἑξάκις ὅτι ἡ Ἑλένη Τοσίτσα ἐγεννήθη ὅπου καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, τετράκις ὅτι ὁ Σίνας κατάγεται ἐκ Μακεδονίας καὶ καθεξῆς. Τίς ἀμφισβητεῖ ὅτι οὐ μόνον χρηματικὰς, ἀλλὰ καὶ ἄλλας ἀσυγκρίτως πολυτιμοτέρας θυσίας, θυσίας αἵματος, προσήνεγκαν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα οἱ ἔξω αὐτῆς γεννηθέντες; Οὐδέποτέ τις ὅμως ἐφαντάσθη νὰ γράψῃ Ὑψηλάντης ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, Καραϊσκάκης ἐκ Θεσσαλίας, Βότζαρης ἐξ Ἠπείρου, Κανάρης ἐκ Ψαρῶν, Καρατάσος ἐκ Μακεδονίας. «Ἀργεῖος ἢ Θηβαῖος· οὐ γὰρ εὔχομαι μιᾶς· ἅπας μοι πύργος Ἑλλάδος, πατρίς.» Σ. Π.

ΛΑΚΩΝΙΚΑ.

(Συνέχ. Ἴδε φυλ. 476.)

Μυρολόγια.

Δρακούλη μὲ τὸν Γεωργατζᾶ
Ποῦ εἴσασθε τὰ καβοῦτσα μου (1)
Πέτε μου κι' ἁρμουνεῦτέ μου (2)
Νὰ κάτσω ἢ νὰ 'παντρευθοῦ
Ἢ καλογρίτσα νὰ πᾷ νὰ 'μποῦ
'ς τὸ μοναστήρι τ' ἁγιανίοῦ
Μαζὴ μὲ τὸ δασκάλακα
Καὶ τὸ Μπουφάκη 'ποῦν' ἐκεῖ
Θὲ νἄν' ἡ ὀρδινάτζα μας (3).
Σὰν τὄχε κ' ἔτσα ἡ μοῖρά μου
Μὲ 'κεῖνον τὸν παληόπαππα
Δώδεκα χρώνους δέκα τρεῖς
Ὅπου δὲν ἔκαμα παιδὶ
Ἄλλο δὲν ἐκαζάντησα (4)
Μόνο τὸ σγιάρτζο (5) μοναχά.
Τί σ' ἔκαμα, Γερακαρλᾶ
Τὸ σγιάρτζο μου πῶς τὸ χαλᾶς;
Καὶ ποῦ εἶσθε ἡ νυφάδες μου;
Πέτ' ἂν μὲ θέτε δοῦλά σας
Νὰ πλαίνω τὰ κωλόπανα
Νὰ τρώω μ' ἀγκωνὴ (6) ψωμί.

—

Ἕτερον.

Ποτέ μου δὲν τὸ πάντεχα
Στοῦ Καπουκεάγια (7) τὴν αὐλὴ
Νὰ ἰδοῦ τοὺς δούλους ὡς κριτὰς
Καὶ τοὺς κριτὰς ὡς δούλους
Μὲ τὸ γυναίκειον πόλεμο
Θὲ ν' ἀνακατωθοῦμε.

—

Ὄντες ὁποῦρθ' ὁ Καλαντζῆς
Κ' ἦρθε νὰ μὲ στεφανωθῇ
Ἡ μάννα μου δὲν ἦταν 'κεῖ
Ἦτα σ' ἀνάποδες δουλειαῖς.
Ἐδῶ 'ναι 'ποῦ ἐστήθησαν
τοῦ δαίμονα τὰ δίχτυα,
Κι' ὁ κλέφτης ἐπροσπέρασε
Κι' ἐπιάσθ' ὁ διχτολόγος.

—

Βάστα τὴ πέτρα δυνατὰ
Νὰ μὴ τὴν ἀμπολήσῃς (1),
Τί ἔχω γυαλιὰ 'ς τὸν κόρφο μου
Θὲ νὰ μὲ τὰ τσακίσῃς.

—

Ἄσπρο τραντάφυλλο κρατῶ
Βουλιῶμαι νὰ τὸ βάψω
Κι' ἂν τὸ πετύχω 'ς τὴ βαφὴ
Καρδιαῖς ποῦ θὲ νὰ κάψω.

—

Ποιὸς εἶδεν ἥλιο 'πὸ βραδὺ
Κι' ἄστρια τὸ μεσημέρι,
Ποιὸς εἶδε νύφ' αὐλόγητη
'ς τοῦ πεθεροῦ τὴ πόρτα.

—

Σήμερον ἄλλος οὐρανὸς
Σήμερον ἄλλη 'μέρα
Σήμερον 'ποῦ χωρίζεται
Αἴτὸς τὴ περιστέρα.

Παρατηρηταῖον ὅτι ἐν Ἠπείρῳ λέγονται τὰ αὐτὰ, ἀλλ' οὐχὶ ἐν θρήνοις, μάλιστα ᾄδονται ἐπὶ χοροῦ γιγνομένου εἰς τοὺς γάμους, ὡς εἴθισται· πῶς ὅμως ἐν Λακωνικῇ κατήντησαν ἐλεγεῖα ἐστὶ περίεργον. Προσέτι παρατηροῦνται καὶ διαφοραὶ στίχων, αἵτινες ἐγένοντο, φαίνεται, πρὸς ἐφαρμογὴν εἰς τὰς περιστάσεις· π. χ. ἐν Λακωνικῇ λέγεται·

«Κι' ἂν τὸ 'πετύχω 'ς τὴ βαφὴ
Καρδιαῖς 'ποῦ θὲ νὰ κάψω·»

Ἐν δὲ Ἠπείρῳ·

«Κι' ἂν τὸ πετύχω 'ς τὴ βαφὴ,
Χάϊ μωρὲ γραμματικὲ,
Πολλαῖς καρδιαῖς θὰ κάψω,
Γραμματικὲ κι' ἀφέντη.

Καὶ παρακατιὼν παρατηρῶ τὴν ἑξῆς διαφοράν· π. χ. ἐν Λακωνικῇ λέγεται·

«Ποιὸς εἶδε νύφ' αὐλόγητη
'ς τοῦ πεθεροῦ τὴ πόρτα.

Ἐν δὲ τῇ Ἠπείρῳ οὕτως·

«Ποιὸς εἶδε κό-
βρὲ κόρην ἔμορφη
Ποιὸς εἶδε κόρην ἔμορφη
Ἀντάμα μὲ τοὺς κλέφτας.

Καὶ πάλιν ἐν Λακωνικῇ·

Σήμερον ποῦ χωρίζεται αἴτὸς τὴ περιστέρα.

Λέγεται ἐπὶ θανάτου διαχωρίσαντος ἀνδρόγυνον· ἐξ ἐναντίας ἐν Ἠπείρῳ ᾄδεται ἐπὶ γάμου οὕτως·

«Σήμερον ἀνταμόνεται αἴτὸς τὴ περιστέρα.»

Πρὸς τούτοις παρατηρῶ ὅτι εἰς τὸ τμῆμα τῆς

(1) Ordonnance, διαγγελεύς. (2) Ἐκέρδησα, τουρκ.

(3) Σ. ΠΑΝΔ. Τί ἐστι σγιάρτζο; Δυστυχῶς ὁ φιλόπονος συλλογεὺς τῶν ᾀσμάτων τῆς Μάνης πολλάκις παραλείπει τὴν ἑρμηνείαν τῶν δυσκολωτέρων λέξεων.

(4) Ἀδέλφια μου. (5) Ἑρμηνεύσατέ με, συμβουλεύσατέ με. (6) Ἀντὶ γωνία, ἤτοι κομμάτι ψωμί. (7) Ἀντιπρόσωπος, τουρκ. ἡ λέξις.

(1) Ἀφήσης.

Δυτικῆς Μάνης (ἐπαρχίας Οἰτύλου ἐχούσης πρωτεύουσαν τὴν Ἀρεόπολιν) ὅπερ καλεῖται «Κακαβούλια» οἱ κάτοικοι Κακαβουλαῖοι, ἔχουσιν ὀνόματα διάφορα πολλῶν μηνῶν, ὡς ἑξῆς·

Σκιγιάτης=Νοέμβριος (1)
Βρωμαλίτης=Δεκέμβριος (2)
Κρυαρίτης=Ἰαννουάριος (3)
Σερεωτὴς=Φευρουάριος (4)
Πουλιαντέρης=Μάρτιος (5)
Συκολόγος=Αὔγουστος (6)
Ὀρτυκολόγος=Σεπτέμβριος (7).

Περιπλέον προσθέτομεν ὅτι τὸν Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον ὀνομάζουσι καὶ οἱ Κακαβουλαῖοι ἐκεῖνον μὲν Θεριστὴν, τοῦτον δὲ Ἁλωνάρην, ὡς ἀπανταχοῦ σχεδὸν τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν.

ΑΘΑΝ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΡΑΥΜΑΤΩΝ. Ὁ ἰατρὸς *Viardgrande-Marais*, εἰς ὃν ὀφείλεται ὁλόκληρος συγγραφὴ πλήρης ποικίλων γεγονότων περὶ τῶν ἑρπετῶν τῆς Γανδέας, δίδει πέρας εἰς τὸ ἀξιόλογον αὐτοῦ πόνημα δι' ἐρευνῶν ἐπὶ τῆς *Μεθόδου τῆς ἐκμυζήσεως πρὸς θεραπείαν τῶν ἐξ ἰοβόλων ζώων πληγῶν*.

Τὸ ν' ἀποβάλωμεν, λέγει, τὸν ἰὸν ἐκ τῆς πληγῆς εἶναι ἡ πρώτη ἰδέα ἡ ἐπερχομένη ἡμῖν, ὅταν δηχθῶμεν ὑπὸ ἑρπετοῦ. Ἡ ἰδέα αὕτη διδάσκεται ὑπὸ πάντων τῶν ἰατρῶν πασῶν τῶν χωρῶν, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ ἀρχαιότητι.

Τῷ ὄντι, ἡ ἐκμύζησις τῶν ἐξ ἰοβόλων ζώων πληγῶν ἔδιδε πᾶσαν τὴν ἀξίαν εἰς τοὺς *ὀφιογενεῖς* τοῦ Ἑλλησπόντου, εἰς τοὺς Ψύλλωνας τῆς βορείου Ἀφρικῆς, τῶν ὁποίων τὸ σίαλον ἐνομίζετο ὡς ἀντιφάρμακον τοῦ ἰοῦ, καὶ τῶν Μάρσων τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, οἵτινες ἐπὶ μὲν τῶν χρόνων τῆς λατρείας τῶν εἰδώλων ἐλογίζοντο καταγόμενοι ἀπὸ τῆς Κίρκης, ἀπὸ δὲ τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐλέγοντο συγγενεῖς τοῦ ἁγίου Παύλου.

Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, οἱ ἐμπειρικοὶ ἰατροὶ (οἱ καλούμενοι *curados de colubras*) τοῦ Τυχρον μεταχειρίζονται τὴν αὐτὴν μέθοδον ὡς πρώτιστον θεραπευτικὸν, κατὰ τῶν κινδυνωδῶν δηγμάτων τῶν ἐχιδνῶν τοῦ Μεξικοῦ. Διατείνονται δὲ, ὅτι μόνοι αὐτοὶ δύνανται νὰ ἐκμυζήσωσιν ἀκινδύνως τὰ δήγματα τοῦ κροτάλου, καὶ ἀποδίδουσι τὸ ἀπρόσβλητον αὐτῶν εἰς τὸν ἐγκεντρισμὸν, ὃν ἐποίησαν προηγουμένως.

Οἱ ἐν Μαρτινίκῃ θεραπευταὶ τῶν πληγῶν ἀποβάλλουσι τὸν ἰὸν τῶν ἰοβόλων ὄφεων διὰ κολοκυνθῶν, τὰς ὁποίας κενοῦντες μεταχειρίζονται εἰς πληγὰς δίκην σικυῶν.

Ἡ σικύα, ἐὰν ἐδυνάμεθα νὰ εἴχωμεν αὐτὴν πάντοτε πρόχειρον, ἠδύνατο τῷ ὄντι, εἰς πολλὰς περιπτώσεις, ν' ἀντικαταστήσῃ τὰ χείλη, καί τοι ἀληθέστατόν ἐστιν, ὅτι ἡ ἐκμύζησις δὲν παρουσιάζει ποσῶς κίνδυνον, διότι οὐδεὶς φόβος ὑπάρχει ὅταν ὁ ἰὸς εἰσάγεται εἰς τὸ στόμα καὶ τὸν στόμαχον, ἀρκεῖ νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἐκδορά τις ἐν τῇ μυξώδῃ μεμβράνῃ.

Εἷς, ὀνόματι Ἰάκωβος, θηρευτὴς ὄφεων, ἐστοιχηματίζε νὰ καταπίῃ ἀβλαβῶς κοχλιάριον ἰοῦ, καὶ πάντοτε ἐκέρδαινε τὸ στοίχημα. Καὶ πλεῖστοι ἄλλοι πειραματοποιοὶ, κατέπιον ἀκινδύνως ἰὸν ἢ εἰσήγαγον αὐτὸν, ἄνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος, εἰς τὸν στόμαχον διαφόρων ζώων.

Περιστεραὶ ὅμως καὶ ὄρνιθες ἀπώλοντο διὰ δηλητηρίου ἐσωτερικῶς ληφθέντος· ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν ὅτι κατοικίδιά τινα πτηνὰ καταπίνουσι λιθάρια καὶ ἕτερα σκληρὰ σώματα ἵνα καταστρέψωσι τοὺς σπόρους, δι' ὧν συνήθως τρέφονται, καὶ ὅτι δύνανται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ περιβιβρώσκωσιν εὐκόλως τὴν μυξώδη μεβράνην τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος, ὅσον σκληρὰ καὶ ἂν ἦναι.

Πρὸς πλειοτέραν αὐτοῦ ἀσφάλειαν, ὁ ἐκμυζῶν δῆγμα ἐχίδνης ὀφείλει νὰ πτύῃ ὁσάκις προσκολλᾷ τὰ χείλη του ἐπὶ τῆς πληγῆς. Ἡ μέθοδος λοιπὸν αὕτη, ἐφαρμοζομένη ὑπὸ τοὺς ἀνωτέρω ὅρους, εἶναι ἡ μᾶλλον ἀσφαλὴς, ἐὰν γίνεται πάραυτα χρῆσις αὐτῆς.

---

(1) Ἴσως διότι σκιάζεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῦ χειμῶνος ἡ γῆ κατὰ τοῦτον τὸν μῆνα ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς, ἀπὸ τοῦ σκότους ἐπαυξανομένου διὰ τὸ μέγεθος τῶν νυκτῶν. (2) Ἴσως διότι ἀποθνήσκουσι τὰ ζῶα δι' ἔλλειψιν τροφῆς καὶ οὕτω βρωμοῦσιν ἤτοι ὄζουσιν αἱ αὐλαὶ καὶ αἱ μάνδραι ἐξ αὐτῶν κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον. (3) Διὰ τὴν ἐπαύξησιν τοῦ κρύους. (4) Ὡς ἐν τούτῳ ῥιζουμένων τῶν σπαρτῶν καὶ στερεουμένων, ὅπως λέγουσιν οἱ Κακαβουλαῖοι. (5) Διότι κατ' αὐτὸν τὸν μῆνα κυρίως αἱ ὄρνιθες τὰ πουλία των ἐκκολάπτουσι. (6) Διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν τούτῳ ὡριμάζουσι τὰ σῦκα καὶ συνάγονται. (7) Διότι κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον ἐν Λακωνικῇ ἔρχονται τὰ ὀρτύκια (ὄρτυγες) εἰς πλῆθος ἀμύθητον, ὥστε καταταλόπτονται οἱ ἀγροὶ καὶ αἱ κοιλάδες τοῦ βραχίονος τοῦ Ταϋγέτου, ὅς καλεῖται Μαίνη καὶ, φαίνεται, ὅτι τὰ πτηνὰ ταῦτα ἐρχόμενα ἀπὸ τὰ βόρεια μέρη μεταχειρίζονται ὡς σταθμὸν τοῦ μακρυνοῦ αὐτῶν ταξειδίου τὴν Μάνην, ὅπου ἀναλαμβάνοντα ἐκ τοῦ κόπου ἄρχονται πάλιν τοῦ ταξειδίου μεταβαίνοντα εἰς Λιβύην διὰ τῆς Μεσογείου. Ἀφοῦ δὲ διέλθωσιν ἐκεῖσε τὸν χειμῶνα, ἐπανέρχονται, ἀλλ' οὐχὶ πλέον διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, τοὐλάχιστον ἐν Μαίνῃ ἄλλοτε δὲν φαίνονται εἰμὴ τὸ φθινόπωρον μόνον· εἰσὶ δὲ παχύτατα καὶ ἡδύτατα πτηνά. Οἱ Μανιᾶται συλλαμβάνοντες αὐτὰ εἰς πλῆθος ἀλατίζουσι καὶ ἐντιθέασιν εἰς πίθους, ἐξ ὧν ἐξάγουσι πρὸς βρῶσιν εἰς τὸ διάστημα τοῦ χειμῶνος· πολλοὶ δ' αὐτῶν ἀναλύοντες τὸ πάχος συνάγουσι λίπος χρήσιμον εἰς τοὺς λύχνους. Τὸ θήρευμα τῶν ὀρτύγων ἔστι λίαν ἡδονικὸν καὶ διασκεδαστικόν· διότι οἱ Μανιᾶται ἐξέρχονται οἰκογενειακῶς εἰς θήραν κατασκευάζοντες δίκτυόν τι, ὅπερ καλεῖται «Δ π ό χ ῃ» (ὑποχὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις)· ταύτην ἐκτείνοντες ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ εἶτα συστέλλοντες λίαν ταχέως καὶ ἐπιτηδείως συλλαμβάνουσιν ἐν αὐτῇ διὰ μιᾶς 20 ὀρτύκια 30, 40, καὶ ὅταν ᾖναι πολλὰ, 50, 60 καὶ 100 ἀκόμη· ἐνίοτε παραθέτουσι πλησίον ἀλλήλων τὰς ἀπόχας, ὥστε ἀποκαθίσταται πλαίσιόν τι πλεκτὸν καὶ μέγα ὅπερ καλεῖται «τ ρ α π έ λ λ α» (τροπαλλὶς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἤτοι δέσμη), δι' ἧς εἰς πολὺ τόπου διάστημα συναρπάζονται οἱ ὄρτυγες καὶ χαμαδὸν πετώμενοι ἀκόμη, καὶ συγκλείονται εἰς αὐτὰς, ὥστε δὲν σώζεται οὐδεὶς, καὶ μάλιστα τὴν πρωΐαν, ὅτε τὰ πτερὰ διὰ τὴν ὑγρασίαν τῆς νυκτὸς, δὲν ἐπιβοηθοῦσι τὴν πτῆσιν, καθὼς τὴν ἡμέραν, ὅτε διὰ τὴν θερμότητα τοῦ ἡλίου ξηραινομένων τῶν πτερῶν εἶναι εἰς μεγάλην ἐπιτηδειότητα χρήσεως, καὶ τότε δὲν συλλαμβάνονται διὰ τῶν ἀποχῶν, ἀλλὰ φονεύονται διὰ τῶν ὅπλων. πολλὰ ὀλίγα ὅμως, σχετικῶς πρὸς τὰ διὰ τῶν ἀποχῶν συλλαμβανόμενα.